

**Programmaterial för gymnasie-
skola och gymnasial vuxen-
utbildning**

GyVux 1994/95:15

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK /

100159 1260

Omvårdnads- programmet

**Programmål, kursplaner, betygskriterier
och kommentarer**

**TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ**

oplan

Referensbiblioteket

Pedagogiska biblioteket

Pedagogiska biblioteket

Käroplan 600

REX 1

GryVux 1994/95:15

Omvårdnads- programmet

Programmål, kursplaner, betygskriterier
och kommentarer

SKOLVERKET

CE Fritzes AB, Allmänna Förlaget

Beställningar:

Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm

Fax 08-20 50 21, Telefon 08-690 90 90

Butik: Regeringsgatan 12, Stockholm

Omvårdnadsprogrammet

Upplaga 2:2

ISSN 1103-8349

ISBN 91-38-30760-X

© Skolverket och CE Fritzes AB

Omslag: Örjan Nordling, Ligature

Tryck: Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1995

Innehåll

Inledning	5
Programpresentation	9
Programmål	11
Programöversikt	13
Timplan enligt riksdagsbeslut	15
Kursplaner	
– Karaktärsämnen	17
– Kärnämnen	55
Specialarbete	83
Ämneskommentarer	85
Särskilda kurskommentarer	107

Inledning

Föreliggande programmaterial innehåller

- programmål
- programpresentation
- översikt av programmets ämnen och kurser
- kursplaner i kärnämnen och karaktärsämnen med kommentarer och betygskriterier
- kommentarer till specialarbetet.

Läroplan och programmål

Läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf94, anger målen för utbildningen som helhet, programmålen anger de speciella mål som gäller för respektive program. Läroplan och programmål är en väsentlig utgångspunkt för arbetet med kursplaner och kan sägas vara den bakgrund mot vilken kursplanernas mål skall läsas. I läroplanen tydliggörs exempelvis vilket slags kunskaper eleverna skall utveckla i utbildningen.

Kursplaner för kärnämnen

Kursplaner för kärnämnen fastställdes av regeringen den 21 april 1994 och finns publicerade i SKOLFS 1994: 9. Kursplanerna anger dels kursernas syfte och mål, dels vilka kunskaper eleverna skall ha när de slutfört utbildningen i respektive kurs.

Kursplaner för övriga ämnen

Kursplaner för karaktärsämnen fastställdes av Skolverket den 19 april 1994 och finns publicerade i SKOLFS 1994: 10. I vissa fall anges förkunskapskrav i kursplanen. Dessa krav innebär att eleven bör ha läst kursen eller på annat sätt erhållit motsvarande förkunskaper. Samtliga kursplaner utom i estetiska ämnen, estetisk verksamhet, idrott och hälsa samt specialidrott får också tillämpas i gymnasial vuxenutbildning.

En översyn av samtliga kursplaner har gjorts i förhållande till de som publicerades i programmaterialen för 1993 och vissa ändringar har genomförts.

Kursplaner för de kurser som inte publiceras i något programmaterial finns i SKOLFS 1994: 10. Kommentarer till dessa kurser finns under rubriken *ämneskommentarer* i detta häfte. Dessa kurser är:

Engelska C 30 poäng

Svenska – Skriftlig och muntlig kommunikation 50 poäng

Specialidrott A 190 poäng, Specialidrott B 100 poäng

Hemspråk – Individen och språkanvändningen 60 poäng

Språk, kultur, samhälle 100 poäng

Aktiv tvåspråkighet i praktiken 30 poäng

Specialarbete

Specialarbete ingår i alla nationella program och på det specialutformade programmet. Specialarbetet skall ge eleverna tillfälle att fördjupa sig inom kunskapsområden som ingår i elevens studieprogram.

Individuella val

Varje ämne och kurs, som förekommer på ett nationellt program i kommunen, skall erbjudas eleverna som *individuellt val*. Kurserna i ämnena kan följa nationellt fastställda kursplaner eller lokalt fastställda kursplaner.

Kurser i ämnen som finns inom nationella program omfattar minst 30 poäng. Detsamma gäller lokala kurser. Se vidare i gymnasieförordningen 5 kap. 11§, Individuella val.

Lokalt tillägg

Lokalt tillägg beslutas av styrelsen för skolan och skall bestå av ett eller flera ämnen/kurser inom ett bestämt kunskapsområde. För dessa ämnen gäller samma förutsättningar som för ämnen som kan läsas inom individuellt val. Den garanterade undervisningstiden för kurser kan utökas genom det lokala tillägget i den omfattning man finner lämpligt. Se vidare i gymnasieförordningen 5 kap. 12§, Lokalt tillägg.

Behörighet

Elever som genomgått utbildning på ett nationellt program har *allmän behörighet* för högskolestudier. De flesta högskoleutbildningarna kräver även särskild behörighet i ett eller flera ämnen. I de studieförberedande programmen läser eleverna flera ämnen som ger denna behörighet. I övriga program kan eleverna öka möjligheterna att nå särskild behörighet genom att välja behörighetsgivande ämnen inom bl.a. det individuella valet.

Arbetsplatsförlagd utbildning, APU

I program med yrkesämnen skall den arbetsplatsförlagda utbildningen uppgå till minst 15 veckor. Varje sådan vecka skall anses motsvara 24 timmars undervisning i skolan enligt timplanen (bilaga 2 till skollagen). Endast yrkesämnen kan arbetsplatsförläggas. Den enskilda skolan avgör inom vilka ämnen undervisningen kan ske på en arbetsplats. I de estetiska, naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga programmen finns möjlighet till *ämnesanknuten praktik* inom ramen för det lokala tillägget. Se vidare i gymnasieförordningen 5 kap. 9–10 §§, Arbetsplatsförlagd utbildning.

Betyg

I gymnasieförordningen anges föreskrifter för *betygsättning* i ämnen inom programmet. Betyg skall sättas på varje avslutad kurs och på specialarbete.

I förordningen anges i 7 kap. 2 §:

”Som betyg skall användas någon av följande beteckningar

Icke godkänd (IG)

Godkänd (G)

Väl godkänd (VG)

Mycket väl godkänd (MVG)”

I förordningen föreskrivs att läraren som stöd vid betygsättningen skall använda de betygskriterier som har fastställts för kursen. Skolverket har fastställt betygskriterier för nationella kurser inom programmet. I fråga om lokala kurser skall kommunen eller landstinget fastställa betygskriterier.

Programpresentation

Kursutbudet inom Omvårdnadsprogrammet ger eleverna möjlighet att uppnå kompetenser som motsvarar de grundläggande yrkeskraven inom hälso- och sjukvård, social omsorg eller tandvård.

Omvårdnadsprogrammets uppläggning och inriktning utgår från de centrala och mångdimensionella begreppen människa, hälsa, miljö, omvårdnad och social omsorg. De centrala begreppen belyses i varierande grad i de olika kurserna och har som uppgift att underlätta en helhetssyn på den grundläggande kompetens som utbildningen leder till. Begrepp av detta slag utvecklas ständigt och kan i undervisningssammanhang utgöra en del av kunskapsutvecklingen, progressionen inom kurser eller i kurser som bygger på varandra. Att utbildningen som helhet syftar till att utveckla elevernas allmänmännsliga kompetens framhävs i de nationella målen för gymnasieskolan men ses också som en del av utvecklingen mot en yrkeskompetens.

Utvecklingstrender

Vård och omsorg kommer framledes att rekrytera vårdpersonal utbildad enligt gymnasieskolans och vuxenutbildningens Omvårdnadsprogram. De kommer att samarbeta med läkare, sjuksköterskor, hemtjänstassistenter, specialpedagoger, logoped, socionomer och sjukgymnaster.

Detta kommer att kräva breda kunskaper. Områdena social omsorg och omvårdnad blir i det praktiska yrkeslivet ett gemensamt kunskapsfält.

Inom tandvården har under senare år införts nya vårdmodeller som innebär förändrade och utökade arbetsuppgifter. Dessa nya arbetsuppgifter ställer stora krav på breda tandvårdskunskaper, god kommunikationsförmåga både i relation till patienten som övriga i tandvårdsteamet. Det ställs även stora krav på patientomvårdande kunskaper. För att uppfylla detta krävs en god förmåga till egenuppfattning av sina kunskaper. Den förebyggande tandvården för olika ålderskategorier kommer att vara ett centralt arbetsområde.

Fothälsovården kommer att ställa höga krav på förebyggande vård, behandling och information.

Möjliga vägar genom programmet

Inom Omvårdnadsprogrammet finns ett trettiotal kurser. I strukturen presenteras först de ämnen och kurser som är gemensamma för hela programmet. Därefter följer ämnen och kurser som är gemensamma inom respektive gren. Slutligen presenteras de ämnen och kurser som är valbara inom programmet. Bland dessa ämnen och kurser finns möjlighet att välja vägar som antingen leder till breddning/fördjupning inom ett visst område eller en mer generell och bred kompetens.

De gemensamma kurserna skall ge en grund i omvårdnad och social omsorg och är individ- och uppgiftsrelaterade.

De gemensamma kurserna förmedlar kunskap som är outhärlig oavsett vilken yrkesverksamhet eleven riktar sig mot inom Omvårdnadsprogrammet. Kurserna förläggs inte nödvändigtvis till första läsåret utan till den tidpunkt som är mest lämplig, med tanke på pedagogik, lokala förutsättningar och fortsatt utbildning.

De valbara kurserna skall ses som intresseinriktningar där eleverna får omsätta sina kunskaper i olika vård- och socialomsorgsformer. Kurserna har en orientering mot samverkan/samarbete.

De valbara kurserna har olika karaktär genom att antingen behandla ett smalt område, t.ex. fothälsovård, eller bredda kunskaperna inom ett område som eleven redan erhållit grundläggande kunskaper i, t.ex. psykiatri.

Det finns stora möjligheter att integrera kärnämnen och karaktärsämnen inom Omvårdnadsprogrammet.

Inriktning mot omvårdnad ger specifika kunskaper i social omsorg och omvårdnad.

Inriktning mot tandvård ger kunskaper inom såväl den förebyggande som den reparativa tandvården och de valbara kurserna ger förberedelse för att aktivt kunna delta i tandvårdsarbets olika vårdmodeller.

Programmål

Syfte

SKOLFS 1994:8

Utbildningen inom Omvårdnadsprogrammet skall ge eleverna grundläggande yrkeskunskaper inom hälso- och sjukvård (somatisk vård och psykiatrisk vård), social omsorg eller tandvård. Genom fördjupning eller breddning skall eleverna få den kompetens som motsvarar de grundläggande yrkeskraven inom något av programmets yrkesområden. Omvårdnadsprogrammet har två nationella grenar: Omvårdnad och Tandvård.

Strävan

Skolan skall sträva efter att eleverna efter fullföljd utbildning kan ge service, vård och omsorg utifrån en helhetssyn där förhållningssättet är att frigöra och utveckla de hjälpbehövandes egna resurser med respekt för deras självbestämmande, integritet och bakgrund.

Krav på utbildningen

Skolan har ansvar för att eleverna efter fullföljd utbildning

kan ge omvårdnad inom olika områden, som tillgodoser människors grundläggande och individuella behov samt tillvaratar individens egna resurser för att bevara eller återvinna hälsa,

kan utföra förekommande arbetsuppgifter inom respektive yrkesområde,

kan arbeta utifrån mål och riktlinjer för verksamheten samt tillämpa gällande föreskrifter. Detta innefattar bland annat att eleverna skall vara insatta i arbetets organisation samt kunna kommunicera och samarbeta med andra,

kan diskutera och ta ställning i etik och livsfrågor med anknytning till vård- och omsorgsarbete,

kan utveckla sitt arbete vad avser kvalitet, ekonomi, säkerhet och miljö,

förstår hur brister i samspelet mellan individ, grupp och samhälle kan orsaka sociala problem och ohälsa samt har kunskap om betydelsen av förebyggande arbete,

har insikt om betydelsen av omvårdnadens, omsorgens och tandvårdens forsknings- och utvecklingsarbete såväl historiskt som i ett framtidsperspektiv,

har erfarenhet av att använda datorer som verktyg för studier och för arbete inom vald yrkesinriktning,

har kunskaper om sådana företagsekonomiska principer och begrepp som är relevanta inom området,

har fördjupade kunskaper inom vald specialisering,

har kunskap om vad som kännetecknar en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö, insikt om arbetsorganisationens betydelse samt förmåga att planera och inrikta sina arbetsinsatser på ett sätt som är säkert från skydds- och miljösynpunkt så att arbetsskador förebyggs.

I utbildningen skall de föreskrifter och internationella överenskommelser som gäller för respektive yrkesområde beaktas.

Programöversikt

OMVÅRDNADSPROGRAMMET

SKOLFS 1994: 10

A Kärnämnen

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kurs</i>	<i>Poäng</i>	<i>Sid</i>
ENGELSKA	EN200	Engelska A	110	56
ESTETISK VERKSAMHET	ESV200	Estetisk verksamhet	30	58
IDROTT OCH HÄLSA	IDH200	Idrott och hälsa A	80	60
MATEMATIK	MA200	Matematik A	110	63
NATURKUNSKAP	NK200	Naturkunskap A	30	65
RELIGIONSKUNSKAP	RE200	Religionskunskap A	30	68
SAMHÄLLSKUNSKAP	SH200	Samhällskunskap A	90	70
SVENSKA	SV203	A: Språket och människan	80	73
	SV201	B: Språk – litteratur – samhälle	120	75
SVENSKA SOM ANDRA- SPRÅK*	SV2201	A	80	78
	SV2202	B	120	80

B Yrkesämnen inom programmet

Gemensamma kurser

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kurs</i>	<i>Poäng</i>	<i>Sid</i>
ARBETSMILJÖKUNSKAP	ARB201	Arbetsmiljö – yrkesliv	30	17
DATAKUNSKAP	DA200	Datakunskap – grundkurs	30	18
FÖRETAGSEKONOMI	FE201	Företagsekonomi A	30	21
	FE205	Organisation och ledarskap	40	22
HÄLSOKUNSKAP	HÄ200	Hälsa	30	23
	HÄ201	Hälso- och omsorgskunskap	80	24
MÄNNISKOKUNSKAP	MÄNK201	Medicinsk grundkurs A	55	27
	MÄNK203	Människan – socialt och kulturellt	50	29
OMVÅRDNADSKUNSKAP	OKU204	Omvårdnad A	120	36
PSYKOLOGI	PS200	Psykologi	40	39
SOCIAL OMSORGSKUN- SKAP	SOO202	Social omsorg A	120	45
	SOO204	Teknik inom omsorg, omvård- nad eller tandvård	30	48
TANDVÅRDSKUNSKAP	TDVKU200	Tandvård	30	53

* Alternativ för elever med annat modersmål än svenska.

C Yrkesämnen inom programmets grenar**C1 OP Gren Omvårdnad****Gemensamma kurser**

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kurs</i>	<i>Poäng</i>	<i>Sid</i>
MÄNNISKOKUNSKAP	MÄNK200	Etik och livsfrågor	30	25
	MÄNK202	Medicinsk grundkurs B	90	28
OMVÅRDNADSKUNSKAP	OKU205	Omvårdnad B	180	38
SOCIAL OMSORGSKUNSKAP	SOO203	Social omsorg B	180	46

Valbara kurser

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kurs</i>	<i>Poäng</i>	<i>Sid</i>
FOTHÄLSOVÅRDSKUNSKAP	FOT200	Fothälsovård	205	19
OMVÅRDNADSKUNSKAP	OKU200	Omvårdnad – akutsjukvård	205	30
	OKU201	Omvårdnad – primärvård	205	32
	OKU202	Omvårdnad – psykiatri	205	33
	OKU203	Omvårdnad – sjuka barn och ungdomar	205	35
SOCIAL OMSORGSKUNSKAP	SOO200	Omsorg om person med utvecklingsstörning	205	42
	SOO201	Rehabilitering och habilitering	205	43

C2 OP Gren tandvård**Gemensamma kurser**

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kurs</i>	<i>Poäng</i>	<i>Sid</i>
TANDHÄLSOVÅRDSKUNSKAP	TDH200	Tandhälsovård A	280	49
TANDSJUKVÅRDSKUNSKAP	TDSJ200	Tandsjukvård A	200	51

Valbara kurser

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kurs</i>	<i>Poäng</i>	<i>Sid</i>
TANDHÄLSOVÅRDSKUNSKAP	TDH201	Tandhälsovård B	205	50
TANDSJUKVÅRDSKUNSKAP	TDSJ201	Tandsjukvård B	205	52

Timplan

SKOLLAGEN, BILAGA 2

SFS 1995:878

Bilaga2

Minsta garanterade undervisningstid i timmar om 60 minuter för gymnasieskolans treåriga nationella program för ämnen och totalt

	Estetiskt program	Naturvetenskapsprogram		Samhällsvetenskapsprogram			Övriga program
		Naturvetenskaplig gren	Teknisk gren	Ekonomisk gren	Humanistisk gren	Samhällsvetenskaplig gren	
Ämnen:							
Svenska/Svenska som andra språk	200	200	200	200	200	200	200
Engelska	150	150	150	150	150	150	110
Samhällskunskap	90	90	90	90	90	300	90
Religionskunskap	30	30	30	60	60	60	30
Matematik	150	300/240	300/240	200	150	200	110
Naturkunskap	30	30	30	100	100	100	30
Idrott och hälsa	80	130	80	130	130	130	80
Estetisk verksamhet	30	30	30	30	30	30	30
Historia	80	80	80	80	190	190	
Filosofi		40/0		40/0	40	40	
Psykologi		0/40		0/40	40	40	
Geografi				50		140	
Språk 2		190	190	190	190	190	
Språk 3				0/190	190		
Latin med allmän språkkunskap/ språk 4					240/190		
Fördjupning i humaniora eller samhällsvetenskap					60/110	60	
Fysik		220	220				
Kemi		180	140				
Biologi		110	50				
Estetiska ämnen	990						
Ekonomiska ämnen			510/320				
Miljökunskap		0/60	0/60				
Tekniska ämnen		60	270				
Yrkesämnen							1370
Individuella val	190	190	190	190	190	190	190
Lokalt tillägg/ämnes- anknuten praktik	110	100	80	110	80	110	110
Summa undervisningstid	2130	2130	2130	2130	2130	2130	2350
Specialarbete	20	20	20	20	20	20	20
Totalt	2150	2150	2150	2150	2150	2150	2370

Alternativstreck innebär val mellan alternativ inom gren av program.

* Denna timplan gäller för elever som påbörjar utbildningen läsåret fr.o.m. 1995/96.

Kursplaner

KARAKTÄRSÄMNNEN – YRKESÄMNNEN

Kursplaner
SKOLFS 1994: 10
Betygskriterier
SKOLFS 1994: 11
Kommentarer

Ämne: Arbetsmiljökunskap
Kurs: Arbetsmiljö – yrkesliv
Kurskod: ARB201
Poäng: 30

Mål

Kursen skall ge de kunskaper som krävs för att eleven under sitt yrkesliv skall kunna påverka sin och andras arbetsmiljö för att förhindra psykisk ohälsa och medverka till goda arbetsförhållanden.

Kursen skall också ge en helhetssyn på arbetsmiljön för individen, företag och samhälle där även ekonomiska aspekter belyses.

Efter genomgången kurs skall eleven

ha kunskap om hur fysisk arbetsmiljö, arbetsorganisation, arbetsuppgifternas innehåll samt möjligheter till sociala kontakter, samarbete, inflytande och personlig utveckling påverkar människors hälsa och arbetsförmåga

känna till lagar och bestämmelser för arbetsmiljön och kunna tillämpa dem i den egna yrkesverksamheten

känna till betydelsen av förebyggande åtgärder och rehabilitering.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven beskriver med viss insikt arbetsmiljöfaktorer och kan ange några samband mellan hälsa, arbetsmiljö och ekonomi.

Eleven beskriver och förklarar vanliga samband mellan arbetsmiljö, personlig säkerhet och ergonomi.

Väl godkänd

Eleven beskriver med god insikt olika arbetsmiljöfaktorer och kan förklara samband mellan arbetsmiljö, personlig säkerhet och ekonomi.

Eleven har goda insikter i lagar och avtal inom arbetsmiljöområdet.

Eleven redogör för olika samband mellan arbetsmiljö, personlig säkerhet och ergonomi.

Kommentar

Kursen ger allmänna kunskaper om miljö och säkerhet och kan med fördel integreras med ämnena Naturkunskap, Samhällskunskap samt Idrott och hälsa.

Lokalt arbetsmiljöarbete (t.ex. skyddsorganisation, internkontroll) behandlas lämpligast inför introduktion av den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Undervisning i förebyggande åtgärder och rehabilitering bör innefatta riskinventering, åtgärder och uppföljning av olycksfall på arbetsplats.

Ämne: Datakunskap
Kurs: Datakunskap – grundkurs
Kurskod: DA200
Poäng: 30

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om persondatorers uppbyggnad och funktion samt färdigheter i att använda standardprogram.

Kursen skall även ge kunskaper i datakunskap med inriktning mot vald studieinriktning.

Efter genomgången kurs skall eleven

känna till persondatorns uppbyggnad och funktion

kunna använda standardprogram för ordbehandling, kalkyl och register samt program för grafisk presentation och datakommunikation

känna till ett operativsystems allmänna funktioner

ha kunskaper om allmän persondatoranvändning, t.ex. fil- och bibliotekshantering

ha kännedom om datasäkerhet och gällande lagstiftning för dataområdet

känna till datortillämpningar som är vanliga inom studieinriktningen.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven använder med handledning och med stöd av manualer standardprogram i enkla och vanliga situationer.

Eleven har insikt i de vanligaste datortillämpningarna inom vald studieinriktning.

Eleven har viss insikt i uppbyggnad av persondator och funktionen hos operativsystem samt använder på godtagbar nivå vanliga rutiner såsom fil- och bibliotekshantering.

Eleven har viss insikt i datasäkerhet och datalagstiftning.

Väl godkänd

Eleven använder relativt självständigt och med stöd av manualer olika standardprogram i enkla och vanliga situationer.

Eleven har god insikt i de vanligaste datortillämpningarna inom vald studieinriktning.

Eleven har insikter i uppbyggnad av persondator och funktionen hos operativsystem samt använder på god nivå vanliga rutiner såsom fil- och bibliotekshantering.

Eleven har insikt i datasäkerhet och datalagstiftning och kan förklara deras innebörd.

Kommentar

Kursen har tagits fram för att elever inom ramen för karaktärsämnesblocken – yrkesämnen på yrkesförberedande program, estetiska ämnen på Estetiska programmet samt ekonomiska ämnen på Samhällsvetenskapsprogrammet – skall få grundläggande kunskaper om hur man kan använda datorn som ett verktyg. Denna kunskap är viktig för studier i andra ämnen där datorn är ett etablerat hjälpmedel. Kursen ingår även som baskurs för påbyggande kurser inom Elprogrammet.

Kursen förbereder även för datortillämpningar med mer speciell inriktning, t.ex. dataanvändning inom vården, inom bildkonst och musikskapande. För den gymnasiala vuxenutbildningen finns möjligheter att ge kursen en inriktning som tillgodoser vuxnas studiebehov och intressen.

Kursen kan anpassas mot vald studieinriktning vad gäller val av program, applikationer m.m.

Ämne: Fothälsovårdskunskap
Kurs: Fothälsovård
Kurskod: FOT200
Poäng: 205

Förkunskapskrav: Hälso- och omsorgskunskap, Omvårdnad B. Social omsorg B, Medicinsk grundkurs B.

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om fothälsovård. Speciell tonvikt skall läggas på bemötande, omvårdnad, behandling och undersökning av individen ur ett hälsoperspektiv.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna bedöma och utföra fothälsovård på personer vars sjukdom ej kräver fotsjukvård, ur ett fysiskt, psykiskt, socialt, kulturellt och estetiskt perspektiv

kunna identifiera symtom, reaktioner och förändringar på nedre extremiteterna

kunna undervisa i fothälsovård i förebyggande syfte

kunna bedöma vårdbehov och hänvisa till rätt vårdform i samband med fothälsovård och fotsjukvård

kunna bedöma fotbeklädning från skadesynpunkt och ge råd i förebyggande syfte

kunna redogöra för nedre extremiteternas byggnad, funktion och utveckling i såväl friskt tillstånd som med felställningar, funktionsrubbingar, sjukdom och skada

kunna utföra enklare undersökningar och behandlingar i samband med fothälsovård

kunna genomföra, utvärdera och dokumentera arbetsuppgifter

kunna samarbeta och samverka med intressenter inom den egna och med angränsande verksamheter

kunna använda och sköta utrustning och instrument med särskild tonvikt på hygien och säkerhet

kunna redogöra för det juridiska ansvar som vårduppgiften kräver.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven bedömer och utför fothälsovård med handledning, känner igen vanliga förändringar på fötterna samt använder enklare utrustning och instrument på ett hygieniskt sätt.

Eleven ger enklare information om fothälsovård och hänvisar till annan vårdform vid behov.

Eleven beskriver nedre extremiteternas byggnad, funktion och utveckling i såväl friskt som sjukt/funktionsnedsatt tillstånd.

Eleven beskriver juridiskt ansvar inom verksamheten.

Eleven kan med stöd samarbeta, rapportera, utvärdera och dokumentera inom ett arbetslag samt kan beskriva konsekvenser av samarbete och samverkan inom verksamheten.

Väl godkänd

Eleven bedömer och utför individuellt anpassad fothälsovård efter instruktion, känner igen symtom, reaktioner och förändringar på fötterna samt använder vanlig utrustning och vanliga instrument på ett hygieniskt och säkert sätt.

Eleven informerar om förebyggande fothälsovård samt hänvisar och motiverar till annan vårdform.

Eleven redogör för nedre extremiteternas byggnad, funktion och utveckling i såväl friskt tillstånd som i tillstånd med felställningar, funktionsrubbingar, sjukdom och skada.

Eleven redogör för och beskriver konsekvenser för juridiskt ansvar inom verksamheten.

Eleven rapporterar, utvärderar och dokumenterar sina åtgärder samt motiverar fördelar med samarbete och samverkan med olika verksamheter.

Kommentar

Kursen är en introduktion till yrke inom fotvården, och syftar till vård och behandling av människor som inte själva kan klara sin fothälsovård på grund av ålder, handikapp och/eller funktionsnedsättning.

Ämne: Företagsekonomi
Kurs: Företagsekonomi A
Kurskod: FE201
Poäng: 30

Mål

Kursen skall ge insikt i ekonomins betydelse för individen, företagen och samhället.

Kursen skall också ge grundläggande kunskaper om och färdigheter i ekonomi med inriktning mot det valda verksamhetsområdet.

Efter genomgången kurs skall eleven

förstå affärsidéns/verksamhetsidéns betydelse för verksamheten

kunna beskriva några företags/organisationers verksamhet, företagsform, uppbyggnad och intressenter

känna till grundläggande villkor för och begrepp inom inköp och försäljning

kunna utföra grundläggande kalkyler och lönsamhetsberäkningar inom verksamhetsområdet

inse vikten av ekonomisk planering och uppföljning för privatpersoner och företag.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven beskriver översiktligt ett företags eller en organisations verksamhet, uppbyggnad, företagsform och intressenter samt visar en viss förståelse för affärsidéns betydelse för verksamheten.

Eleven redogör i stora drag för inköps- och försäljningsarbetet i ett företag eller en organisation.

Eleven förklarar med viss insikt varför privatpersoner, föreningar och företag bör planera och följa upp sin verksamhet, och utför med stöd enkla

kalkyler och lönsamhetsberäkningar med inriktning mot den valda studievägens verksamhetsområde.

Väl godkänd

Eleven beskriver olika företags och organisationers verksamhet, uppbyggnad, företagsform och intressenter samt visar god insikt i affärsidéns betydelse för verksamheten.

Eleven redogör för vanliga begrepp inom inköps- och försäljningsarbete samt de grundläggande villkor som är förknippade med dessa arbetsuppgifter.

Eleven förklarar med god insikt betydelsen av planering och uppföljning av verksamheten och utför relativt självständigt enkla kalkyler och lönsamhetsberäkningar med inriktning mot den valda studievägens verksamhetsområde.

Kommentar

Syftet med kursen är att skapa förståelse för ekonomins roll för den enskilde samt för företag och organisationer inom den aktuella studieinriktningens verksamhetsområde.

Kursen kan anpassas till den aktuella studieinriktningen vad gäller val av stoff, exempel och metoder m.m. Samverkan kan ske med andra kurser i t.ex. yrkesämnen, matematik och samhällskunskap.

Ämne: Företagsekonomi
Kurs: Organisation och ledarskap
Kurskod: FE205
Poäng: 40

Förkunskapskrav: Företagsekonomi A

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om olika former av organisation och ledarskap samt deras betydelse för företag och förvaltning.

Kursen skall också ge beredskap inför förändringar beträffande såväl organisation, verksamhet som arbetssätt samt utveckla förmågan att leda och samarbeta.

Efter genomgången kurs skall eleven

ha fördjupad kunskap om olika företags och förvaltningars organisation och utveckling

känna till olika faktorer som påverkar valet av företagsform

ha kunskap om lagar inom arbetsrätt och arbetsmiljö samt vara medveten om företagets ansvar för att dessa lagar efterlevs

ha kunskap om beslutsfattande på olika nivåer samt om metoder för att styra företagets verksamhet

vara medveten om ledarskapets olika funktioner och hur ledarskapet påverkar verksamheten samt ha utvecklat förmågan att introducera och informera

ha utvecklat sin förmåga att samarbeta och hantera konflikter samt känna till betydelsen av olika motivationsfaktorer

inse arbetslivets behov av kontinuerlig förändring.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven identifierar några vanliga organisationsmodeller och metoder att styra företag samt har en grundläggande insikt i hur beslut fattas på olika nivåer i företag och hur olika ledarskap påverkar verksamheten.

Eleven beskriver de vanligaste lagarna inom arbetsrätt och arbetsmiljö.

Eleven kan i enkla och vanliga situationer samarbeta med andra, hantera konflikter samt utforma och förmedla enkel information.

Eleven är orienterad om olika motivationsfaktorer och deras betydelse, samt har insikter i vad som påverkar arbetsklimatet i företag.

Väl godkänd

Eleven beskriver vanliga organisationsmodeller och metoder för att styra företags verksamhet, har en god insikt i hur beslut fattas på olika nivåer i företag samt ger exempel på och drar vissa slutsatser om hur ledarskapet påverkar verksamheten.

Eleven tillämpar i normala och vardagliga situationer vanliga lagar inom arbetsrätt och arbetsmiljö och redovisar företagets ansvar att efterleva dessa lagar.

Eleven kan i normala och vardagliga situationer samarbeta med andra, hantera konflikter samt utforma och förmedla information.

Eleven beskriver olika motivationsfaktorer och deras betydelse, samt har god insikt i vad som påverkar arbetsklimatet i företag och hur information sprids.

Eleven visar god insikt i arbetslivets behov av kontinuerlig förändring.

Ämne: Hälsokunskap
Kurs: Hälsa
Kurskod: HÄ200
Poäng: 30

Mål

Kursen skall ge kunskaper om hälsobegreppet, betingelser för den egna hälsan och hälsans olika dimensioner utifrån aktuella teorier.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna förstå hälsobegreppet och hälsans olika dimensioner

kunna göra en egen hälsoprofil utifrån fysiska, psykiska, sociala, kulturella och miljöaspekter

kunna utföra handlingar för att upprätthålla hälsa

kunna diskutera och reflektera över sex- och samlevnadsfrågor

beskriva hälsorisker samt ohälsa i närområdet

kunna ge exempel på betingelser för folkhälsans förändring i ett historiskt perspektiv.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven återger med stöd av facklitteratur hälsobegreppet ur individens perspektiv och ur samhällsperspektiv.

Eleven gör, med stöd av lärare, en egen hälsoprofil och utför någon handling för att upprätthålla och förebygga ohälsa och sjukdom.

Väl godkänd

Eleven ger exempel på samband mellan förhållandet hälsa och ohälsa utifrån miljöaspekter samt fysiska, psykiska, sociala och kulturella aspekter.

Eleven utför förebyggande hälsoarbete och kan formulera enklare hypoteser om orsaker till hälsa och ohälsa.

Ämne: Hälsokunskap
Kurs: Hälso- och omsorgskunskap
Kurskod: HÅ201
Poäng: 80

Mål

Kursen skall ge kunskaper om sociala omsorgens och omvårdnadens grunder, verksamhetsfält och om de ideologier som påverkar verksamheternas innehåll.

Kursen skall även utveckla individens förmåga att se sig själv som individ och yrkesmänniska i samspel med andra.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna stödja och hjälpa den enskilde i olika situationer och miljöer med hänsyn till individens egna resurser

kunna beskriva hur individens fysiska och psykosociala miljö samspelar med hälsa och välbefinnande

kunna beskriva de faktorer som påverkar mötet mellan människor, framförallt för människor i beroendeställning och i kritiska situationer

kunna ge exempel på hur olika ideologier kan påverka verksamhetens form och innehåll

kunna beskriva innebörden av yrkesmässig kompetens med utgångspunkt från allmänmänsklig kompetens

kunna beskriva vad som är gemensamt respektive specifikt för social omsorg och omvårdnad.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven deltar med handledning i stöd- och hjälpåtgärder i vardagliga situationer anpassade till individens egna resurser och miljö.

Eleven känner igen och ger exempel på faktorer som påverkar mötet mellan människor.

Eleven har förståelse för hur människor i beroendeställning och krissituationer kan reagera.

Eleven ger exempel på hur olika synsätt påverkar social omsorgsverksamhet och omvårdnadsverksamhetens form och innehåll.

Eleven kan även ge exempel på likheter och skillnader mellan allmänmänsklig kompetens och yrkesmässig kompetens.

Väl godkänd

Eleven deltar i hjälp- och stödåtgärder i vardagliga situationer och kan ge exempel på förhållandet mellan egen insats och den hjälpsökandes förutsättningar.

Eleven kan diskutera begreppet ideologi och ge exempel på hur olika ideologiska utgångspunkter påverkar social omsorg och omvårdnadsverksamhetens form och innehåll.

Eleven kan diskutera förhållandet allmänmänsklig kompetens och yrkesmässig kompetens.

Kommentar

Kursen skall ses som en gemensam bas för grundläggande social omsorgs- och omvårdnadshandlingar. Kunskaper av både praktisk och teoretisk karaktär skall behandlas.

Ämne: Människokunskap
Kurs: Etik och livsfrågor
Kurskod: MÄNK200
Poäng: 30

Mål

Kursen skall ge kunskaper om etiska riktlinjer, centrala etiska begrepp, värden och värdekonflikter inom verksamhetsområdet.

Kursen skall även ge en fördjupad kännedom om livsåskådningars syn på hälsa och ohälsa, behandling, omvårdnad, liv och död.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna möta och reflektera över de konflikter som uppstår när olika etiska, kulturella och religiösa värden står mot varandra

kunna beskriva centrala etiska begrepp

kunna redogöra för olika etiska ställningstaganden i relation till deras konsekvenser

kunna tolka etiska frågeställningar som aktualiseras under den arbetsplatsförlagda utbildningen

kunna redogöra för olika människosyner, egna och andras värderingar samt människosynens betydelse för mötet med människor

kunna redogöra för och respektera olika religioners och andra livsåskådningars inställning till frågor i samband med hälsa, ohälsa, sjukdom och död.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven diskuterar olika värdekonflikter och återger olika etiska ställningstaganden i relation till deras konsekvenser.

Eleven beskriver enstaka etiska begrepp och reflekterar över de etiska frågeställningarna som aktualiserats under den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Eleven kan med handledning diskutera människosyn på en grundläggande nivå och deltar i diskussioner om egna och andras värderingar.

Eleven återger enstaka religioners och livsåskådningars inställning till hälsa, ohälsa, sjukdom och död och visar respekt för dessa inställningar.

Väl godkänd

Med handledning möter eleven värdekonflikter av etisk, kulturell och religiös natur och beskriver olika etiska ställningstaganden i relation till dess konsekvenser.

Eleven beskriver olika syn på människan, egna och andras värderingar samt ger exempel på människosynens betydelse för mötet mellan människor.

Ämne: Människokunskap
Kurs: Medicinsk grundkurs A
Kurskod: MÄNK201
Poäng: 55

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om människokroppens byggnad och funktion, vanliga mikroorganismer och spridningsvägar, våra vanligaste sjukdomar samt läkemedel.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna beskriva människokroppens byggnad och funktion samt den normala fysiska utvecklingen från livets början till dess slut

kunna redogöra för de vanligaste mikroorganismerna och deras spridningsvägar samt utföra smittförebyggande åtgärder

kunna redogöra för de vanligaste sjukdomstillstånden

kunna redogöra för vanligt förekommande läkemedel, deras beredningsformer och administreringsätt

kunna identifiera fysiska tecken på hälsa, ohälsa och sjukdom

kunna ge första hjälpen till skadad och akut sjuk

känna till grundläggande medicinsk terminologi.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven beskriver på en grundläggande nivå människokroppens byggnad och funktion samt den fysiska utvecklingen.

Eleven återger de vanligaste mikroorganismerna och deras spridningsvägar och kan med handledning delta i smittförebyggande åtgärder.

Eleven beskriver på grundläggande nivå de vanligaste sjukdomstillstånden.

Eleven ger exempel på några vanliga läkemedel, deras beredningsform och administreringsätt.

Eleven känner igen vanliga fysiska tecken på hälsa, ohälsa och sjukdom.

Eleven kan ge första hjälpen till skadad och akut sjuk.

Eleven känner igen vanligt förekommande medicinska termer.

Väl godkänd

Eleven redogör för människokroppens byggnad och funktion och ser samband mellan kropp, hälsa, sjukdom, läkemedel och smittförebyggande åtgärder.

Eleven kan vanligt förekommande medicinsk terminologi.

Ämne: Människokunskap
Kurs: Medicinsk grundkurs B
Kurskod: MÄNK202
Poäng: 90

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om människokroppen, sjukdomar och läkemedel.

Kursen skall även ge kunskaper om hälso- och sjukvårdens och kommunens organisation i händelse av katastrof och krig.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna förklara människokroppens reaktioner vid vanliga sjukdomstillstånd samt förstå samspelet mellan fysiologiska processer och psykologiska reaktioner

kunna redogöra för människokroppens organsystem och deras funktioner

kunna redogöra för olika förklaringsmodeller för uppkomst av sjukdom och därmed olika syn på botande

kunna utföra enklare undersökningar och provtagningar

kunna redogöra för kroppens vätske-, närings- och elektrolytbalans samt utföra mätning av intag och utsöndring

kunna redogöra för vanligt förekommande läkemedel, deras verkningsätt, biverkningar och användningsområden, utföra enklare läkemedelsberäkning samt kunna handha och administrera läkemedel med insikt om risker förknippade med detta

kunna beskriva hälso- och sjukvårdens och sociala omsorgens organisation och verksamhet i samband med katastrof och krig

vara orienterad om medicinsk vetenskaplig utveckling ur ett historiskt perspektiv.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven beskriver med viss insikt och på grundläggande nivå människokroppens funktioner och reaktion vid vanliga sjukdomstillstånd och ser samspel mellan fysiologiska processer och psykologiska reaktioner.

Eleven ger exempel på olika förklaringar till sjukdomars uppkomst och hur de leder till olika syn på botande.

Eleven utför med handledning enklare undersökningar och provtagningar.

Eleven är orienterad om kroppens vätske- och elektrolytbalans och kan med handledning mäta intag och utsöndring.

Eleven har viss insikt om vanligt förekommande läkemedel, deras verkningsätt, biverkningar och användningsområden, och kan med handledning utföra enklare läkemedelsberäkningar.

Eleven handhar och administrerar med handledning läkemedel och har insikt i riskerna som är förknippade med läkemedelshantering.

Eleven är orienterad om hälso- och sjukvårdens samt sociala omsorgens organisation och verksamhet i händelse av katastrof och krig.

Väl godkänd

Eleven förklarar med god insikt och på grundläggande nivå människokroppens funktioner och reaktioner vid vanliga sjukdomstillstånd samt förstår samspillet mellan fysiologiska och psykologiska reaktioner.

Eleven har insikt i olika förklaringsmodeller för uppkomsten av sjukdom och hur dessa modeller leder till olika syn på botande.

Eleven utför relativt självständigt enklare undersökningar och provtagningar.

Eleven kan på grundläggande nivå relativt självständigt beskriva kroppens vätske- och elektrolytbalans samt utföra mätning av intag och utsöndring.

Eleven har insikt i vanligt förekommande läkemedel, deras verkningsätt, biverkningar och användningsområden och kan utföra enklare läkemedelsberäkningar.

Eleven deltar i handhavande och administration av läkemedel med insikt om risker förknippade med detta.

Kommentar

Kursen syftar bl.a. till att ge grundläggande kunskaper i läkemedelsgivning som tillsammans med arbetslivserfarenhet och personlig kännedom kan utgöra en grund för bedömning av kompetensen för delegering.

Ämne: Människokunskap
Kurs: Människan – socialt och kulturellt
Kurskod: MÄNK203
Poäng: 50

Mål

Kursen skall ge kunskaper om människan i olika sociala sammanhang samt skapa förståelse för hur kulturbegreppet kan ge olika synsätt på kultur och kulturmönster samt kommunikationen människor mellan.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna redogöra för kulturbegreppets innebörd samt reflektera över vår egen benägenhet att bedöma andra kulturer med vår egen kultur som måttstock

kunna beskriva kommunikationsmönster i olika kulturer och förstå hur

etniska, kulturella, sociala, köns- och klassmässiga olikheter kan påverka kommunikation

kunna redogöra för begreppen roll, socialisation och social interaktion

kunna förstå betydelsen av etnisk och kulturell aktivitet

kunna redogöra för synen på hälsa, ohälsa, sjukdom, behandling och sociala företeelser i skilda kulturer samt ha förståelse för hur detta hanteras i olika situationer

kunna reflektera över den globala migrationssituationen och svensk invandrings- och flyktingpolitik.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven återger kulturbegreppets innebörd och reflekterar över vår benägenhet att bedöma andra kulturer med vår egen kultur som måttstock.

Eleven exemplifierar olika kulturers kommunikationsmönster.

Eleven beskriver med stöd begreppen roll, socialisation och social interaktion utifrån sociologiska förklaringsmodeller.

Eleven har en viss insikt i betydelsen av etnisk och kulturell aktivitet.

Eleven ger exempel på olika kulturers syn på hälso- och omsorgsåtgärder.

Eleven har viss kännedom om den globala migrationssituationen och svensk invandrarpolitik.

Väl godkänd

Eleven redogör för olika kulturers kommunikationsmönster och beskriver hur kommunikationsmönster kan påverkas av etniska, kulturella, sociala, köns- och klassmässiga olikheter.

Eleven återger exempel på synen på hälsa, ohälsa, sjukdom, behandling och sociala företeelser i skilda kulturer och har en viss insikt i hur detta hanteras i olika situationer.

Eleven har kännedom om den globala migrationssituationen och svensk invandrar- och flyktingpolitik, deltar i diskussioner och uttrycker egna tankar.

Ämne: Omvårdnadskunskap
Kurs: Omvårdnad – akutsjukvård
Kurskod: OKU200
Poäng: 205

Förkunskapskrav: Hälso- och omsorgskunskap, Omvårdnad B, Medicinsk grundkurs B, Psykologi

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om omvårdnad med inriktning mot akutsjukvård där tonvikten skall läggas på handlingsberedskap, omhändert-

tagande och omvårdnad vid akut/svår sjukdom/skada.

Kursen skall också ge fördjupad kunskap om katastrofmedicin med inriktning på akutsjukvårdens beredskap.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna medverka i specifik omvårdnad utifrån fysiska, psykiska, sociala och kulturella perspektiv samt ha handlingsberedskap för omhändertagande vid olycksfall och akut/svår sjukdom

kunna identifiera symptom, reaktioner och förändringar i patientens tillstånd för att kunna rapportera till ett arbetslag

kunna kommunicera med patient och närstående samt förstå traumatiska reaktioner vid akut insjuknande

förstå vikten av god sjukvårdshygien och kunna använda hygieniska arbetsmetoder

kunna samarbeta och samverka inom det egna området och angränsande verksamhet samt förstå betydelsen av detta

kunna använda vanligt förekommande medicinsk-teknisk utrustning och beakta gällande säkerhetsföreskrifter

kunna beskriva människans organsystem med speciell inriktning mot vitala funktioner

kunna redogöra för akutsjukvårdens organisation och verksamhet i händelse av katastrof och krig.

Betygskriterier

Godkänd

Med handledning medverkar eleven i specifik omvårdnad och har handlingsberedskap för omhändertagande vid enklare olycksfall och akut eller svår sjukdom.

Eleven identifierar och rapporterar vanligt förekommande symptom, reaktioner och förändringar i patientens tillstånd.

Eleven redogör för god sjukvårdshygien och kan med stöd av arbetsinstruktioner tillämpa hygieniska arbetsmetoder.

Eleven använder med handledning vanligt förekommande medicinteknisk utrustning med iakttagande av gällande säkerhetsföreskrifter.

Eleven samarbetar och beskriver konsekvenser av samarbete och samverkan inom det egna arbetsområdet och angränsande verksamheter.

Eleven beskriver med stöd av facklitteratur människans organsystem med speciell inriktning mot vitala funktioner.

Eleven kan på grundläggande nivå beskriva akutsjukvårdens organisation och verksamhet i händelse av katastrof eller krig.

Väl godkänd

Eleven deltar i överväganden, utförande och utvärdering av specifik omvårdnad utifrån psykiska, fysiska, sociala och kulturella perspektiv.

Eleven har handlingsberedskap för omhändertagande av skadad eller sjuk person.

Eleven identifierar symtom, reaktioner och förändringar, såväl fysiska som psykiska, i patientens tillstånd och kan rapportera dessa till ett arbetslag.

Eleven samarbetar och samverkar inom området och kan reflektera över sambandet mellan arbetsorganisation, egen insats och resultat.

Ämne: Omvårdnads kunskap
Kurs: Omvårdnad – primärvård
Kurskod: OKU201
Poäng: 205

Förkunskapskrav: Hälso- och omsorgskunskap, Omvårdnad B, Psykologi, Social omsorg B, Medicinsk grundkurs B, Människan – socialt och kulturellt.

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper i omvårdnad med inriktning mot primärvård. Tonvikt skall läggas vid bemötande, omvårdnad, behandling och undersökning såväl på mottagning som i hem.

Kursen skall också ge fördjupade kunskaper i katastrofmedicin med inriktning på primärvårdens ansvarsområde.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna medverka i specifik omvårdnad utifrån fysiska, psykiska, sociala och kulturella perspektiv med särskild tonvikt på bemötande och omvårdnad inom primärvårdens verksamhetsområde

kunna samarbeta, rapportera och utvärdera i ett arbetslag samt förstå betydelsen av samverkan med angränsande verksamheter

kunna använda vanligt förekommande medicinsk-teknisk apparatur och beakta gällande säkerhetsföreskrifter

kunna identifiera symptom, reaktioner och förändringar i individens tillstånd

kunna utföra enklare undersökningar och behandlingar

kunna beskriva små och späda barns fysiska och psykiska utveckling

förstå vikten av god hygien och kunna använda hygieniska arbetsmetoder

kunna använda yrkesanpassad data- och teleteknik

kunna redogöra för primärvårdens organisation i händelse av katastrof och krig.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven medverkar med handledning i specifik omvårdnad med särskild vikt på bemötande och omvårdnad inom primärvård.

Eleven använder med handledning medicinsk-teknisk apparatur och tar hänsyn till säkerhetsföreskrifter.

Eleven identifierar med stöd symtom, reaktioner och förändringar i individens tillstånd och utför enklare undersökning och behandling.

Eleven beskriver utvecklingen hos små barn.

Eleven samarbetar och inser fördelar med samarbete och samverkan inom det egna arbetsområdet och avgränsade verksamheter.

Eleven redogör för god hygien och tillämpar med stöd av arbetsinstruktion hygieniska arbetsmetoder.

Eleven använder med handledning data- och teleteknik.

Eleven beskriver på grundläggande nivå primärvårdens organisation och verksamhet i händelse av katastrof eller krig.

Väl godkänd

Eleven deltar i planering, genomförande och utvärdering av specifik omvårdnad utifrån psykiska, fysiska, sociala och kulturella perspektiv.

Eleven identifierar symtom, reaktioner och förändringar i individens tillstånd.

Eleven förklarar små och späda barns fysiska och psykiska utveckling.

Eleven samarbetar och samverkar inom arbetsområdet och kan reflektera över sambandet mellan arbetsorganisation, egen insats och resultat.

Ämne: Omvårdnads kunskap
Kurs: Omvårdnad – psykiatri
Kurskod: OKU202
Poäng: 205

Förkunskapskrav: Hälso- och omsorgskunskap, Omvårdnad B, Psykologi, Social omsorg B, Medicinsk grundkurs B, Etik och livsfrågor, Människan – socialt och kulturellt

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om psykiska störningar, behandlingsmetoder och psykiatrisk omvårdnad utifrån aktuella teorier inom området.

Kursen skall också ge kunskap om det samspel som råder mellan den enskilda människan och hennes miljö i relation till anhöriga, vårdare och allmänhet.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna medverka i psykiatrisk omvårdnad, behandling och rehabilitering utifrån olika perspektiv

kunna planera, genomföra, utvärdera, och dokumentera omvårdnad enskilt och/eller i grupp

kunna samarbeta och samverka med intressenter inom och utanför det egna verksamhetsområdet

kunna tillämpa kunskaper i samtals- och intervjumetodik vid samtal med vårdtagare och närstående i kritiska situationer

förstå hur hälsa och psykisk störning har samband med människans egenart samt hennes aktuella och tidigare livsbetingelser

förstå hur vårdarens förhållningssätt påverkar individens utveckling

kunna beskriva närsamhällets betydelse för den enskildes rehabilitering

kunna redogöra för det etiska och juridiska ansvar som hör samman med vårduppgiften.

Betygskriterier

Godkänd

Med handledning medverkar eleven i psykiatrisk omvårdnad.

Eleven använder med handledning kunskaper i samtals- och intervjumetodik vid samtal med vårdtagare och närstående i kritiska situationer.

Eleven har viss insikt om hur hälsa och psykisk störning har samband med människans egenart, aktuella och tidigare livsbetingelser.

Eleven har också viss insikt om hur individens utveckling påverkar vårdarens förhållningssätt.

Eleven kan med handledning samarbeta och samverka med intressenter inom och utanför det egna verksamhetsområdet.

Eleven redovisar med utgångspunkt i givna föreskrifter viss insikt i juridiskt ansvar i vårdarbete.

Eleven diskuterar etiska ställningstaganden i förhållande till vårduppgifter.

Väl godkänd

Eleven medverkar i psykiatrisk omvårdnads- och rehabiliteringshandlingar.

Eleven använder och reflekterar över kunskaper i samtals- och intervjumetodik, vid samtal med vårdtagare och närstående i kritiska situationer.

Eleven har insikt i hur hälsa och psykisk störning har samband med människans egenart, aktuella och tidigare livsbetingelser.

Eleven har insikt i hur individens utveckling påverkas av vårdarens förhållningssätt.

Eleven deltar i planering, genomförande utvärdering och dokumentation av omvårdnadshandlingar.

Eleven samarbetar inom det egna verksamhetsområdet och kan med viss handledning samverka med intressenter inom och utanför det egna verksamhetsområdet.

Eleven redovisar med utgångspunkt i givna föreskrifter viss insikt i juridiskt ansvar och kan ge exempel på konsekvenser vid bristande juridiskt ansvar.

Eleven diskuterar etiska ställningstaganden i förhållande till vårduppgifter, patienten, dennes livssituation och den egna omvårdnadsinsatsen.

Ämne: Omvårdnads kunskap
Kurs: Omvårdnad – sjuka barn och ungdomar
Kurskod: OKU203
Poäng: 205

Förkunskapskrav: Hälso- och omsorgskunskap, Omvårdnad B, Social omsorg B, Medicinsk grundkurs B, Människan – socialt och kulturellt

Mål

Kursen skall ge kunskaper om omvårdnad av barn och ungdomar med sjukdom och funktionshinder samt för tidigt födda barn.

Kursen skall ge kunskaper om vikten av samarbete och samspel mellan barnet, närstående och vårdpersonal samt betona empatins betydelse i omvårdnadsarbetet.

Kursen skall dessutom ge kunskap om och förståelse för familjens situation vid barns och ungdomars sjukdom.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna ge specifik omvårdnad till sjuka och funktionshindrade barn och ungdomar med hänsyn till individens egna resurser och personlighet

kunna ge specifik omvårdnad till för tidigt födda barn

kunna redogöra för barns och ungdomars utveckling samt förstå deras villkor vid sjukdomstillstånd och funktionshinder

kunna uppmärksamma och tolka förändringar i allmäntillståndet hos barn och ungdomar

förstå betydelsen av samarbete och samverkan med närstående

ha förståelse för reaktioner hos en familj i kris och inse betydelsen av krisbearbetning

kunna använda vanligt förekommande medicinteknisk utrustning med beaktande av gällande säkerhetsföreskrifter

kunna delta i ett arbetslag samt inse vikten av samarbete och samverkan

kunna medverka till lek och skapande aktiviteter samt förstå deras betydelse.

Betygskriterier

Godkänd

Med handledning deltar eleven i specifik omvårdnad av sjuka och funktionshindrade barn och ungdomar med hänsyn till individens egna resurser och personlighet.

Eleven beskriver barns och ungdomars utveckling samt ger exempel på deras villkor vid sjukdomstillstånd och funktionshinder.

Eleven kan med stöd identifiera och tolka förändringar i allmäntillståndet hos barn och ungdomar.

Eleven beskriver reaktioner hos familj i kris och inser betydelsen av krisbearbetning.

Eleven använder med hjälp av instruktion vanligt förekommande medicinsk-teknisk apparatur med iakttagande av gällande säkerhetsföreskrifter.

Eleven beskriver betydelsen av och kan med stöd planera och genomföra lek och skapande aktiviteter.

Eleven kan delta i ett arbetslag och beskriva betydelsen av samarbete med närstående och personal.

Väl godkänd

Eleven deltar i planering, genomförande och utvärdering av specifik omvårdnad av sjuka och funktionshindrade barn och ungdomar med hänsyn till barns och ungdomars egna resurser och personlighet.

Eleven deltar i specifik omvårdnad av för tidigt födda barn.

Eleven redogör för barns och ungdomars utveckling samt beskriver barns och ungdomars villkor vid sjukdomstillstånd och funktionshinder.

Eleven kan identifiera och med stöd tolka förändringar i allmäntillståndet hos barn och ungdomar.

Eleven redogör för betydelsen av och kan medverka till lek och skapande aktiviteter.

Eleven kan samarbeta och samverka i arbetslag och redogöra för betydelsen av samverkan med närstående, personal och utomstående verksamheter.

Ämne: Omvårdnads kunskap
Kurs: Omvårdnad A
Kurskod: OKU204
Poäng: 120

Mål

Kursen skall ge kunskaper om grundläggande omvårdnad med hänsyn till vårdtagarens allmänmänskliga och individuella behov i relation till livsperspektiv och förändrad hälsa.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna ge grundläggande omvårdnad ur ett hälso- och rehabiliteringsperspektiv med hänsyn till individens allmänmänskliga kompetens

kunna redogöra för begreppen människa, hälsa, omvårdnad och miljö samt deras inbördes relation

kunna identifiera individens förmåga/hinder vid hälsa och ohälsa

kunna kommunicera med vårdtagare, närstående och personal

kunna beskriva vård i livets slutskede

kunna redogöra för etiska aspekter i omvårdnadsarbete

kunna arbeta på ett ergonomiskt, hygieniskt, estetiskt och miljömässigt riktigt sätt

förstå de krav på säkerhet, ansvar och sekretess som gäller inom yrkesområdet

förstå grunden för samspel mellan vårdare och vårdtagare

kunna beskriva hälso- och sjukvårdens organisation.

Betygskriterier

Godkänd

Med handledning deltar eleven i grundläggande omvårdnadshandlingar i vardagliga situationer.

Eleven deltar med handledning i vårduppgifter på ett ergonomiskt och miljömässigt riktigt sätt.

Eleven förstår på en godtagbar nivå krav på säkerhet, ansvar och sekretess inom yrkesområdet.

Eleven kan förklara begreppen människa, hälsa, omvårdnad och miljö utifrån någon omvårdnadsteoretisk förklaringsmodell.

Eleven känner med hjälp av handledare igen individens förmåga eller hinder vid hälsa och ohälsa.

Eleven kan samtala med vårdtagaren, närstående och personal.

Eleven beskriver vård i livets slutskede.

Eleven diskuterar med stöd av handledning etiska aspekter i omvårdnadsarbetet.

Eleven kan återge hälso- och sjukvårdens organisation.

Väl godkänd

Eleven utför med handledning grundläggande omvårdnadshandlingar ur ett hälso- och rehabiliterande perspektiv med hänsyn till individens allmänmänskliga kompetens.

Eleven kan med stöd av handledning identifiera individers grundläggande omvårdnadsbehov och kan ge förslag till omvårdnadshandling.

Eleven beskriver på godtagbar nivå egen insats i förhållande till vårdtagare och resultat.

Ämne: Omvårdnads kunskap
Kurs: Omvårdnad B
Kurskod: OKU205
Poäng: 180

Mål

Kursen skall ge fördjupad kunskap i specifik omvårdnad inom olika vårdformer samt befrämja en utveckling mot omvårdnadskompetens.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna identifiera, planera, genomföra och utvärdera specifik omvårdnad, såväl somatisk som psykiatrisk, med anpassning till vårdtagare, sjukdomstillstånd och vårdform

kunna ge exempel på samband mellan hälsa, sjukdom och miljöfaktorer och medverka till specifik omvårdnad och optimal hälsa

kunna tillämpa kunskaper i kommunikation med vårdbehövande, närstående och personal

kunna redogöra för val av kost i samband med sjukdom, undersökning och behandling

kunna delta i vården vid livets slut och omhändertagande efter döden

kunna identifiera tecken på kriser och andra psykiska tillstånd och bemöta dessa

förstå innebörden av begreppet empati och tillämpa detta på ett yrkesmässigt sätt samt reflektera över etiska aspekter i omvårdnadsarbetet

kunna beskriva olika miljöer och deras konsekvens för vårdtagare och närstående ur fysiska och estetiska aspekter

kunna delta, samarbeta, rapportera, dokumentera och utvärdera inom ett arbetslag samt inse betydelsen av samarbete med närstående och angränsande verksamheter

kunna redogöra för tillämpningen av lagar och författningar som styr verksamheten

kunna beskriva omvårdnadens vetenskapliga utveckling i ett historiskt perspektiv

ha kännedom om omvårdnad i andra länder.

Betygskriterier

Godkänd

Med handledning deltar eleven i överväganden och utförande av specifik omvårdnad anpassad till vårdtagare, sjukdomstillstånd och vårdform.

Eleven ger exempel på samband mellan hälsa, sjukdom, miljöfaktorer och omvårdnad.

Eleven kan med handledning delta i vård vid livets slut samt medverka i omhändertagande efter döden.

Eleven känner igen tecken på kris och psykiska tillstånd och kan med handledning bemöta dessa.

Eleven förklarar begreppet empati och tillämpar med handledning detta på ett yrkesmässigt sätt.

Eleven kan delta i arbetslag och har viss insikt i betydelsen av samarbete.

Eleven återger gällande lagar och författningar som styr verksamheten.

Väl godkänd

Eleven överväger, planerar, genomför och utvärderar med handledning specifik omvårdnad anpassad till vårdtagares allmänmänskliga kompetens, sjukdomstillstånd och vårdform.

Eleven förklarar begreppet empati och tillämpar det på ett yrkesmässigt sätt.

Eleven reflekterar över etiska aspekter i omvårdnadsarbetet.

Eleven beskriver samspelet mellan miljö, vårdtagare och närstående.

Eleven kan delta i arbetslag och kan beskriva betydelsen av samarbete med närstående och avgränsade verksamheter.

Ämne: Psykologi
Kurs: Psykologi
Kurskod: PS200
Poäng: 40

Mål

Målet för kursen är att eleverna tillägnar sig kunskaper om olika psykologiska perspektiv, teorier och modeller samt deras tillämpning.

Kursen skall också ge kännedom om några av psykologins olika kunskapsområden. Av nedanstående krav är det förstnämnda av särskild dignitet.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna jämföra olika psykologiska perspektiv samt kunna se vilka konsekvenser dessa kan få i sin tillämpning

känna till hur människan lär sig och utvecklas tankemässigt, emotionellt och socialt

känna till hur människan uppfattar och tolkar omvärlden

ha kunskap om hur attityder och värderingar uppstår

känna till viktiga socialpsykologiska begrepp samt kunna tillämpa dessa

ha bearbetat frågor om likheter och olikheter, såsom manligt – kvinnligt, normalt – onormalt

känna till livets kriser samt de möjligheter och svårigheter dessa kan innebära

ha kunskap om olika psykiska störningar samt möjliga behandlingsformer

ha kunskap om människans olika sätt att kommunicera, verbalt och icke-verbalt.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven återger huvuddragen i olika teoretiska perspektiv samt redogör för hur dessa perspektiv leder till olika syn på mänskligt beteende.

Eleven är orienterad i några för utvecklingspsykologin centrala teorier och återger de grundprinciper som styr individens uppfattning och tolkning av omvärlden.

Eleven har kunskaper om hur attityder och värderingar förmodas uppkomma samt om aktuella begrepp inom socialpsykologin.

Eleven kan relatera dessa begrepp till kända och vardagliga situationer.

Eleven har utvecklat en viss förmåga att på ett reflekterat sätt tänka kring psykologiska frågeställningar.

Eleven uppvisar en viss insikt om människors likheter och olikheter.

Eleven redogör för olika typer av kriser samt har förståelse för de möjligheter och svårigheter som dessa kan leda till.

Eleven kan översiktligt beskriva de vanligaste psykologiska störningarna och känner också till olika behandlingsformer.

Eleven kan skilja på människors olika sätt att kommunicera.

Väl godkänd

Eleven förklarar och jämför olika teoretiska perspektiv samt granskar och värderar kritiskt hur dessa i sin tillämpning leder till olika syn på mänskligt beteende.

Eleven är förtrogen med några för utvecklingspsykologin centrala teorier, formulerar egna kritiska synpunkter utifrån dessa och kan förklara de grundprinciper som styr individens varseblivning och tolkning av omvärlden.

Eleven redogör på ett nyanserat sätt för hur attityder och värderingar förmodas uppkomma samt visar förtrogenhet med centrala begrepp inom socialpsykologin.

Eleven har god förmåga att relatera dessa begrepp till nya situationer.

Eleven har utvecklat en god förmåga att på ett reflekterande sätt tänka kring psykologiska frågeställningar.

Eleven har insikt i olika typer av kriser och förståelse för de möjligheter och svårigheter som dessa kan leda till.

Eleven har insikt i olika psykologiska störningar samt redogör för olika syn på uppkomsten och behandlingen av dessa.

Eleven kan jämföra och analysera människors olika sätt att kommunicera.

Kommentar

Inledning

En viktig förändring i förhållande till tidigare kursplan när det gäller inne-

hållet är betoningen av psykologins mer omfattande teorier. Under den begränsade tid som står till förfogande är det angeläget att välja stoff som på ett sammanhängande sätt täcker in så stora delar av människans psyke som möjligt. Det är också viktigt att få fram skillnaderna mellan de olika perspektiven inom psykologin av idag.

Perspektiv används som beteckning på de olika synsätt som finns inom ämnet. Psykoanalys, behaviorism och humanistisk psykologi är de stora huvudinriktningarna, men det är fullt möjligt att tänka sig ytterligare perspektiv som t.ex. ett kognitivt eller socialpsykologiskt synsätt.

Perspektiven leder ofta till helt olika konsekvenser t.ex. i fråga om synen på psykiska störningar.

De olika delarna av människans psyke som kan belysas utifrån dessa perspektiv benämns i kursplanen aspekter. Dessa motsvarar i stor utsträckning de tidigare huvudmomenten.

De olika aspekterna kan i undervisningen gå in i varandra. Det är t.ex. svårt att behandla varseblivning utan att komma in på känslor.

Förutom nämnda perspektiv och aspekter inrymmer ämnet även en mängd stoff som inte låter sig inordnas i ovanstående struktur. Det är då lämpligt att studera dessa frågor i form av teman/studieområden. Exempel på sådana områden är frågeställningar kring arv och miljö, drömmar och psykologiska test av olika slag.

All undervisning bör självklart anpassas till undervisningsgruppen. Många vuxna har skaffat sig ett rikt mått av kunskaper och erfarenheter genom tidigare studier, i sitt yrkesarbete, i vardagslivet och som samhällsmedborgare. Det är viktigt att ta till vara och knyta an till dessa kunskaper i ämnet psykologi.

Många betraktar inte erfarenheter och reflektioner som kunskap i egentlig mening. Det kan framför allt gälla dem som haft ett längre studieuppehåll. Därför är det viktigt att förtydliga den kunskapssyn som ligger till grund för undervisningen.

Kursplanens disposition

Kursplanen skall ange samhällets krav på utbildningen, ämnets syfte och roll, klargöra ämnets karaktär och struktur samt ange mål.

Ämnets syfte och roll skall legitimera ämnet, svara på frågan varför ämnet finns i gymnasiet. Syfte och roll relateras alltså till läroplanens mål.

Under rubriken "Karaktär och struktur" fångas ämnets kärna in och sättet att se på ämnet. Psykologin beskrivs här som ett ämne som studerar människan utifrån olika psykologiska perspektiv, skilda aspekter och kunskapsområden.

Kursmålen är av olika dignitet och det första är av särskild vikt. Övriga kursmål skall uppnås mer eller mindre av eleven, beroende på elevens och lärarens urval av ämnesinnehåll.

Samverkansmöjligheter

Samverkan med andra ämnen är en annan möjlighet att kring ett gemensamt tema närma sig psykologiämnet. I ett tema om t. ex. kärlek kan psykologi samverka med svenska och biologi. Ett annat tema om konflikter öppnar möjligheter för samarbete med samhällskunskap och exempelvis en lokal kurs i dramatik.

Ämne: Social omsorgskunskap
Kurs: Omsorg om person med utvecklingsstörning
Kurskod: SOO200
Poäng: 205

Förkunskapskrav: Hälso- och omsorgskunskap, Social omsorg B, Omvårdnad B, Medicinsk grundkurs B, Människan – socialt och kulturellt, Etik och livsfrågor

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om stöd, service och omsorg som ges till person med utvecklingsstörning och/eller annat funktionshinder samt de faktorer som påverkar livsvillkor och möjligheter till utveckling.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna ge stöd, service och omsorg till person med utvecklingsstörning med beaktande av den enskildes rätt till integritet, medinflytande och självbestämmande

kunna beskriva hur funktionshinder för den enskilde påverkar personlig utveckling motoriskt, perceptionellt, kognitivt, emotionellt och socialt

kunna redogöra för innebörden av utvecklingsstörning och annat funktionshinder samt autism och autismliknande drag

förstå betydelsen av kommunikation samt kunna tolka icke verbala signaler och förstå och använda kommunikationshjälpmedel

kunna samverka med närstående och personal inom och utanför den egna verksamheten

kunna planera, genomföra, utvärdera och dokumentera arbetet

kunna medverka till lek och skapande aktiviteter samt förstå deras betydelse

kunna tolka och tillämpa de föreskrifter som gäller för verksamheten samt ha kunskap om samhällets mål för omsorger om personer med utvecklingsstörning idag och ur ett historiskt perspektiv.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven deltar i planering, genomförande, utvärdering och dokumentering av stöd, service och omsorg om person med utvecklingsstörning.

Eleven ger exempel på hur funktionshinder påverkar personlig utveckling.

Eleven återger innebörden av utvecklingsstörning och annat funktionshinder.

Eleven förstår betydelsen av kommunikation och kan tolka icke verbala signaler samt använder enklare kommunikationshjälpmedel.

Eleven samverkar med närstående och personal inom och utom den egna verksamheten.

Eleven förstår betydelsen av och deltar i planering och genomförande av lek och skapande aktiviteter.

Eleven tolkar och tillämpar med instruktion de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Eleven redogör på grundläggande nivå för samhällets mål för omsorger om person med utvecklingsstörning idag och ur ett historiskt perspektiv.

Väl godkänd

Eleven planerar, genomför, utvärderar och dokumenterar stöd, hjälp och omvårdnad till person med utvecklingsstörning.

Eleven förklarar innebörden av utvecklingsstörning och annat funktionshinder.

Eleven samarbetar och samverkar med närstående och personal och beskriver konsekvenser för egna och utomstående verksamheter.

Eleven redogör för betydelsen av och medverkar till lek och skapande aktiviteter.

Ämne: Social omsorgskunskap
Kurs: Rehabilitering och habilitering
Kurskod: SOO201
Poäng: 205

Förkunskapskrav: Hälso- och omsorgskunskap, Omvårdnad B, Social omsorg B, Medicinsk grundkurs B, Psykologi

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om syfte och mål med rehabiliterande/habiliterande arbetssätt, deras framväxt, synsätt, förhållningssätt och åtgärder.

Kursen skall även ge kunskaper om anpassade hjälpmedels användbarhet för att den enskilde skall kunna fungera tillfredsställande i de vardagliga livsaktiviteterna.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna stödja den enskilde i rehabilitering/habilitering för att uppnå bästa möjliga aktivitets- och funktionsförmåga

kunna hjälpa den enskilde att använda utprovade hjälpmedel och förklara hur dessa används på ett tillfredsställande sätt

kunna identifiera och rapportera när ett tillstånd hos den enskilde förändrats

och föranleder en omprövning av rehabilitering, habilitering och hjälpmedelsbehov

kunna samarbeta och samverka inom ett arbetslag samt inse betydelsen av samverkan såväl inom som utom den egna verksamheten

kunna beskriva rehabiliteringens och habiliteringens syfte, mål, inriktning och behandlingsåtgärder samt samordning och integrering med andra verksamheter

kunna ansvara för vård och skötsel av hjälpmedel som används i individens närmiljö

kunna beskriva rehabilitering och habilitering ur ett historiskt perspektiv.

Betygskriterier

Godkänd

Med handledning deltar eleven i stöd och hjälp till den enskilde för att denne skall uppnå bästa möjliga funktionsförmåga, samt hjälper den enskilde att använda utprovade hjälpmedel och förklarar hur de fungerar.

Eleven kan med stöd identifiera och rapportera när ett tillstånd föranleder omprövning.

Eleven samarbetar och samverkar inom ett arbetslag och ger exempel på betydelsen av samverkan såväl inom som utom den egna verksamheten. Med instruktion kan eleven sköta och vårda hjälpmedel i individens närmiljö.

Eleven beskriver på grundläggande nivå rehabiliteringens och habiliteringens syfte och behandlingsåtgärder samt samordningen och integreringen med andra verksamheter.

Eleven återger rehabilitering och habilitering ur ett historiskt perspektiv.

Väl godkänd

Eleven deltar i stöd och hjälp till den enskilde för att denne skall uppnå bästa möjliga funktionsförmåga.

Eleven kan med stöd hjälpa den enskilde att använda utprovade hjälpmedel och informera om hur de fungerar.

Eleven identifierar och rapporterar när ett tillstånd föranleder omprövning.

Eleven samarbetar och samverkar inom ett arbetslag och beskriver betydelsen för samverkan såväl inom som utom den egna verksamheten.

Eleven kan med instruktion ansvara för skötsel och vård av hjälpmedel som används i individens närmiljö.

Ämne: Social omsorgskunskap
Kurs: Social omsorg A
Kurskod: SOO202
Poäng: 120

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om social omsorg.

Kursen skall även belysa mötet med människor i socialt sammanhang där individens egna resurser tillvaratas utifrån självbestämmande och integritet.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna utföra grundläggande arbetsuppgifter inom social omsorg

kunna förklara hur olika förhållningssätt påverkar mötet mellan den som ger och den som får social omsorg samt reflektera över etiska frågeställningar

kunna tillaga måltider ur näringsmässig, kulturell och estetisk aspekt samt stimulera individuella förutsättningar till eget initiativ

kunna utarbeta och analysera en hushållsbudget i samverkan med den enskilde individen

kunna förstå barns och ungdomars uppväxtvillkor

kunna beskriva åldrandet ur ett fysiskt, psykiskt, socialt, kulturellt och miljömessigt perspektiv

kunna beskriva olika funktionshinder och förstå hur de påverkar livssituationen

kunna se samband mellan individens förhållanden och olika sociala insatser och hur insatserna leder till förändring

kunna redogöra för olika former av social service och social omsorg inom barn-, äldre- och handikappomsorgerna samt kunna hänvisa till socialförsäkringen

kunna förstå hur mål och principer i socialtjänsten påverkar arbetssättet inom social omsorg.

Betygskriterier

Godkänd

Med handledning deltar eleven i grundläggande sociala omsorgshandlingar med hänsyn till omsorgstagarens behov och sociallagstiftningens mål.

Eleven beskriver hur olika syn och förhållningssätt påverkar mötet mellan omsorgstagare och omsorgsgivare.

Eleven uttrycker tankar över etiska frågeställningar i samband med social omsorg.

Eleven beskriver det normala åldrandet och vanligt förekommande funktionshinder samt hur dessa påverkar livssituationen.

Eleven återger barns och ungdomars uppväxtvillkor ur ett socialpolitiskt perspektiv.

Eleven tillagar enklare måltider utifrån omsorgstagarens individuella behov och deltar med handledning i utarbetandet av en hushållsbudget.

Eleven återger principerna i olika sociala försäkringar och ger exempel på varierande former av sociala serviceverksamheter.

Väl godkänd

Eleven utför med handledning grundläggande socialomsorgs-handlingar och beskriver olika former av social service med hänvisning till socialförsäkringar.

Eleven tillagar med stöd måltider utifrån näringsriktig, kulturell och estetisk aspekt och kan även stimulera till initiativ från omsorgstagarens egna resurser.

Eleven beskriver åldrandet ur fysiskt, psykiskt, socialt, kulturellt och miljömässigt perspektiv.

Eleven ser med handledning samband mellan individens förhållande och sociala insatser.

Ämne: Social omsorgskunskap
Kurs: Social omsorg B
Kurskod: SOO203
Poäng: 180

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om social omsorg och dess olika målgrupper, med tonvikt på den enskildes förutsättningar och förhållanden som grund för biståndsbedömning.

Kursen skall dessutom ge kunskap om omsorg och omsorgsformer för enskilda och grupper samt betona hur särskilt stöd kan utvecklas.

Kursen skall befrämja en utveckling mot social omsorgskompetens.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna delta i bedömning, planering, genomförande och utvärdering av social omsorg till den enskilde med hänsyn till gällande lagstiftning

kunna utföra arbetsuppgifter inom social omsorg utifrån ett socialpedagogiskt, habiliterande och rehabiliterande arbetssätt

kunna redogöra för hinder av fysisk, psykisk, social, kulturell och miljömässig karaktär som kan leda till behov av särskilda insatser

kunna relatera till olika individuella behov utifrån begreppet livskvalitet

kunna förstå hur familjesituationen kan påverkas av närståendes funktionshinder eller sjukdom samt kunna upptäcka och rapportera kränkning och övergrepp

kunna delta, samarbeta och rapportera i ett arbetslag samt inse betydelsen av

samarbete med närstående, intresseorganisationer och angränsande verksamheter

kunna förklara hur verksamheten och arbetsplatsen är organiserad samt vilka mål som gäller

förstå skapande verksameters betydelse för kommunikation, samverkan och kulturmöten

kunna redogöra för och se sambandet mellan socialtjänstens och omsorgens historik och dagens socialtjänsts och omsorgs ansvar, organisation och lagstiftning

vara orienterad om forsknings- och utvecklingsarbete inom social omsorg

ha kännedom om omsorg i andra länder.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven deltar med handledning i överväganden, bedömning, planering, genomförande och utvärdering av social omsorg anpassad till den enskilde.

Eleven känner igen olika hinder som kan leda till behov av särskilda insatser.

Eleven diskuterar på godtagbar nivå begreppet livskvalitet och kan koppla det till individuella behov.

Eleven har en viss insikt i hur familjesituationen kan påverkas av närståendes funktionshinder eller sjukdom.

Eleven känner igen och rapporterar vid kränkning och övergrepp.

Eleven samarbetar i arbetslag och har viss insikt om betydelsen av samarbete med närstående, intresseorganisationer och angränsade verksamheter.

Eleven återger hur verksamheten är organiserad och vilka mål som gäller.

Eleven har viss insikt i skapande verksameters betydelse för kommunikation, samverkan och kulturmöten.

Eleven har insikt i socialtjänstens och omsorgens organisation och dess historik.

Eleven är orienterad om forsknings- och utvecklingsarbete inom social omsorg samt omsorg i andra länder.

Väl godkänd

Eleven deltar i överväganden, bedömning, planering, genomförande och utvärdering av social omsorg anpassad till den enskilde.

Eleven känner igen olika hinder av t.ex fysisk, psykisk, social, kulturell och miljömässig karaktär och kan ge förslag på olika insatser.

Eleven diskuterar begreppet livskvalitet och kan med god insikt redogöra för förhållandet livskvalité och individuella behov.

Eleven samarbetar i arbetslag och har en god insikt i betydelsen av samarbete med närstående, intresseorganisationer och angränsande verksamheter.

Ämne: Social omsorgskunskap
Kurs: Teknik inom omsorg, omvårdnad
eller tandvård
Kurskod: SOO204
Poäng: 30

Mål

Kursen skall ge kunskap om funktion, skötsel och enklare reparation av vanligt förekommande inredning, teknisk utrustning och apparatur.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna sköta och utföra enklare reparationer på inredning och teknisk utrustning inom verksamhetsområdet

kunna använda de vanligast förekommande tekniska hjälpmedlen samt kunna redogöra för funktion och skötsel

kunna redogöra för risker med teknisk utrustning

kunna bedöma kvalitet på tekniska hjälpmedel samt tillämpa givna säkerhetsanvisningar

vara förtrogen med organisationen för anskaffning och service av medicin-teknisk utrustning

kunna redogöra för samspelet mellan människan och det tekniska hjälpmedlet.

Betygskriterier

Godkänd

Med handledning deltar eleven i skötsel och reparation av inredning och teknisk utrustning.

Eleven använder med handledning vanligt förekommande tekniska hjälpmedel.

Eleven kan ge exempel på risker med teknisk utrustning och kan tillämpa givna säkerhetsanvisningar.

Eleven beskriver organisationen för anskaffning och service av medicin-teknisk utrustning.

Eleven har viss insikt i samspelet mellan människan och det tekniska hjälpmedlet.

Väl godkänd

Eleven använder, sköter och reparerar relativt självständigt inredning och teknisk utrustning.

Eleven kan genom exempel redogöra för samspelet mellan människa och det tekniska hjälpmedlet.

Ämne: Tandhälsovårdskunskap
Kurs: Tandhälsovård A
Kurskod: TDH200
Poäng: 280

Mål

Kursen skall ge de kunskaper som krävs för att utföra en god förebyggande tandvård till olika åldersgrupper med hänsyn till patientens individuella behov.

Kursen skall även ge kunskaper om olika metoder för tandhälsovård samt belysa tandhälsovård ur ett samhällsperspektiv.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna utföra tandhälsovårdsarbete med hänsyn till patientens behov

kunna informera olika grupper om tandhälsovård

kunna redogöra för uppkomsten och utvecklingen av karies och parodontit samt förstå hur olika orsaksfaktorer påverkar varandra och sjukdomsutvecklingen

kunna samla in och använda diagnostiska data

kunna samarbeta, rapportera och utvärdera i ett arbetslag

kunna använda och sköta instrument på ett säkert och hygieniskt sätt

kunna hantera förekommande medel och material

kunna tillämpa tandvårdslagen och tillhörande författningar samt utföra vanligt förekommande administrativa arbetsuppgifter.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven deltar i tandhälsovårdsarbete med hänsyn till patientens behov och kan ge enklare information om tandhälsovård.

Eleven redogör på grundläggande nivå för uppkomsten och utvecklingen av karies och parodontit.

Eleven kan under handledning samla in och använda diagnostiska data.

Eleven kan samarbeta samt kan utföra enklare administrativa uppgifter.

Eleven använder och sköter instrument, material och medel på ett relevant sätt.

Eleven beskriver på en grundläggande nivå den lagstiftning som gäller för tandvården.

Väl godkänd

Eleven utför självständigt enklare tandhälsovårdsarbete.

Eleven redogör för uppkomsten och utvecklingen av karies och parodontit samt tillämpar kunskapen i tandhälsovårdsarbetet.

Eleven samlar in diagnostiska data och överför dessa till administrativa system.

Eleven redogör på grundläggande nivå för hur tandhälsovårdsarbetet skall planeras, genomföras och utvärderas.

Ämne: Tandhälsovårdskunskap

Kurs: Tandhälsovård B

Kurskod: TDH201

Poäng: 205

Förkunskaper: Tandhälsovård A

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om tandhälsovård med inriktning mot förebyggande behandlingsarbete utifrån patientens individuella behov.

Kursen skall ge kunskap om funktionshinder samt allmänna sjukdomar som påverkar munhålan.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna förstå, planera, utföra och utvärdera tandhälsovård till patienter med olika behov

kunna planera och utföra nivåanpassad gruppinformation

kunna beskriva hur åldrandet påverkar munhälsan

kunna beskriva hur läkemedel påverkar munhälsan

kunna förstå sambandet mellan munhälsa, sjukdomstillstånd och funktionshinder

förstå vikten av människors psykologiska, kulturella och sociala behov i tandvårdssituationen

kunna handleda vårdpersonal och närstående i tandhälsovård

ha kännedom om forsknings- och utvecklingsarbete inom tandhälsovård

ha kännedom om tandhälsovård i andra länder.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven deltar i övertaganden, planering, undersökning, genomförande och utvärdering av tandhälsovård till patienter med olika behov samt kan med stöd ge anpassad gruppinformation.

Eleven ger exempel på hur åldrandet, allmänna sjukdomar och läkemedel påverkar munhälsan.

Eleven beskriver hur människors psykologiska och sociala behov påverkar tandvårdssituationen.

Eleven kan med stöd handleda vårdpersonal och närstående i tandhjälsövård.

Eleven kan ge exempel på forsknings- och utvecklingsarbete inom tandhjälsövsördsarbete och om tandhjälsövsörd i andra länder.

Väl godkänd

Eleven översväger, planerar, undersöker, genomför och utvärderar tandhjälsövsördsarbete till patienter med olika behov och ger nivåanpassad gruppinformation.

Eleven ser samband och drar slutsatser kring hur åldrandet, allmänna sjukdomar och läkemedel påverkar munhälsan samt tillämpar detta information och behandling.

Eleven planerar och genomför handledning till vårdpersonal och närstående i tandhjälsövsörd.

Ämne: Tandsjukvårdskunskap
Kurs: Tandsjukvård A
Kurskod: TDSJ200
Pöäng: 200

Mål

Kursen skall ge kunskaper om tandsjukvård med inriktning mot sjukdomstillstånd i munhålan. Den skall även ge kunskap om olika behandlingsmetoder, material och arbetsteknik.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna medverka i tandsjukvördsarbete samt självständigt utföra vissa behandlingsmoment

kunna samarbeta, rapportera och utvärdera inom ett arbetslag

förstå olika patienters behov i behandlingssituationen

kunna redogöra för uppkomsten och utvecklingen av olika sjukdomstillstånd i munhålan

kunna beskriva normal bettfunktion, bettutveckling samt principerna för behandling av bettfel

kunna handha tandvördsmaterial

kunna använda och sköta utrustning och instrument med särskild tonvikt på säkerhet och hygien

kunna utföra administrativa arbetsuppgifter och journalföring med hjälp av dator

kunna tillämpa tandvördsförsäkringen, lagar och andra författningar inom verksamhetsområdet.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven assisterar vid tandsjukvårdsarbete.

Eleven samarbetar, rapporterar och utvärderar egna handlingar i ett arbetslag.

Eleven ger exempel på olika patienters behov i behandlingssituationen.

Eleven beskriver uppkomst, utveckling och behandling av olika sjukdomstillstånd i munhålan.

Eleven använder material, utrustning och instrument på ett säkert och hygieniskt sätt.

Eleven utför med stöd administrativa arbetsuppgifter, t.ex. journalföring, med hjälp av datorer.

Eleven beskriver på en grundläggande nivå lagstiftningen inom verksamhetsområdet.

Väl godkänd

Eleven deltar i planering och assistans av tandsjukvårdsarbete.

Eleven förklarar olika patienters behov i olika behandlingssituationer och anpassar sitt arbete därefter.

Eleven redogör för och ser samband mellan uppkomst och utveckling av sjukdomstillstånd i munhålan.

Eleven handhar tandvårdsmaterial, utrustning och material på ett funktionellt, säkert och hygieniskt sätt.

Eleven utför självständigt administrativa arbetsuppgifter och journalföring.

Ämne: Tandsjukvårdskunskap

Kurs: Tandsjukvård B

Kurskod: TDSJ201

Poäng: 205

Förkunskapskrav: Tandsjukvård A

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om sjukdomstillstånd i munhålan och deras behandling.

Kursen skall även ge fördjupade kunskaper om behandlingsarbete, materiallära och arbetsteknik.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna utföra vissa behandlingsmoment inom tandsjukvårdsarbete utifrån patientens individuella behov

kunna handha olika material och redogöra för deras egenskaper

kunna tillämpa en god arbetsteknik vad avser kvalitet och säkerhet samt kunna arbeta på ett ergonomiskt riktigt sätt

kunna samarbeta, rapportera och utvärdera inom arbetslaget
kunna redogöra för olika sjukdomstillstånd och behandlingar
ha kännedom om forsknings- och utvecklingsarbete inom tandsjukvård
ha kännedom om tandsjukvård i andra länder.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven överväger, planerar, genomför och utvärderar vanlig tandsjukvård.
Eleven redogör för olika sjukdomstillstånd och behandlingar.
Eleven handhar olika material och har kunskap om deras egenskaper.
Eleven tillämpar god arbetsteknik vad avser såväl kvalitet, säkerhet och ergonomi.
Eleven samarbetar inom ett arbetslag.
Eleven ger exempel på forskning och utvecklingsarbete inom tandsjukvård samt tandsjukvård i andra länder.

Väl godkänd

Eleven överväger, planerar, genomför och utvärderar tandsjukvård anpassat till olika patienters individuella behov och anpassar sitt arbetssätt till olika förutsättningar.
Eleven utför med handledning arbetsuppgifter som lyder under delegeringsbestämmelser.
Eleven beskriver samband mellan olika sjukdomstillstånd och behandling och kan utifrån dessa föreslå olika behandlingsmetoder.
Eleven samarbetar inom ett arbetslag och beskriver konsekvenser av samverkan inom verksamheten och med närstående verksamheter.

Ämne: Tandvårdskunskap
Kurs: Tandvård
Kurskod: TDVKU200
Poäng: 30

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om tandvård.
Kursen skall även väcka intresse för fortsatta studier inom verksamhetsområdet.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna utföra praktisk munvård
kunna beskriva den friska munhålan
kunna redogöra för hur karies och parodontit uppstår samt förstå vikten av egenvård

kunna beskriva patientomhändertagande ur ett individperspektiv samt kunna redogöra för hur praktiskt tandvårdsarbete bedrivs.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven kan utföra munhygien.

Eleven redogör med stöd för hur karies och parodontit uppstår samt har förståelse för vikten av god munhygien.

Eleven exemplifierar tandvårdens olika arbetsuppgifter och redogör enkelt för dessa.

Väl godkänd

Eleven kan utföra munhygien med hänsyn till individuella behov.

Eleven beskriver orsaker till karies och parodontit samt redogör för förebyggande åtgärder.

Eleven kan beskriva patientomhändertagandet och hur praktiskt tandvårdsarbete utförs.

Kursplaner

KÄRNÄMNEN

Kursplaner
SKOLFS 1994: 9
Betygskriterier
SKOLFS 1994: 11

Ämne: Engelska

Syfte

Den kunskap i det engelska språket som eleverna tidigare tillägnat sig skall fördjupas, vidareutvecklas och efterhand även specialiseras inom den gymnasiala utbildningen. Utbildningen syftar till att eleverna skall nå den nivå av funktionell och allsidig språkfärdighet samt fördjupade kunskaper om engelskspråkiga länder och deras kultur som krävs av medborgare i dagens och morgondagens internationella samhälle.

Ett grundläggande syfte med utbildningen i engelska är att den skall stärka alla elevers vilja och tilltro till sin förmåga att aktivt använda engelska. En strävan i undervisningen skall vara att vidmakthålla och utveckla elevernas lust att lära så att de fortsätter att fördjupa sina språkkunskaper även efter avslutade studier i engelska.

Karaktär och struktur

Språkfärdighet och kunskaper om kultur och samhälle i de länder där engelska talas utgör de centrala delarna av studierna. Olika språkliga aktiviteter – höra, tala, läsa och skriva – ger ämnet dess struktur.

I undervisningen skall eleverna få tillfälle att lära känna olika kulturer i den engelskspråkiga världen. Genom studier av skönlitteratur och möten med andra kulturformer skall eleverna få fördjupade kunskaper om hur det engelska språket varierar i olika sammanhang och i skilda länder.

Ett ämnesinnehåll i undervisningen som ligger nära elevernas personliga intresseområden eller anknyter till den studieinriktning de valt ökar elevernas vilja att använda engelska. Eleverna bör kontinuerligt få samtala och redovisa egna reaktioner, synpunkter och tankar samt ta del av och bemöta andras.

Ett led i fördjupningen och specialiseringen av kunskaperna är att eleverna efterhand skall kunna utnyttja engelskspråkig facklitteratur inom det område de inriktar sin utbildning mot.

Ämne: Engelska
Kurs: Engelska A
Kurskod: EN200
Poäng: 110

Mål

Målet för kursen är att eleverna skall kunna förstå och aktivt använda engelska i tal och skrift i vardagslivet, i arbetslivet och för fortsatta studier.

Kursen skall fördjupa elevernas kunskaper om engelskspråkiga länder, öka förståelsen för andra kulturer samt ge eleverna vidgade kunskaper om språk och språkinläring.

Undervisningen skall ge eleverna tilltro till den egna förmågan att kommunicera på engelska.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna använda engelska för att skaffa sig information och kunskaper,

kunna uttrycka sig så korrekt som möjligt i tal och skrift,

förstå tydligt tal från olika delar av den engelskspråkiga världen och ha viss kännedom om sociala och regionala språkskillnader,

kunna inleda och aktivt delta i samtal och därvid uttrycka egna åsikter och bemöta andras,

kunna använda språket muntligt för att sammanhängande berätta om, beskriva och förklara förhållanden inom egna intresse- och kompetensområden,

kunna med god förståelse läsa enklare sakprosa inom egna intresse- och kompetensområden samt, med hjälp av ordbok, även svårare texter,

kunna med god förståelse läsa enklare samtida skönlitteratur från olika engelskspråkiga länder,

kunna formulera sig enkelt men tydligt i skrift i vardagliga sammanhang och inom egna kompetensområden,

ha kunskaper om samhällsförhållanden, kulturtraditioner och levnadssätt i engelskspråkiga länder och kunna använda dessa för att jämföra kulturer,

vara van att använda ordböcker, grammatik, uppslagsverk och andra hjälpmedel,

vara van att planera, genomföra och utvärdera sin egen språkinläring.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven arbetar enskilt och med andra, tar visst ansvar för sin inläring och gör, trots viss språklig osäkerhet, framsteg.

Eleven förstår huvuddragen, men inte alla detaljer, i engelska som talas i

inte alltför högt tempo i vardagliga situationer eller inom kända ämnesområden.

Eleven har i någon mån kännedom om sociala och regionala språkskillnader.

Eleven deltar aktivt och blir trots formella brister förstådd i samtal kring vardagliga eller välbekanta ämnen.

Eleven berättar om och beskriver egna erfarenheter, om än ofta kort och tvekan. Då språkförmågan inte räcker till använder eleven i viss utsträckning andra strategier att göra sig förstådd. Uttalet är relativt gott.

Eleven förstår huvudinnehållet i lätt sak- och skönlitteratur samt tillgödör sig detaljer vid en noggrannare läsning.

Eleven skriver enkla meddelanden och brev som rör den egna vardagssituationen. Språket är begripligt men kan innehålla många formella fel.

Eleven använder vid behov ordbok, uppslagsbok och andra hjälpmedel.

Eleven är medveten om engelskans ställning i världen, har grundläggande kunskaper om samhällsförhållanden, seder och bruk i engelsktalande länder samt gör enkla jämförelser med svenska förhållanden.

Eleven planerar, genomför och utvärderar sitt arbete.

Väl godkänd

Eleven är aktiv både vid enskilt arbete och tillsammans med andra, tar ansvar för sin inläring samt har viss tilltro till sin förmåga att använda engelska.

Eleven förstår huvuddragen och de flesta detaljer i tal som berör kända ämnesområden, även i något svårare autentiskt tal.

Eleven har kännedom om sociala och regionala språkskillnader.

Eleven inleder och upprätthåller samtal, inhämtar och ger information samt uttrycker egna åsikter. Språket är enkelt, lättfattligt och relativt ledigt och korrekt.

Eleven berättar, beskriver och förklarar sammanhängande inom egna intresse- och kompetensområden samt återberättar och sammanfattar muntligt ett välbekant stoff. Där språkförmågan inte räcker till visar eleven god förmåga att utnyttja andra strategier.

Eleven har ett gott uttal.

Eleven förstår såväl huvuddrag som de flesta detaljer i enklare sak- och skönlitteratur samt vid noggrannare läsning även något svårare texter.

Eleven skriver enkla brev, korta kommentarer eller sammanfattningar till inhämtat stoff. Framställningen är informativ men kan innehålla formella fel.

Eleven använder självständigt ordbok, grammatik, uppslagsbok och andra hjälpmedel.

Eleven är relativt medveten om sitt sätt att lära.

Eleven har kunskaper om engelsktalande länders samhällsförhållanden, kulturtraditioner och levnadssätt och använder dessa kunskaper för att göra jämförelser mellan olika kulturer.

Eleven planerar, genomför och utvärderar självständigt sitt arbete.

Ämne: Estetisk verksamhet

Syfte

Undervisningen skall syfta till att utveckla elevernas förmåga, kreativitet och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar, känslor och handlingar. Den skall också bidra till att väcka intresset för de professionella konstnärernas arbete och för kulturen i samhället, liksom för egen fortsatt verksamhet.

Karaktär och struktur

Centrala begrepp för ämnet är skapande verksamhet, upplevelse och reflektion. Estetisk verksamhet kan anordnas med inriktning mot vilket som helst av de estetiska områdena; bild, dans, musik, slöjd, formgivning eller teater. Ämnet kan också ha en gränsöverskridande karaktär och blanda olika estetiska uttrycksformer. Eleverna skall kunna få arbeta med såväl traditionella metoder att framställa konstnärliga produkter som med moderna elektroniska medier.

Ämne: Estetisk verksamhet
Kurs: Estetisk verksamhet
Kurskod: ESV200
Poäng: 30

Mål

Målet för kursen är att eleverna skall utveckla känsla för estetiska värden. Eleverna bör bli förtrogna med olika konstnärliga och estetiska uttryck och utveckla sin förmåga att kritiskt granska, tolka och fördjupa sina kulturella upplevelser.

Kursen skall ge eleverna praktisk erfarenhet av ett eller flera konstnärliga uttrycksmedel. De skall få möjlighet att uppleva stimulansen av egen skapande verksamhet.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna använda något eller några estetiska uttrycksmedel för att gestalta en idé,

kunna hämta stimulans ur kulturella upplevelser,

kunna reflektera över och diskutera olika konstnärliga uttryck.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven använder något estetiskt uttrycksmedel för att gestalta en idé, men behöver handledning för att nå resultat.

Eleven genomför arbetet på ett adekvat sätt.

Eleven kan beskriva tillvägagångssätt och hjälpmedel samt kritiskt granska resultatet av sitt eget arbete.

Eleven kan med handledning beskriva, jämföra och värdera andra exempel på konstnärliga uttryck.

Väl godkänd

Eleven använder något estetiskt uttrycksmedel för att gestalta en idé.

Eleven använder adekvata metoder och hjälpmedel för att nå önskat uttryck och ett genomarbetat resultat.

Eleven kan tillämpa sina kunskaper i nya sammanhang.

Eleven är förtrogen med vanliga begrepp och kan beskriva vanligt förekommande tekniker inom ett estetiskt område samt kan analysera och diskutera olika konstnärliga uttryck och kulturella företeelser.

Ämne: Idrott och hälsa

Syfte

Ämnet Idrott och hälsa har ett brett hälsoperspektiv. Eleverna skall få en ökad kunskap om hur den egna kroppen fungerar och hur man genom goda matvanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan förbättra sitt fysiska och psykiska välbefinnande. Genom egna upplevelser och erfarenheter skall eleverna utveckla en lust och vilja till fysisk aktivitet.

Undervisningen skall leda till att eleverna hittar olika sätt att bedriva en individuellt anpassad fysisk träning och utveckla och stärka den egna hälsan såväl under skoltiden som senare i fortsatta studier och arbetsliv.

Undervisningen syftar således till att eleverna skall bli mer hälso- och miljömedvetna och få större förutsättningar att ta aktiv del i arbetet med hälsofrågor i arbetslivet och samhället i stort.

Karaktär och struktur

Hälsa är en helhet som innefattar fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och som kan leda till högre livskvalitet. Idrottsutövning påverkar välbefinnandet genom att träna och utveckla kroppen.

Genom undervisningen skall eleverna bli medvetna om den egna livsstilens betydelse för hälsa och miljö samt utveckla en ökad kroppsmedvetenhet och en positiv självbild. Eleverna skall få fördjupade kunskaper om kost, motion och ergonomi samt om drogers och dopingpreparats skadliga inverkan.

Kursen skall ge möjligheter till friluftsliv och positiva naturupplevelser och härigenom bidra till att eleverna utvecklar en ekologisk grundsyn och en vilja att ta ett större ansvar för vår gemensamma miljö.

Undervisningen skall ta hänsyn till elevernas skilda förutsättningar och beakta såväl skillnader mellan kön som mellan individer.

Ämne: Idrott och hälsa
Kurs: Idrott och hälsa A
Kurskod: IDH200
Poäng: 80

Mål

Målet för kursen är att ge eleverna möjlighet att pröva skilda fysiska aktiviteter, som anknyter till deras egna erfarenheter och intressen.

Eleverna skall fördjupa sina kunskaper inom området idrott och hälsa och få förutsättningar att självständigt kunna reflektera över och analysera vägar och metoder för att nå hälsa och välbefinnande ur såväl ett individuellt som ett vidare samhällsperspektiv.

Efter genomgången kurs skall eleven

ha kunskap om olika faktorer som påverkar människors hälsa och kunna diskutera sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö ur såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv,

ha kunskaper om matens betydelse för hälsan ur ett socialt och näringsfysiologiskt perspektiv,

ha förmåga att kritiskt värdera olika fysiska aktiviteters betydelse för hälsa och välbefinnande,

kunna utforma, genomföra och utvärdera ett personligt anpassat program för den fysiska träningen,

ha kunskaper om olika former av friluftsliv, och ha utvecklat sin förmåga att uppleva naturens skiftningar och mångfald under olika årstider, förstå betydelsen av kontinuitet och regelbundenhet i fysisk träning och ha utvecklat sina kunskaper i några idrottsaktiviteter,

kunna tillämpa några olika metoder för spänningsreglering och avslappning,

ha utvecklat sin förmåga att kombinera rörelser till musik,

vara förtrogen med några traditionella och moderna danser,

kunna tillämpa ergonomiska kunskaper i olika arbetsmiljösammanhang,

ha grundläggande kunskaper om och kunna tillämpa livräddning och första hjälpen.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven kan bedöma några fysiska aktiviteters betydelse för hälsa och välbefinnande.

Eleven kan återge några faktorer som påverkar människors hälsa och kan i någon mån bedöma sambanden mellan livsstil, hälsa och miljö.

Eleven har elementära kunskaper i friluftslivets olika former och har utvecklat färdighet i någon form av friluftsutövning.

Eleven kan på grundläggande nivå beskriva matens betydelse för hälsa, ge exempel på och tillämpa någon metod för eget hälsoarbete och har utvecklat färdighet i en självvald idrottsaktivitet.

Eleven har en viss orientering om olika arbetsmiljöer och betydelsen av ergonomisk anpassning.

Eleven kan med viss handledning tillämpa någon metod för spänningsreglering, kombinera några rörelser till musik, tillämpa någon modern dans. Eleven kan med handledning medverka vid första hjälpen.

Väl godkänd

Eleven kan värdera olika fysiska aktiviteters betydelse för hälsa och välbefinnande.

Eleven kan redogöra för olika faktorer som påverkar människors hälsa och har förmåga att värdera sambanden mellan livsstil, hälsa och miljö.

Eleven har fördjupade kunskaper i friluftslivets olika former och kan tillämpa friluftsliv i känd miljö.

Eleven kan redogöra för matens betydelse för hälsan samt med viss handledning redogöra för och tillämpa några metoder för eget hälsoarbete.

Eleven har utvecklat egna färdigheter i några aktivitetsformer, kan muntligt redogöra för olika arbetsmiljöer och kan ge förslag på ergonomisk anpassning.

Eleven kan tillämpa några metoder för spänningsreglering, tillämpa rörelser till musik och utföra några moderna danser. Eleven kan med handledning utföra livräddning och första hjälpen.

Ämne: Matematik

Syfte

Matematik är ett nödvändigt verktyg såväl för andra ämnen inom den gymnasiala utbildningen som för ett flertal ämnesområden inom eftergymnasiala studier.

Matematikundervisningen syftar till att ge eleverna tilltro till det egna tänkandet samt till den egna förmågan att lära sig matematik och använda matematik i olika situationer. Undervisningen skall utveckla elevernas nyfikenhet, öppenhet, analytiska förmåga, kreativitet och ihärdighet vid matematisk problemlösning samt förmåga att generalisera, abstrahera och estetiskt fullända lösningar och resultat.

Undervisningen skall sträva efter att eleverna skall få uppleva tillfredsställelsen i att behärska matematiska begrepp och metoder, i att upptäcka mönster och samband och i att lösa problem samt lära sig använda och inse värdet av matematikens symboler och uttryckssätt. Väsentligt är att eleverna lär sig förstå och föra matematiska resonemang, skapa och använda matematiska modeller och kritiskt granska deras förutsättningar, möjligheter och begränsningar samt lär sig redovisa sina tankegångar muntligt och skriftligt.

Eleverna skall få förståelse för att matematiken har sitt historiska ursprung i många äldre kulturer och få inblickar i hur matematiken utvecklats

och fortfarande utvecklas samt lära sig att med förtrogenhet och omdöme använda sig av miniräknare och datorer som matematiska verktyg.

Karaktär och struktur

Matematik är ett sätt att undersöka och strukturera teoretiska och praktiska problem. Matematik är också ett sätt att tänka med inslag av både intuition och logik. Matematik handlar om att kunna formulera hypoteser, undersöka dem och dra slutsatser samt att kunna övertyga andra om giltigheten i ett resonemang. I den matematiska bevisföringen preciseras några få egenskaper som är intuitivt naturliga och utifrån dessa härleds sedan andra egenskaper och samband.

Matematik är också ett språk som genom sina symboler gör det möjligt att kort och precist uttrycka och logiskt bearbeta komplicerade idéer och påståenden.

Tillgången till nya tekniska hjälpmedel förändrar delvis matematikens innehåll och metoder. Många rutinoperationer, främst av numerisk och grafisk karaktär, kan nu utföras av miniräknare och datorer. Inriktning mot förståelse, analys av hela lösningsprocedurer och kritisk granskning av resultat samt förmåga att dra slutsatser blir viktigare än isolerad färdighets träning.

I en kreativ matematisk problemlösningsprocess berikar olika metoder varandra. Inom matematikämnet utnyttjas algebraiska, numeriska och grafiska metoder — de senare både utan och med hjälp av miniräknare och datorer.

Problemlösning, användning av matematiska modeller, kommunikation och matematikens idéhistoria är fyra viktiga aspekter av ämnet matematik som skall belysas i undervisningen.

Ämnet matematik i gymnasial utbildning behandlar följande kunskapsområden: aritmetik, geometri, trigonometri, sannolikhetslära, statistik, algebra, funktionslära, differential- och integralkalkyl. Vissa delar ingår redan i matematikkurserna på grundskolenivå och fördjupas sedan i de gymnasiala kurserna. Andra delar kräver sådana förkunskaper att de kan behandlas först inom senare gymnasiala kurser. Ämnet matematik är i den gymnasiala utbildningen uppdelat i påbyggbara kurser: A, B, C, D och E. Lokalt finns många olika möjligheter till kursuppläggning och disposition av tiden på de olika programmen.

Ämne: Matematik
Kurs: Matematik A
Kurskod: MA200
Poäng: 110

Mål

Målet för kursen är att ge de matematiska kunskaper som krävs för att ta ställning i vardagliga situationer i privatliv och samhälle. Dessutom skall kursen ge en grund som svarar mot de krav yrkesliv och fortsatta studier ställer.

Efter genomgången kurs skall eleven

i aritmetik

ha fördjupat och vidgat sin taluppfattning till att omfatta reella tal skrivna på olika sätt,

ha ökat sin förmåga att räkna i huvudet, göra överslag och välja lämplig enhet vid problemlösning samt ha erfarenhet av användning av datorprogram vid beräkningar,

kunna välja beräkningsmetod och lämpligt hjälpmedel vid numerisk räkning, vara van vid att kontrollera resultatets rimlighet och inse att räkning med mätetal ger resultat med begränsad noggrannhet,

förstå innebörden av och kunna använda begreppen ändringsfaktor, promille, ppm, index, prefix och potenser med heltalsexponenter.

i geometri och trigonometri

kunna tillämpa grundläggande geometriska satser samt förklara de formler och förstå de resonemang som används vid problemlösning,

kunna beräkna omkrets och area för plana figurer och begränsningsarea och volym för några enkla kroppar samt kunna rita tillhörande figurer,

kunna utnyttja skala för beräkningar och för att tolka och konstruera ritningar och kartor,

kunna använda begreppen sinus och cosinus för att lösa enklare problem.

i statistik

kunna tolka och kritiskt granska data från olika källor, beräkna enkla lägesmått samt själv presentera data i tabell- och diagramform för hand och med tekniska hjälpmedel,

kunna kritiskt granska vanligt förekommande typ av statistik i samhället.

i algebra

kunna teckna, tolka och använda enkla algebraiska uttryck och formler samt kunna tillämpa detta vid praktisk problemlösning,

kunna lösa linjära ekvationer och enkla potensekvationer med för problem-situationen lämplig metod – numerisk, grafisk eller algebraisk.

i *funktionslära*

kunna rita och tolka enkla grafer som beskriver vardagliga förlopp,

kunna ställa upp, använda och grafiskt åskådliggöra linjära funktioner och enkla exponentialfunktioner som modeller för verkliga förlopp inom t.ex. privatekonomi, samhällsförhållanden och naturvetenskap,

kunna utnyttja grafitande hjälpmedel.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven har insikter i begrepp, lagar och metoder som ingår i kursen.

Eleven löser uppgifter i vilka problemformuleringen är klart definierad, t.ex. lösning av linjära ekvationer och beräkning med hjälp av skalor, och exempeltypen är sådan att eleven mött den tidigare.

Eleven känner till och använder några olika bearbetningsstrategier och behandlar enkla och vanliga problemställningar.

Eleven utför nödvändiga beräkningar, använder i relevanta sammanhang tekniska hjälpmedel och har viss förmåga att värdera resultaten.

Eleven kan skriftligt göra en redovisning av bearbetning av problem där tankegången kan följas och kan med tydlighet rita de figurer, diagram eller koordinatsystem som erfordras.

Eleven kan med visst stöd muntligt redovisa tankegången i bearbetning och lösning av problem även om det matematiska språket inte behandlas helt korrekt.

Väl godkänd

Eleven har goda insikter i begrepp, lagar och metoder som ingår i kursen.

Eleven har insikt i matematikens idéhistoria.

Eleven kan föreslå, diskutera och värdera olika bearbetningsstrategier och kan behandla problemställningar av olika svårighetsgrad och art.

Eleven använder och kombinerar därvid olika matematiska modeller och metoder i såväl kända som nya situationer.

Eleven kan göra en skriftlig redovisning av bearbetning av problem.

I redovisningen visar eleven en klar tankegång och kan rita korrekta och tydliga figurer.

Eleven kan muntligt med klar tankegång redovisa och förklara arbetsgången i problemlösningen med ett acceptabelt matematiskt uttryckssätt.

Ämne: Naturkunskap

Syfte

Det moderna samhället är i hög grad baserat på naturvetenskap och teknik. Alla de frågor som bygger på kunskap i naturvetenskap kan dock inte överlåtas till specialister. För att medborgarna på saklig grund skall kunna ta ställning till dessa frågor och därmed ha inflytande över samhällets utformning krävs att alla har en naturvetenskaplig kompetens. Särskilt miljöfrågorna – ofta komplexa och mångfasetterade – ställer krav på brett naturvetenskapligt kunnande.

Syftet med den gymnasiala utbildningen i ämnet naturkunskap är att eleverna skall fördjupa och bredda sina kunskaper och kunna studera mer komplexa samband. Ämnet skall också ge generella insikter i hur kunskaper i naturvetenskap skapas, bearbetas, förmedlas och värderas. Eleverna skall också få möjlighet att fördjupa sina kunskaper om naturvetenskapliga samband och fenomen och därmed förstå att naturvetenskapliga beskrivningar och förklaringar bygger på ett modelltänkande.

En strävan i undervisningen skall också vara att eleverna genom egna experiment och undersökningar får insikt i naturvetenskapligt arbetssätt och därmed kan förstå hur människans världsbild har förändrats genom växelverkan mellan empiri och teori.

Genom undervisningen i ämnet naturkunskap skall eleverna utveckla sin förmåga att på naturvetenskaplig grund ta ställning till den egna livsföringen och till miljö- och resursfrågor.

Karaktär och struktur

Naturkunskap är ett tvärvetenskapligt ämne där naturvetenskapliga frågeställningar kan studeras ur flera perspektiv. Strukturen är inte entydigt given men ämnet handlar ytterst om materia, energi och liv, dvs. att förklara den fysiska omvärlden. Stor vikt skall läggas vid olika samhällstillämpningar.

Undervisningen i naturkunskap skall utformas så, att elevernas intresse för och vetgirighet inom det naturvetenskapliga området ökar och att eleverna utvecklar sin förmåga att söka och tillgodogöra sig naturvetenskaplig information.

Ämne: Naturkunskap
Kurs: Naturkunskap A
Kurskod: NK200
Poäng: 30

Mål

Målet för kursen är att eleverna skall tillägna sig de kunskaper som krävs för att förstå och ta ställning till miljöfrågor och till energi- och resursfrågor. Observationer, experiment och fältstudier utgör en bas för kunskapsinhämtandet.

Efter avslutad kurs skall eleven

ha insikt i hur man med experimentell metodik kan undersöka och analysera olika fenomen i naturen,

ha naturvetenskapliga kunskaper om livets villkor och utveckling,

behärska de begrepp som krävs för att förstå ekosystems struktur och dynamik samt inse följderna av de störningar som kan drabba ekosystemen,

kunna ge exempel på naturliga kretslopp och på hur människans agerande kan påverka dem,

kunna beskriva och analysera olika naturliga och av människan skapade energiflöden,

kunna beskriva och analysera växelverkan mellan mänskliga aktiviteter, speciellt sådana aktiviteter som berör den egna studieinriktningen, och miljön,

kunna beskriva lokala och globala miljöproblem samt diskutera åtgärder för att lösa uppkomna problem,

kunna tolka och kritiskt granska argument rörande miljö- och resursfrågor och inse att olika ställningstagande medför olika konsekvenser.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven har viss insikt i ett naturvetenskapligt arbetssätt och kan följa en skriven instruktion för att genomföra en väl definierad experimentell uppgift.

Eleven utför på godtagbar nivå mätningar och undersökningar samt kan muntligt och skriftligt beskriva iakttagelser och resultat.

Eleven kan beskriva ekologiska fakta och begrepp och kan på godtagbar nivå beskriva resultaten av störningar i ekosystem.

Eleven har viss insikt i begreppet energi, har kännedom om några energiformer samt kan ge exempel på olika energiflöden.

Eleven ger exempel på globala och regionala miljöproblem och kan i några fall beskriva lokala miljöproblem till följd av vardaglig och yrkesmässig verksamhet.

Väl godkänd

Eleven har insikter i ett naturvetenskapligt arbetssätt och kan utföra en väl definierad experimentell uppgift.

Eleven kan på god nivå genomföra mätningar och undersökningar samt kan beskriva iakttagelser och tolka resultat.

Eleven kan redogöra för ekologiska fakta och begrepp och kan med egna ord beskriva resultaten av störningar i ekosystem.

Eleven har insikt i begreppet energi, har kännedom om några energiformer samt ger exempel på olika energiflöden och naturliga kretslopp.

Eleven kan redogöra för olika lokala miljöproblem som uppstår till följd av vardaglig och yrkesmässig verksamhet.

Eleven kan diskutera och värdera argument rörande miljö- och resursfrågor.

Ämne: Religionskunskap

Syfte

Syftet med undervisningen i religionskunskap är att eleverna skall möta religioner och livsåskådningar utifrån olika infallsvinklar. Eleverna skall få vidga och fördjupa sin erfarenhets- och begreppsvärld och stimuleras att reflektera över religiösa, etiska och moraliska frågor och över vad det innebär att ta ansvar som medmänniska och samhällsmedlem.

Undervisningen skall fördjupa elevernas kunskaper om kristendomen och övriga religioner och livsåskådningar. Genom möten med människor från olika traditioner, kulturer och religiösa seder skall eleverna fördjupa sin inlevelse i, förståelse och respekt för andra människor. På så sätt främjas tolerans. Eleverna får härigenom en beredskap för att motverka att människor utsätts för förtryck för sin religion eller livsåskådnings skull.

Undervisningen i religionskunskap skall bidra till att eleverna mer och mer upptäcker det meningsfulla och intressanta i att studera religion, livsåskådning och etik. Eleverna skall öppet få diskutera tros- och livsåskådningsfrågor och stimuleras till egna reflektioner och ställningstaganden i livsåskådningsfrågor.

Karaktär och struktur

Att arbeta med frågor om livets mening och att bilda sig en egen uppfattning är led i människans strävan att utveckla en egen identitet.

Detta kräver dels kunskaper om innehåll och funktion i olika religioner och livsåskådningar, dels kunskaper om hur den egna inställningen till religion och livsåskådning byggs upp. Därför har studierna i religionskunskap både en innehållslig och en existentiell sida, som inte får skiljas från varandra.

Människan behöver mönster med vars hjälp hon kan tolka tillvaron och finna mening och innehåll i den. Sådana mönster och tolkningar kommer till uttryck i religioner och livsåskådningar av olika slag som tar ställning till frågor om gudstro, verklighetsuppfattning och människosyn. Det är den innehållsliga sidan av livsåskådningsbildningen.

Att utveckla en livsåskådning är en process som pågår hela livet. Det handlar om hur man söker, prövar, värderar, tar ställning och omvärderar. Denna process pågår, mer eller mindre medvetet, hos alla människor, i alla tider och i alla åldrar. Det är livsåskådningsbildningens existentiella sida. Kunskap om hur denna process fungerar är därför en naturlig del av utbildningen i skolan.

Eleverna skall få möjlighet att utveckla och fördjupa sina kunskaper och reflektioner om religiösa, etiska och existentiella problemställningar som grund för ett eget ställningstagande.

På gymnasial nivå innefattar det innehållsliga perspektivet ett studium av religioner och livsåskådningar utifrån t.ex. historiska, institutionella, kulturella, religiösa och etiska perspektiv. Eleverna skall fördjupa sina kunskaper om kristen tro och kristna värderingar för att förstå kristendomens betydelse för kultur, etik och samhällsutveckling i Sverige förr och nu.

Mötet mellan olika religioner och livsåskådningar är också en viktig dimension i undervisningen i religionskunskap. Genom detta möte erhåller eleverna kunskaper som möjliggör fördjupad analys av olika religioners och livsåskådningars trosinnehåll, värderingar och uttrycksformer utifrån ett innehållsligt och ett existentiellt perspektiv.

Ämne: Religionskunskap
Kurs: Religionskunskap A
Kurskod: RE200
Poäng: 30

Mål

Målet för kursen är att ge eleverna tillfälle att arbeta med sin förståelse och tolkning av omvärlden för att ge den en mening. Eleverna skall få ökade kunskaper om och förståelse för olika religioner och livsåskådningar. Eleverna skall också få möjlighet att reflektera över existentiella och etiska frågor utifrån olika perspektiv och öva sig i att identifiera sådana problemsituationer som aktualiseras utifrån den valda studieinriktningen.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna redovisa insikter i kristendomens och andra världsreligioners och livsåskådningars huvudtankar, värderingar, traditioner, uttrycksformer och urkunder,

kunna beskriva och förstå hur religion och livsåskådning tar sig uttryck i människors sätt att tänka och handla,

kunna reflektera över och argumentera kring existentiella frågor inom tro, etik och livsåskådning och med respekt för andra människors uppfattning kunna motivera en egen ståndpunkt,

kunna arbeta allt mer medvetet med sina egna livs- och moralfrågor och ta ansvar för att utforma en personlig hållning i dessa frågor samt förstå konsekvenserna av denna för andra människor, samhälls- och yrkesliv.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven kan redovisa elementära insikter i kristendomens och några andra världsreligioners och livsåskådningars huvudtankar och uttryckssätt.

Eleven uttrycker viss tolerans gentemot andra synsätt.

Eleven känner till några enkla etiska resonemangsmodeller och motiverar med stöd av dessa egna ställningstaganden i kända och vardagliga situationer.

Eleven har viss insikt i hur de egna värderingarna påverkar samhället.

Väl godkänd

Eleven har både goda insikter i och helhetsuppfattning om kristendomens

och några andra världsreligioners och livsåskådningars huvudtankar och uttryckssätt.

Eleven uttrycker tolerans gentemot andra synsätt.

Eleven uppvisar goda insikter i olika etiska teorier och kan tillämpa dessa i näraliggande situationer och i aktuella samhällsfrågor.

Eleven har god förståelse för etiska grundvärderingar och deras betydelse för yrkesliv och samhälle, nationellt och internationellt.

Ämne: Samhällskunskap

Syfte

Studierna i samhällskunskap i gymnasial utbildning skall fördjupa elevernas kunskaper om nutida samhällsförhållanden och samhällsfrågor, ge eleverna ökade förutsättningar att delta aktivt i samhällslivet och ge dem beredskap att hantera förändringar i samhället.

Undervisningen i samhällskunskap skall utveckla elevernas färdigheter att skaffa sig, sammanställa och bearbeta kunskaper om samhället samt att göra bedömningar, uttrycka ståndpunkter och utveckla en god förmåga att på olika sätt presentera resultatet.

Ämnet skall vidare bidra till att eleverna utvecklar en egen samhällsuppfattning och ge en god grund för fortsatta studier.

Eleverna skall lära sig att skilja på fakta och värderingar även i komplicerade samhällsfrågor, förstå bakgrunden till dessa värderingar och hur de uppstått. Eleverna skall kunna göra egna ställningstaganden.

Eleverna skall kunna sätta in utvecklingen av det svenska samhället i ett globalt perspektiv, både i nutid och i historisk belysning.

Karaktär och struktur

Undervisningen i samhällskunskap skall på ett systematiskt sätt stödja och utveckla elevernas förmåga att bearbeta och analysera viktiga samhällsförhållanden och samhällsfrågor. För att eleverna skall kunna göra en sådan analys och ta ställning till den kommande utvecklingen krävs kunskaper om den historiska utvecklingen. Undervisningen skall därför bidra till att eleverna tillägnar sig ett historiskt perspektiv och förstår det förflutnas betydelse för nuet. Viktigt är insikter om samspelet mellan samhälle och natur i ett utvecklingsperspektiv.

Ämnet samhällskunskap spänner över stora kunskapsområden. Sådana kunskapsområden är:

demokratins innehåll och uttryckssätt,

samhällets organisation utifrån politiska, sociala, ekonomiska, kulturella, religiösa och rumsliga aspekter,

individens och grupperns skilda livsvillkor,

arbetsliv och sociala förhållanden,

frågor kring kulturarv, identitet, kulturmöten och kulturkonflikter,

internationella förhållanden, internationell utveckling, samlevnad och konfliktsamspelet mellan samhälle och natur och därmed sammanhängande överlevnadsfrågor.

Dessa kunskapsområden rymmer många samhällsfrågor, som kan bilda utgångspunkt för studier och analys. En och samma samhällsfråga berör ofta flera av dessa kunskapsområden. Jämförelsen mellan svenska och utländska förhållanden är en viktig del av ämnet. Studierna skall utveckla elevernas förmåga att förstå alltmer av internationella relationer – ur ekonomiska, sociala, politiska och kulturella aspekter – och orsaker till internationella konflikter, innebörd och effekter av fredssträvanden, internationell samverkan på olika områden samt säkerhetspolitiska och folkrättsliga frågeställningar. Undervisningen i samhällskunskap skall sätta in samhällsfrågorna i ett såväl globalt som nationellt och regionalt/lokalt sammanhang och samtidigt belysa sociala frågor på grupp- och individnivå.

Vid bearbetning och analys av samhällsfrågor är det viktigt att framhäva att olika utgångspunkter, perspektiv och ideologier ger skilda sätt att se på samhället och samhällsutvecklingen. Val av perspektiv och urval av fakta präglas alltid av värderingar. Undervisningen skall ge goda kunskaper om dessa värderingar, deras historiska ursprung såväl som samtida uttryck. Eleverna skall bli medvetna om sina egna och andras värderingar och deras konsekvenser.

I det moderna samhället kommer information om olika företeelser ofta från olika källor och genom många olika medier. Att sovra och värdera budskap utifrån kunskap om källornas art och de olika mediernas begränsningar är en viktig del i analysen. Det är väsentligt att i samhällskunskap ha ett pluralistiskt betraktelsesätt, vilket innebär att eleverna skall se samhällsfrågorna utifrån olika perspektiv.

Ämne: Samhällskunskap
Kurs: Samhällskunskap A
Kurskod: SH200
Poäng: 90

Mål

Målet för kursen är att eleverna skall få fördjupa och strukturera sina kunskaper om samhälle, arbetsliv och ekonomi genom studier av skilda samhällsfrågor. Eleverna skall få reflektera över, analysera och diskutera samhällsförhållanden i Sverige och andra länder. Eleverna skall också få möjlighet att fördjupa sig i någon samhällsfråga av särskild betydelse för deras respektive studieinriktning.

Kursen skall genom såväl innehåll som form bidra till att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna redogöra för viktiga politiska ideologier och deras utveckling samt hur dessa ideologier påverkar synen på olika samhällsförhållanden,

ha fördjupade kunskaper om hur det svenska samhället växt fram och fungerar i dag samt kunna göra vissa jämförelser med förhållanden i andra länder,

känna till vad som påverkar samhällets, företagens och individens ekonomiska förhållanden,

kunna lägga historiska perspektiv på den ekonomiska, politiska och sociala utvecklingen,

kunna reflektera över internationella relationer och globala förhållanden ur ekonomiska, sociala, politiska, folkrättsliga och kulturella aspekter samt vara medveten om förutsättningarna för internationell samverkan och den svenska säkerhetspolitikens mål och medel,

kunna använda olika kunskapskällor och verktyg för att analysera och diskutera samhällsfrågor ur olika infallsvinklar och så att de egna åsikterna tydligt framgår.

Betygskriterier**Godkänd**

Eleven deltar i och tar ett visst eget ansvar för studieplaneringen i samhällskunskap.

I studiet av skilda samhällsfrågor söker eleven sig fram till, använder och presenterar relevanta fakta, såväl inhemska som internationella.

Eleven ser på frågorna utifrån olika perspektiv och värderingar och anger orsaker och konsekvenser i den valda frågan.

Eleven drar egna slutsatser och uppvisar ett begynnande eget ställningstagande.

Utifrån en historisk bakgrund kan eleven till vissa delar beskriva det svenska samhället ur ekonomisk, politisk och social aspekt.

Eleven har tillägnat sig en grundläggande kunskap om sin egen och andra människors livsvillkor och kulturella identitet.

Eleven redogör för hur olika idéer och värderingar i samhället har utvecklats och hur de styr människors tänkande och handlingar.

Väl godkänd

Eleven deltar aktivt och ansvarsfullt i studieplaneringen i samhällskunskap.

Eleven kan utifrån olika perspektiv och värderingar söka fram, välja ut, sammanställa och analysera ett brett utbud av inhemska och internationella fakta för att belysa olika aspekter samt ange orsaker och konsekvenser i valda samhällsfrågor.

Eleven uttrycker och argumenterar för en egen ståndpunkt och drar analyserande och reflekterande slutsatser.

Eleven har tillägnat sig grundläggande kunskaper om ekonomisk, politisk

och social utveckling i ett historiskt perspektiv och kan förklara svenskt samhällsliv under 1900-talet.

Eleven har insikt i individers och grupperas skilda livsvillkor och kulturella identitet.

Eleven har insikt i om hur olika idéer och värderingar har utvecklats och om hur detta kan påverka egna och andras ställningstagande i skilda samhällsfrågor.

Ämne: Svenska

Syfte

Det övergripande syftet med undervisningen i svenska i gymnasial utbildning är att eleverna skall öka sin förmåga att tala, läsa och skriva svenska och att de skall öka sina kunskaper om litteraturen. De skall utveckla sin förmåga att använda språket för att främja sin personliga utveckling och på så sätt skaffa sig nödvändig beredskap för livslångt lärande, yrkesverksamhet och samhällsliv.

Strävan i undervisningen skall vara att göra eleverna medvetna om att språket öppnar nya perspektiv och gör världen mer begriplig. Med språkets hjälp föds och skapas insikt om världen och kulturarvet. Språket ger människan möjlighet att skapa och uttrycka den egna identiteten i relation till omvärlden. Språket ger oss möjligheter att växa och mogna.

Skolan och särskilt undervisningen i svenska har ett ansvar för att hjälpa alla elever med deras språkutveckling och därmed deras förmåga att tänka och lära. Därvid måste undervisningen utgå från elevens egna förutsättningar och erfarenheter. Språket skall fungera som ett nödvändigt redskap för kommunikation och för studier. Det måste ständigt utforskas och erövrats av var och en på sitt sätt, efter sina behov och sin förmåga under hela livet.

Undervisningen i svenska skall sträva efter att eleverna utvecklar lust och förmåga att läsa skönlitteratur från olika tider och kulturer, så att de blir förtrogna med olika författarskap och genrer och stimuleras till att söka sig till skönlitteraturen som en källa till kunskap och glädje. Skönlitteraturen skall bidra till att göra eleverna förtrogna med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden. Den skall utveckla deras förmåga att sätta in sig själva i ett kulturellt och historiskt sammanhang. På så sätt skall eleverna få möjlighet att fördjupa såväl sin förståelse för människor från andra kulturer och andra levnadsförhållanden som sin förmåga att reflektera över och förstå förändringar i kultur och samhälle.

Karaktär och struktur

Det svenska språket som det talas, läses och skrivs är det centrala i undervisningen i svenska. Eleverna skall i svenskundervisningen utveckla, bredda och fördjupa sin läs- och skrivförmåga, sin förmåga att tala och samtala samt förmågan att lyssna och uppfatta.

Elever med bristande kunskaper i svenska måste lära sig språket under andra betingelser än vad som gäller för elever som behärskar svenska väl. Dessa elever skall få en undervisning i ämnet som är anpassad till deras behov.

För hörselskadade och döva gäller särskilda förutsättningar.

Språk och litteratur är ämnets huvudsakliga innehåll.

Varje elev skall i sina svenskstudier aktivt arbeta med att tillgodogöra sig och skapa texter. Med texter avses allt från skönlitteratur, saklitteratur och elevernas egna texter, till litterära uttryck förmedlade via etermedier, dagspress, teater, film m. m. Arbetet skall bidra till elevens språkutveckling och till att utveckla förmågan att tolka, reflektera över och kritiskt granska olika typer av text.

För att främja inlärnigen behöver eleverna få kunskap om de teorier och fakta som finns om läs- och skrivinläring, talekonsten och konsten att lyssna. Likaså bör de få pröva på olika konstnärliga och estetiska uttryck inom ämnets ram.

Ämnets olika delar skall vävas samman till en helhet och tillsammans utveckla ett fördjupat språkmedvetande hos eleverna. De skall få större förtrogenhet med, förståelse av och kunskap om litteratur. I undervisningen integreras språkliga aspekter med litterära och språkteoretiska. Att läsa, skriva, tala och lyssna blir meningsfullt när eleverna får svar på frågor om sig själva och sina relationer till andra, till historien, till nutiden eller till framtiden.

Kärnämnet svenska är uppdelat i två kurser, nämligen

Kurs A: Språket och människan (80 poäng) och

Kurs B: Språk – litteratur – samhälle (120 poäng)

Ämne: Svenska
Kurs: A: Språket och människan
Kurskod: SV203
Poäng: 80

Mål

Målet för kursen är att eleverna skall få tillämpa, bredda och fördjupa sina kunskaper enligt studieinriktning och behov. De skall få förståelse för att människan och språket utgör en oupplöslig enhet. Såväl litteraturläsning som egen användning av språket i tal och skrift ingår.

Kursen skall öka elevernas tilltro till den egna språkliga förmågan. Denna skall i olika arbets- och kommunikationsformer utvecklas till ett allt bättre redskap för tänkande och lärande genom att eleverna bereds tillfälle att arbeta med språket och litteraturen på ett undersökande och experimenterande sätt.

Litteraturläsning skall vara en källa till kunskap och personlig utveckling och bilda utgångspunkt för samtal och skrivande.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna förmedla åsikter, erfarenheter, iakttagelser och kunskaper i tal och skrift på ett klart och tydligt sätt,

kunna använda skrivandet för att tänka och lära,

kunna delta aktivt och konstruktivt i samtal och diskussioner med olika syften och hålla enkla anföranden inför en grupp,

kunna formulera egna tankar, iakttagelser och jämförelser vid läsning av saklitteratur och litterära texter från olika tider och kulturer,

ha kunskap om och använda sig av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad,

kunna använda datorer och andra elektroniska medier för att skriva, kommunicera och skaffa sig kunskaper,

kunna läsa och höra texter på danska och norska.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven förmedlar åsikter, iakttagelser, erfarenheter och kunskaper sammanhängande i tal och skrift.

Eleven deltar i och känner till grundläggande regler för samtal, diskussioner och debatter samt håller korta muntliga anföranden inför grupp.

Eleven använder sig i skrift av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad och vet hur man använder våra viktigaste språkliga handböcker.

Eleven använder i några sammanhang skrivandet som redskap för inläring och tänkande genom att bl.a. anteckna och sammanfatta. För språklig produktion och kunskapsinhämtande använder eleven med handledning ordbehandlingsprogram och elektroniska medier.

Eleven läser sakprosa och litterära texter från olika tider och kulturer, därav något eller några hela skönlitterära verk. I samband härmed kan eleven med viss handledning göra jämförelser och formulera egna tankar och iakttagelser.

Eleven kan tillägna sig lättförståeliga norska och danska texter med handledning och ordförklaringar.

Väl godkänd

Eleven förmedlar åsikter, iakttagelser, erfarenheter och kunskaper sammanhängande och intresseväckande i tal och skrift.

Eleven argumenterar konstruktivt för sina åsikter och deltar engagerande i gruppdiskussioner samt håller väl disponerade anföranden inför grupp.

Eleven skriver varierat i såväl berättande som utredande form på ett i huvudsak korrekt språk med självständig, personlig språkbehandling.

Eleven har förmåga att planera och i viss mån utvärdera sitt arbete och därvid utnyttja skrivandet som redskap. För språklig produktion och kunskapsinhämtande använder eleven ordbehandlingsprogram och elektroniska medier.

Eleven känner till några viktiga litterära termer och berättarteknikens grunder för att självständigt kunna göra iakttagelser och jämförelser vid läsning av litteratur.

Eleven sätter sina kunskaper och erfarenheter i relation till den litteratur som läses och gör därvid egna reflektioner över innehåll och form.

Eleven kan tillägna sig lättförståeliga danska och norska texter på egen hand med hjälp av ordlista.

Ämne: Svenska
Kurs: B: Språk – litteratur – samhälle
Kurskod: SV201
Poäng: 120

Mål

Målet för kursen är att eleverna skall få tillämpa, bredda och fördjupa sina kunskaper enligt studieinriktning och behov. De skall tillägna sig kunskaper om hur språket och litteraturen avspeglar samhället och kulturen. Ett historiskt perspektiv i studierna skall ge kunskap om liv och tänkande i det förflutna, samtidigt som kunskapen om nuet därigenom skall få djup och bredd. Eleverna skall få möjlighet att på ett fördjupat sätt och med olika arbetsformer sätta litteraturläsningen och språkstudierna i centrum. I samband med läsning i ett historiskt och jämförande perspektiv studeras språkets utveckling och bruk i samhället förr och nu. Kursen har en analytisk inriktning, där både skrivandet och det förberedda talandet ingår med samlande av material, planering, bearbetning och utformning av egna texter.

Vid sidan av essäistiskt och kritiskt/analytiskt skrivande skall eleverna också få pröva olika konstnärliga uttryckssätt.

Efter genomgången kurs skall eleven

kunna uttrycka sina tankar i tal och skrift så väl att språket i skilda sammanhang fungerar som ett effektivt medel för kommunikation och påverkan,

kunna förmedla andras tankar, sammanställa och dra slutsatser så väl att innehåll och budskap blir tydliga,

ha läst och behandlat centrala svenska, nordiska och internationella litterära verk,

ha kunskap om författarskap, epoker och idéströmningar i kulturer förr och nu, med särskild tonvikt på 1900-talets litteratur och idéutveckling,

kunna jämföra och se samband mellan texter från olika tider och kulturer samt i tal och skrift kunna formulera intryck och iakttagelser i samband med läsningen,

kunna analysera och samtala om budskap i texter av olika slag i olika medier för att kritiskt granska och bedöma deras innehåll och syfte,

kunna använda skrivandet på ett fördjupat sätt som ett medel för tänkande och lärande,

kunna formulera iakttagelser och slutsatser om språkliga skillnader i olika historiska, regionala, kulturella och sociala sammanhang, även sådana skillnader som finns mellan generationer och mellan män och kvinnor,

känna till viktiga genrer och litteraturvetenskapliga begrepp som har betydelse för tolkning, granskning och analys av texter i olika medier,

ha utvecklat sin förmåga att läsa och förstå danska och norska och ha viss kännedom om språken och språksituationen i hela Norden.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven tillägnar sig centrala litterära texter från skilda epoker och språkområden via böcker, teater och film.

Eleven diskuterar innehåll, gestalter, bärande tankar och tidstypiska drag och har kunskap om betydelsefulla författarskap och idéströmningar.

Eleven använder enkla litterära begrepp och kan identifiera olika genrer. I tal och skrift formulerar och motiverar eleven sina egna intryck av läsningen.

Eleven har i stora drag utvecklingen av det svenska språket klart för sig, gör iakttagelser och reflekterar över historiska och sociala språkskillnader.

Eleven har viss kunskap om språksituationen i Norden och läser och förstår ej alltför komplicerade danska och norska texter.

Eleven jämför och granskar kritiskt budskap i olika medier.

Eleven samlar, sovrar och sammanställer med viss hjälp material för muntlig eller skriftlig framställning och uttrycker känslor, tankar och erfarenheter på ett i sammanhanget fungerande språk.

Väl godkänd

Eleven tillägnar sig centrala litterära texter från skilda epoker och språkområden via böcker, teater och film.

Eleven analyserar och tolkar självständigt och inkännande tankar och karaktärer i litterära texter och tillämpar därvid litteraturvetenskapliga begrepp. Vid läsning av litterär text reflekterar eleven över dess giltighet för vår egen tid.

Eleven har kännedom om sociolekter, dialekter, maktspråk och invandrararnas språksituation.

Eleven redogör för de europeiska språkens släktskap, ursprung och påverkan på svenskan och har kunskap om språksituationen i Norden samt läser med god förståelse ej alltför komplicerade danska och norska texter.

Eleven planerar och utformar sina texter och kan i tal och skrift med stilistisk säkerhet på ett för mottagaren relevant sätt förmedla åsikter, erfarenheter och kunskaper.

Ämne: Svenska som andraspråk

Syfte

Syftet med ämnet svenska som andraspråk är att elever med ett annat modersmål än svenska skall få möjligheter att utveckla god förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt på svenska i utbildning, samhällsliv och arbetsliv. Undervisningen skall stödja den speciella inlärningsprocess som tillägnandet av ett andraspråk innebär och därmed hjälpa eleverna till en mycket vid och varierad språkutveckling. Eleverna skall genom undervisningen lära sig att använda skrivandet för att tänka och lära. Litteraturläsningen skall – utöver att vara en källa till glädje, personlig utveckling och tillfredsställelse – öka elevernas medvetenhet om den betydelse skönlitteraturen har för språkutveckling och kulturförståelse.

För elever som har ett annat modersmål än svenska är undervisningen i svenska som andraspråk inte bara en väg till allt bättre språkbehärskning och språkutveckling utan den fördjupar också elevernas förståelse av livet i Sverige. Innehållet i ämnet svenska som andraspråk kan inte delas upp i moment som bygger på varandra i en given turordning. Den språkutvecklande undervisningen måste följa en cyklisk progression, varvid kunskaperna om språkets olika komponenter, kultur och samhälle kontinuerligt vidgas och fördjupas under hela skoltiden. Varierande aspekter på samhällsliv och kultur skall därför återkommande integreras i språkundervisningen, så att eleverna blir alltmer delaktiga i de förhållningssätt och de traditioner som kännetecknar det land som de nu bor i. Genom undervisning i svenska som andraspråk skall eleverna få så goda kunskaper i svenska så att de med fullt utbyte kan tillgodogöra sig undervisningen i andra ämnen och så att de kan gå vidare i det svenska utbildningssystemet.

Inläringen av ett nytt språk är en långsiktig process som fortsätter även efter det att eleven avslutat sina studier. Undervisningen i svenska som andraspråk skall därför syfta till att eleverna tillägnar sig metoder och verktyg för andraspråksinläring, så att de själva kan ta ansvar för att vidareutveckla sitt språk för att uppnå förstaspråksnivå i svenska. Därmed kan även deras utveckling mot aktiv tvåspråkighet stödjas.

Karaktär och struktur

Undervisningen i svenska som andraspråk karaktäriseras av att inläringen av språket sker i det land där språket talas. Den omgivande svenskspråkiga miljön är en outtömlig resurs i undervisningen. Med omgivningens talade och skrivna svenska som utgångspunkt skall eleverna få möjligheter att utveckla mycket goda inlärningsstrategier, så att de fortlöpande kan utveckla sina kunskaper i svenska.

Ämnets huvudsakliga innehåll gäller språk och språkutveckling. De språkliga aktiviteterna att lyssna, tala, läsa och skriva på svenska ger kurserna deras struktur. Undervisningen präglas av elevernas behov av att kunna kommunicera på svenska i krävande sammanhang. I högre grad än elever med svenska som modersmål behöver de lyssna, medvetet bygga upp ett mycket rikt ordförråd, öka sin förståelse av grundläggande begrepp, lära

sig avancerade begrepp och strukturer samt öva uttal för att kunna göra sig förstådda vid och förstå även en analyserande och utredande framställning. Kunskaper om det svenska språket och den svenska litteraturen, med jämförelser med världslitteraturen, är ett viktigt kunskapsområde.

Studiet av svenska texter i vid bemärkelse, där film, etermedier etc. ingår, skall dessutom bidra till att ge eleverna kunskaper om svensk kultur och svenskt samhällsliv. Elevernas egna erfarenheter och jämförelser med ursprungslandets kulturella och samhälleliga förhållanden är en av utgångspunkterna i undervisningen.

Ämne: Svenska som andraspråk
Kurs: A
Kurskod: SV2201
Poäng: 80

Mål

Målet för kursen är att eleverna vidareutvecklar sin förmåga att förstå svenska i tal och skrift och att själva kunna uttrycka sig muntligt och skriftligt på ett allsidigt sätt. Eleverna skall få ökade förutsättningar att beskriva och tolka sina erfarenheter och upplevelser, sätta in dem i vida sammanhang och knyta an till idéer och tankar. Eleverna skall få tillämpa, bredda och fördjupa sina kunskaper enligt studieinriktning och behov. Såväl litteraturläsning som egen användning av språket i tal och skrift ingår.

Kursen skall öka elevernas tilltro till den egna förmågan att uttrycka sig på svenska. Den språkliga förmågan skall i olika arbets- och kommunikationsformer utvecklas till ett allt bättre redskap för tänkande och lärande genom att eleverna bereds tillfälle att arbeta med det svenska språket på ett undersökande och experimenterande sätt.

Litteraturläsning skall vara en källa till kunskap och personlig utveckling samt utgöra en grund för djupare omvärldskunskaper och för ord- och begreppsinsläring. Litteraturläsningen är utgångspunkt för samtal och skrivande och bidrar därmed till elevernas allsidiga språkutveckling.

Efter genomgången kurs skall eleven

vilja och våga använda det svenska språket för muntlig och skriftlig kommunikation i skiftande sammanhang och situationer,

ha ett rikt ordförråd,

kunna uttrycka känslor, värderingar och åsikter i tal och skrift på ett nyanserat sätt,

kunna, med tydligt uttal och god språkbehandling, samtala om och diskutera aktuella frågor och sociala och kulturella företeelser, beskriva sina erfarenheter av sin kultur och jämföra med den svenska kulturen,

kunna förstå längre muntliga och skriftliga framställningar, uppfatta och analysera hur språket anpassas till situation och mottagare,

kunna använda skrivandet för att tänka och lära,

kunna formulera egna tankar, iakttagelser och jämförelser vid läsning av saklitteratur och litterära texter från olika tider och kulturer,

ha god kunskap om grundläggande regler för svenska språkets bruk och uppbyggnad och god förmåga att tillämpa denna kunskap,

kunna använda olika hjälpmedel såsom lexikon, uppslagsböcker och datorer som informationskällor,

ha kännedom om andraspråksinläring och kunna med hjälp inventera och beskriva sina kunskaps- och färdighetsbehov samt planera och utvärdera sin inläring.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven har ett relativt stort ordförråd och använder det i muntlig och skriftlig kommunikation i olika situationer.

Eleven kan hålla korta muntliga anföranden inför grupp och medverkar i samtal och gruppdiskussioner rörande aktuella företeelser samt kan utan störande uttals- och grammatikfel framföra sina synpunkter på ett sammanhängande sätt. Eleven beskriver och tolkar sina upplevelser såväl från sin egen kultur som från den svenska.

Eleven förstår med viss hjälp längre muntliga och skriftliga framställningar av skiftande slag och svårighetsgrad. Eleven uppfattar och reflekterar över språkliga variationer och hur de används i olika sammanhang.

Eleven använder skrivandet för eget tänkande och lärande.

Eleven formulerar egna tankar och iakttagelser och gör med handledning jämförelser vid läsning av texter av olika slag och från olika tidsperioder och kulturer.

Eleven har god kunskap om svenska språkets grammatiska och morfologiska uppbyggnad och använder denna kunskap i tal och skrift.

Eleven utnyttjar olika hjälpmedel som informationskällor samt använder med handledning ordbehandlingsprogram för språklig produktion.

Eleven har kännedom om andraspråksinläring, kan med hjälp planera och utvärdera sin egen språkinläring samt arbetar med att förbättra sitt språk.

Väl godkänd

Eleven har ett stort ordförråd och använder språket för muntlig och skriftlig kommunikation i skiftande sammanhang.

Eleven deltar i samtal med tydligt uttal och god språkbehandling, uttrycker känslor, värderingar och åsikter på ett relevant sätt samt diskuterar aktuella frågor. Eleven beskriver och tolkar sina upplevelser såväl från sin egen kultur som från den svenska och knyter an till egna idéer och tankar.

Eleven förstår längre muntliga och skriftliga framställningar av skiftande slag och uppfattar och analyserar språkliga variationer.

Eleven kan ingående kommentera såväl skönlitterära texter som saklitterära samt sätter sina egna erfarenheter i relation till den litteratur som läses.

Eleven kan på ett väldisponerat och relativt korrekt sätt formulera olika typer av skriftliga texter. Eleven har god kunskap om det svenska språkets grammatiska och morfologiska uppbyggnad. Beträffande ordvalet uppvisar elevens språk en utveckling mot högre abstraktionsnivå och meningsbyggnaden är varierad.

Eleven använder på egen hand olika hjälpmedel som informationskällor samt ordbehandlingsprogram för språklig produktion. Eleven har kännedom om andraspråksinlärning och kan planera och utvärdera sin egen språkinlärning samt arbetar insiktsfullt med att förbättra sitt språk.

Ämne: Svenska som andraspråk
Kurs: B
Kurskod: SV2202
Poäng: 120

Mål

Målet för kursen är att eleverna ytterligare skall fördjupa förmågan att använda det svenska språket och få tillämpa och bredda sina kunskaper enligt studieinriktning och behov. Eleverna skall få möjligheter att läsa mycket skönlitteratur och fördjupa sina kunskaper. De skall tillägna sig kunskaper om hur språket och litteraturen speglar samhället och kulturen.

Kursen har en analytisk inriktning, där både skrivandet och det förbättrade talandet ingår med samlande av material, planering, bearbetning och utformning av egna texter.

Vid sidan av utredande och analytiskt skrivande skall eleverna också få utveckla sitt personliga skrivande.

Efter genomgången kurs skall eleven

vilja och kunna använda det svenska språket för muntlig och skriftlig kommunikation i olika situationer,

ha ett mycket rikt och varierat ordförråd,

kunna medverka i samtal och diskussioner om varierande ämnen i olika gruppammansättningar, reflektera över informella regler och rollförväntningar som styr sådana samtal och relatera dem till sin egen kulturs normer,

kunna beskriva sin språkliga och kulturella bakgrund och därvid göra jämförelser med det svenska språket och den svenska kulturen,

kunna uttrycka sig i tal och skrift på ett nyanserat och idiomatiskt språk för olika syften och mottagare samt kunna presentera klara och tydliga skriftliga och muntliga framställningar för olika målgrupper,

kunna förmedla andras tankar, sammanställa och dra slutsatser så väl att innehåll och budskap blir tydliga,

kunna analysera och samtala om budskapet i skriftliga och muntliga framställningar av olika slag i olika medier för att kritiskt granska och bedöma deras innehåll och syfte,

kunna använda skrivandet på ett fördjupat sätt som ett medel för tänkande och lärande,

ha läst skönlitteratur från olika tider och kulturer med tyngdpunkt på svensk 1900-talslitteratur och kunna reflektera över texterna och i anknytning till dem, skriva och samtala om egna och andras upplevelser, värderingar och levnadsvillkor,

ha fördjupade kunskaper om det svenska språkets bruk och uppbyggnad och god förmåga att tillämpa dessa kunskaper för att bearbeta och förbättra sitt eget språk,

ha kännedom om och kunna diskutera språkliga skillnader i olika grupper i samhället och ha viss kännedom om svenska språkets historiska utveckling och särart i förhållande till andra språk,

kunna använda datorer för språklig produktion och kommunikation samt databaser för kunskapsinhämtande,

självständigt kunna inventera och beskriva sina kunskaps- och färdighetsbehov, planera och utvärdera sitt arbete,

vara medveten om villkoren för gynnsamt lärande, kunna tillämpa olika sätt att lära beroende på sammanhang samt ha kunskap om språkinläring och andraspråksutveckling.

Betygskriterier

Godkänd

Eleven har ett rikt och varierat ordförråd, kan med ett nyanserat och idiomatiskt språk uttrycka sig i tal och skrift för olika mottagare samt deltar med engagemang i samtal och diskussioner. Eleven kan tydligt och klart göra muntliga och skriftliga framställningar för olika målgrupper. Eleven använder skrivandet på ett fördjupat sätt för sitt tänkande och lärande.

Eleven kan sammanställa, kritiskt granska och reflektera över budskap i skriftliga och muntliga framställningar av varierande slag i olika medier.

Eleven uppmärksammar oskrivna regler och rollförväntningar i samtal och diskussioner i den egna och i den svenska kulturen.

Eleven kan beskriva likheter och skillnader mellan det egna och det svenska språket och kulturen.

Eleven har fördjupade kunskaper om svenska språkets uppbyggnad och användning och kan självständigt tillämpa dessa kunskaper för att förbättra sitt eget språk.

Eleven tillägnar sig och reflekterar över litterära texter från skilda epoker och språkområden, såväl utdrag som hela verk. Eleven kan i anknytning till texterna skriftligt och muntligt diskutera innehåll, gestalter, upplevelser och värderingar samt levnadsvillkor, samtala om budskap och identifiera olika genrer.

Eleven har kännedom om sociala språkskillnader och har viss kännedom om svenska språkets släktskapsförhållanden och historiska utveckling.

Eleven är medveten om och kan tillämpa olika inlärningsstrategier samt använder skrivandet för att tänka och lära med hjälp av ordbehandlingspro-

gram. Eleven kan självständigt strukturera och utvärdera sin inlärninng samt har kunskap om språkinlärninng och andraspråksutveckling.

Väl godkänd

Eleven har ett mycket rikt och nyanserat och för mottagaren anpassat ordförråd, kan med relativt stilistisk säkerhet uttrycka sig muntligt och skriftligt för olika målgrupper samt för, på ett medvetet konstruktivt sätt, samtal och diskussion framåt.

Eleven kan tydligt sammanställa, kritiskt granska och analysera budskap i muntliga och skriftliga framställningar av varierande slag i olika medier.

Eleven kan jämföra verbala och sociala normer i samtal och diskussioner i det egna och det svenska språket samt i den egna och den svenska kulturen.

Eleven har fördjupade kunskaper om svenska språkets uppbyggnad och användning samt kan insiktsfullt och självständigt med ökad förmåga tillämpa dessa kunskaper för att förbättra sitt språk genom inventering och beskrivning av sina kunskaps- och färdighetsbehov. Eleven kan planera och utvärdera sitt arbete och har god kunskap om språkinlärninng och andraspråksutveckling.

Eleven studerar litterära texter från skilda epoker och språkområden, såväl utdrag som hela verk. Eleven kan i tal och skrift analysera och kommentera de lästa texterna och använder härvid litterära begrepp. Eleven anknyter i detta arbete till egna och andras upplevelser, värderingar och levnadsvillkor.

Eleven har god kunskap om sociala språkskillnader och om svenska språkets ursprung och utveckling.

Eleven väljer de mest effektiva inlärninngsstrategierna och kan utvärdera sin arbetsinsats. Eleven arbetar ständigt med att förbättra sitt språk. I sitt arbete kan eleven använda sig av datorer och databaser.

Specialarbete

SPECIALARBETE

Poäng: 20

Enligt gymnasieförordningen, 5 kap. 13§, gäller följande: ”Specialarbetet skall ge eleverna tillfälle att fördjupa sig inom kunskapsområden som ingår i elevens studieprogram och att träna sig i att arbeta på ett undersökande sätt.”

Specialarbetet skall således baseras på förvärvade kunskaper och färdigheter och förläggs därför lämpligen till slutet av den gymnasiala studiegången. Ämnesområde kan väljas inom såväl programmets kärn- och karaktärsämnen som inom de kurser, som ingår i elevens individuella val. Specialarbetet skall ge eleven nya erfarenheter och kunskaper utifrån valt ämnesområde samt utveckla elevens förmåga att se helheter och samband.

Genom specialarbetet utvecklas elevens förmåga att självständigt gripa sig an en teoretisk eller praktisk uppgift, formulera problem, avgränsa och strukturera arbetet samt att ta ansvar för att genomföra arbetsuppgiften.

I specialarbetet utvecklas dessutom elevens förmåga att tolka och värdera fakta, källor och tillverkningsprocesser, sammanställa och bedöma resultat och att presentera resultatet skriftligt och på annat lämpligt sätt. Specialarbetet är en förberedelse för såväl kommande studier som yrkesliv.

Förutsättningar

Specialarbetet ingår i samtliga nationella program som ett obligatoriskt moment liksom i det specialutformade programmet. Specialarbetet kan även ingå i det individuella programmet. Arbetet kan utföras enskilt eller i grupp och skall betygsättas efter samma skala som de olika kurserna i gymnasieskolan.

Läraren har en viktig handledarfunktion. Eleven behöver hjälp att utveckla sin förmåga att formulera problemet och avgränsa uppgiften och stöttas i att självständigt planera och genomföra arbetet. Den kontinuerliga kontakten mellan elev och handledare är viktig för att eleven skall få klart för sig vilka krav som ställs på arbetet och vilka tidsramar som gäller.

Ofta kan det finnas behov av flera lärare som handledare t.ex. på grund av skyddsaspekter i vissa lokaler eller om arbetet har anknytits till den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen. Samarbete mellan lärare blir en naturlig konsekvens av specialarbetets övergripande karaktär med inriktning mot både karaktärsämnen och ämnen som t.ex. svenska och matematik.

Arbetssätt

I specialarbetet skall eleven utveckla sin förmåga att tillämpa ett undersökande och problemorienterat arbetssätt. Grunden för detta är förmågan att avgränsa och formulera en uppgift. Genom att ställa frågor av karaktären

vad, hur och varför klargör eleven för sig själv det egentliga målet för arbetet. Med en undersökande arbetsmetod söker eleven sedan klarlägga uppgiftens olika delar.

Vid denna analys skall sökandet efter sammanhang och motsättningar leda till nya perspektiv och djupare förståelse för området som sådant så att förutsättning skapas för att dra meningsfulla slutsatser.

Källor i denna kunskapande process kan vara människor, facklitteratur, produktionsprocesser och databaser m.m. Med hjälp av t.ex. intervjuer, enkäter, litteraturstudier och observationer kan problemområdet ringas in och klargöras. Det undersökande och problemorienterande arbetssättet kan sammanfattas på följande sätt.

Eleven skall

- självständigt ställa och formulera problem
- undersöka problemet
- dra slutsatser och presentera resultatet.

Redovisning

Specialarbetet innebär att eleven utför en praktisk eller teoretisk uppgift såsom exempelvis en tillverkad produkt, en dansform, en processbeskrivning, beskrivning och värdering av en vårdmetod eller diskussion av ett rent teoretiskt problem. I vilketdera fallet bör varje enskild elev redovisa resultatet i en skriftlig rapport i formellt gott skick.

Resultatet bör även presenteras på annat sätt, t.ex. genom en muntlig presentation inför andra, en utställning, en videofilm, en gestaltning i dramaform eller ett radioinslag.

Bedömning

Läraren är ansvarig för att en bedömning sker av det färdiga resultatet.

Gymnasieförordningen föreskriver: "Vid betygssättningen av ett specialarbete skall läraren beakta elevens förmåga att själv planera, genomföra och redovisa en undersökande uppgift." (SFS 1994: 35, 7 kap. 5§)

Även om flera elever samarbetat skall varje elevs individuella prestation bedömas.

Ämneskommentarer

Ämne: Engelska / Moderna språk

Kunskaper och färdigheter i moderna språk, liksom kännedom om kultur, samhälls- och levnadsförhållanden i olika delar av världen, får allt större betydelse för både individen och samhället. Den ökade internationaliseringen gör det nödvändigt för alla människor att vidga sina perspektiv utöver det nationella.

Undervisningen i moderna språk i gymnasieskolan syftar till att eleverna skall kunna använda målspråket i olika sammanhang i samhällsliv, arbetsliv och för vidare studier.

Undervisningen skall relateras såväl till elevernas egna erfarenheter och intressen som till de krav på vidgade referensramar som ställs i arbetslivet och under fortsatta studier.

Arbetet skall genomsyras av en strävan efter kunskap om och förståelse för kultur och levnadssätt i andra länder, så att eleverna får lust och beredskap att fördjupa kontakten med de miljöer och kulturer där målspråket talas. Samhälls- och kulturorientering skall kontinuerligt integreras i arbetet.

En ökande internationalisering och ny kunskap om hur inläring går till ställer förändrade krav på språkundervisningen, som mer än tidigare måste lägga vikt vid språket som medel för kommunikation. Denna språksyn ställer som mål för undervisningen i moderna språk att eleverna skall skaffa sig en funktionell kompetens i målspråket.

Undervisningen bör utgå från ett innehåll som speglar målspråkets kulturella, sociala och politiska förhållanden samt leda till att eleverna kan använda språket som ett uttrycksmedel. En kommunikativ språksyn innebär inte att lägre krav ställs på den formella språckvaliteten. Tvärtom vidgas kraven till att omfatta betydligt mer än en formell säkerhet.

Med kommunikativ kompetens avses en förmåga att förstå och använda det skrivna och talade språket på ett nyanserat och effektivt sätt. Den kommunikativa kompetensen innebär, förutom en behärskning av språkets uttal, intonation, vokabulär och stavning, också en förmåga att i ett socialt samspel våga och vilja använda språket på ett varierat sätt i olika situationer och sammanhang beroende på tillfälle och mottagare. En annan komponent i den kommunikativa kompetensen är förmågan att med hjälp av olika strategier underlätta kommunikationen och förmedla sitt budskap på ett så adekvat sätt som möjligt, även när kunskaperna i målspråket inte riktigt räcker till samt att använda sig av olika förståelsestrategier vid läsande och lyssnande. I kompetensen ryms vidare kännedom om kulturella, sociala och politiska förhållanden i målspråksländerna för att kunna hantera situationer och möta människor på ett i målspråkslandet naturligt sätt. I den kommunikativa kompetensen ingår också förmågan att i tal och skrift ledigt och med "flyt" uttrycka det man vill på målspråket.

Kommunikativ kompetens är inte resultatet av en given metod utan ett

mål, som kan uppnås i olika hög grad, bl. a. beroende på studietid, förutsättningar och arbetsinsats. Elever kan behöva tillämpa olika inlärningsstrategier och välja innehåll efter eget intresse. Enligt ett kommunikativt synsätt byggs den språkliga kompetensen upp genom att språket används för att ta emot och förmedla information. Det väsentliga är alltså innehållet i budskapet. Genom att arbeta med ett meningsfullt innehåll bereder man vägen för att tillägna sig den språkliga formen. Därutöver kan den formella träningen förstärkas genom systematiserat och individualiserat arbete. I val av läromedel och utformning av prov måste hänsyn tas till elevers olika intresseinriktningar och mål för språkstudierna.

Inlärningsforskning betonar betydelsen av att elever stimuleras att ta ansvar för sin egen inläring. Detta ansvarstagande har en viktig personlighetsutvecklande funktion och bidrar till en effektiv språkinläring. Det ger eleven möjlighet att utveckla sina egna inlärningsstrategier samt att analysera och bearbeta sin egen språkproduktion. Eleverna bör få tillfälle att successivt lära sig att ta ansvar och bygga upp sin förmåga att planera, genomföra och utvärdera sitt eget arbete med språkinläringen.

Ämne: Estetisk verksamhet

Alla elever i gymnasieskolan får nu tillfälle att ägna sig åt någon estetisk verksamhet. Estetisk verksamhet är i sig ett litet ämne, men skulle kunna vara inkörsporten till och skapa intresse för andra estetiska ämnen inom ramen för det individuella valet.

Eftersom de enskilda skolornas förutsättningar att anordna ämnet skiftar betydligt, är kursplanen mycket öppet skriven och tillåter en rad olika praktiska lösningar för skolan. På en liten skola med få program kan det vara nödvändigt att skolan ger alla elever samma kurs i Estetisk verksamhet, medan det på en större skola som redan har lärare i flera estetiska ämnen är naturligare att erbjuda eleverna ett val mellan olika kurser. Det är också möjligt att använda ämnet på ett sådant sätt att det fungerar som ett stöd till karaktärsämnen i programmet. Ett exempel är frihandsteckning på Hantverksprogrammet eller Medieprogrammet. Estetisk verksamhet kan ordnas som en temavecka för en klass eller för en hel skola likaväl som man kan sprida timmarna under en termin eller ett helt läsår.

Inom Estetiska programmet finns det tre korta kurser som är samlade under ämnesnamnet Estetisk orientering; Bild och form, Kroppen som uttrycksmedel och Musik och ljudskapande. De motsvarar var för sig det man vill uppnå med Estetisk verksamhet och kan alltså användas för att konkretisera detta ämne. Även kurserna Körsång och Instrument/sång A eller B lämpar sig att låna in från Estetiska programmet. På Barn- och fritidsprogrammet kan det vara aktuellt att ta in kursen Barn och musik.

För elever som redan går på Estetiska programmet kan ämnet få en speciell inriktning. I det fallet tillför ju inte målet för estetisk verksamhet något nytt, som inte redan finns i karaktärsämnen på programmet. En rad möjligheter finns att utnyttja estetisk verksamhet som ett komplement till övriga kurser. Man kan exempelvis se ämnet antingen som en breddning eller en

fördjupning av ämnet Estetisk orientering. En möjlighet är att utnyttja ämnet för samverkan mellan de grenspecifika ämnena.

Ämne: Idrott och hälsa

Att förstå, påverka och förändra människors livsstil är inte enbart en fråga om att inhämta kunskaper. Lika viktigt är att finna arbetsätt och arbetsuppgifter som medvetandegör de attityder och värderingar som styr valet av livsstil. Kunskaper om idrotten och hälsan i skolan har kommit att domineras av förmedlingspedagogikens arbetsätt som ofta gett fakta om orsaker till hälsa och ohälsa. Detta synsätt räcker inte. Den kulturella grunden för våra värderingar måste lyftas fram, tydliggöras och ifrågasättas. Det betyder att de existentiella frågorna om gott och ont, rätt eller fel samt livets värde och värden i livet behöver ges en betydelsefull plats i undervisningen om ett rikt och hälsosamt liv.

Undervisningen i idrott har påverkats av tävlingsidrottens exponering i bland annat media, grenspecialisering i unga år och föräldrars syn på idrott, och därmed skapat en otydlighet beträffande ämnets form och innehåll. Dessutom bidrar idrottsplatserna, idrottshallarna och gymnastiksalarna i våra skolor till en traditionell syn på och upplevelse av idrottsämnet i skolan. Regelverk och konventioner skapar tillsammans med den fysiska inramningen skilda förväntningar hos såväl lärare som elever om ämnets kärna. Detta har gjort det mycket svårt att möta de stora "tävlingsidrottsliga" förväntningar som elever och även föräldrar har på idrottsämnet i skolan.

Det har visat sig att andelen ungdomar som inte ägnar sig åt idrott på fritiden markant har ökat under de senaste decennierna - var tredje flicka och var fjärde pojke är inaktiv på sin fritid. Svenska barn och ungdomar har sämre muskelstyrka och ökad kroppsvikt, trots lägre energiintag, i jämförelse med barn för femton år sedan.

Undersökningar av vuxnas motionsvanor och fysiska prestationsförmåga har dessutom visat att en stor del av den svenska befolkningen är fysiskt inaktiv på sin fritid och att många på grund av detta tillhör medicinska riskgrupper.

Genom upplevelser, erfarenheter och reflektioner kan ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan utveckla elevernas hälso- och miljömedvetenhet så att de motiveras att ta personligt ansvar för sin fysiska träning. Genom att t.ex. använda naturen, omgivningarna, otraditionella lokaler samt förändra arbetsätt och arbetsformer kan förutsättningar skapas, för alla elever, att finna former för en aktiv fritid nu och i framtiden.

Fritiden har mycket stor betydelse för människors bedömning av samhällets kvalitet och för den egna livskvaliteten. Därför bör både samordning med och samverkan mellan andra ämnen ske så att eleverna får ytterligare erfarenhet av sammanhang som hjälper dem att utveckla en aktiv fritid som vuxna. Särskilt viktigt är det för handikappade där flertalet inte har något arbete.

En av de viktigaste uppgifterna i framtiden är att styra samhällsutvecklingen i en ekologiskt uthållig riktning. Detta ställer krav på en hög miljömedvetenhet och en förändrad livsstil hos alla människor i samhället. Ämnet Idrott och hälsa kan genom friluftsliv ge eleven möjlighet till naturupp-

levelser som väcker känslor och ger insikter om naturens värden och människans samspel med naturen. En samhällsutveckling i samklang med naturen är också en förutsättning för människans hälsa på lång sikt. Naturen är dessutom en källa för både fysisk och psykisk rekreation.

Undervisningen i idrott och hälsa bör därför inriktas på att använda arbetssätt och arbetsformer som påverkar beteenden och utvecklar en hälso- och miljömedvetenhet, samtidigt som eleven tränas i att ta ansvar för sin egen träning och sitt eget hälsotillstånd.

Ämne: Matematik

Bakgrund

Matematiken har utvecklats ur såväl praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska och utvidga matematikens egna domäner. Många av matematikens begrepp, metoder och teorier har vuxit fram under årtusenden inom olika kulturer och är en viktig del av vårt kulturarv. Matematik är även en modern, internationell vetenskap vars metoder och kunskapsområden ständigt utvecklas.

Den tekniska utvecklingen har medfört att matematiken fått nya och kraftfulla verktyg men detta ställer också ökade krav på användarens kunskaper. För att kunna ta ställning till en ständigt ökande mängd av information och kunna delta i den demokratiska beslutsprocessen i samhället fordras av alltfler människor förmåga att tolka och förstå innebörden av matematiska modeller och att i såväl vardagsliv som yrkesliv kunna kommunicera om frågor med ett matematiskt innehåll.

Organisation

Ämnet matematik är i den gymnasiala utbildningen uppdelat i påbyggbara kurser: A, B, C, D och E. Vilka kurser, som är obligatoriska på de olika programmen, framgår av nedanstående tabell:

Estetiska programmet: A och B

Samhällsvetenskapsprogrammet

humanistisk gren: A och B

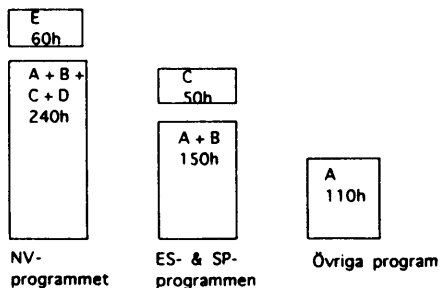
ekonomisk och samhällsvetenskaplig gren: A, B, C

Naturvetenskapsprogrammet: A, B, C och D samt val mellan kurserna

miljökunskap och matematik E

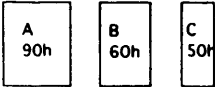
Övriga program: A

Ovanstående kan också presenteras på följande sätt:

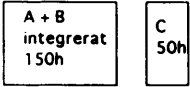

Lokalt finns många olika möjligheter till kursuppläggning. Nedan visas några exempel på hur man kan disponera tiden på de olika kurserna på naturvetenskapligt, estetiskt och samhällsvetenskapligt program:

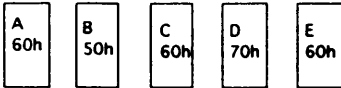
ES- och SP-programmen:

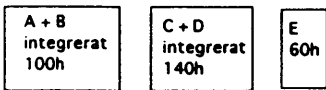
eller

NV-programmet:

eller

På gymnasieskolans program garanterar timplanen eleverna en viss lärarledd tid för ämnet matematik. När eleverna avslutar programmet skall de ha uppnått samtliga mål för programmets obligatoriska kurser. I den lokala arbetsplatsen kan kurserna integreras. Där kan man t.ex. för Estetiska programmet besluta om en sammanhållen lärogång för att uppnå A- och B-kursens mål inom garantitiden 150 timmar. En sådan planering kan innebära att kortare tid än 110 timmar används för att uppnå A-kursens mål och motsvarande längre tid för att uppnå B-kursens.

Inom utrymmet för det individuella valet kan skolorna erbjuda eleverna att fortsätta med matematikkurser utöver de på programmet obligatoriska.

För den gymnasiala vuxenundervisningen är timplanens lärarledda tid riktvärden. I övrigt gäller samma frihet som i gymnasieskolan att lokalt besluta om undervisningens organisation och uppläggning.

Kursplanerna föreskriver inte hur målen skall uppnås lika litet som vilka tillämpningar som skall väljas. Dock skall tillämpningarna lokalt anpassas till elevernas studieinriktning/program och till elevernas förkunskaper, intressen och behov. Hela den tid som avsätts för kurserna skall alltså inte tas i anspråk för att uppfylla kursplanernas mål, utan det skall även finnas tid för fördjupning och breddning av innehållet efter lokalt beslut.

Några speciella inslag

Kursplanerna i matematik lägger stor vikt vid förståelse. Tack vare nya tekniska hjälpmedel har kraven på färdighetsträning minskat och möjligheter och utrymme för utveckling av begreppsförståelse och problemlösningsförmåga.

I massmedierna förekommer ofta statistiska undersökningar och slutledningar. Alla elever behöver kunna ta ställning till och värdera tillförlitligheten av sådan information. Kurs A i matematik tar därför upp grundläggande statistik, som sedan fördjupas i B- och C-kurserna. Statistik är ett viktigt

matematiskt verktyg för såväl samhälls- och beteendevetenskaperna som för de tekniskt- naturvetenskapliga ämnesområdena.

Datorlära betraktas inte längre som ett särskilt kunskapsområde. Kravet på att själv kunna programmera har ersatts av krav på att kunna utnyttja färdig programvara på ett medvetet sätt. Tillgången till grafräknare och till matematiska verktygsprogram för datorer underlättar för eleverna att tillägna sig kunskap om och förmåga att värdera olika problemlösningssstrategier och att låta algebraiska, numeriska och grafiska metoder komplettera varandra. Övrig lämplig programvara att utnyttja i undervisningen är kalkylprogram för att lösa problem inom bl.a. det ekonomiska området, statistikprogram för att hantera stora datamängder och symbolhanterande program för att bearbeta algebraiska uttryck och utföra exakta beräkningar.

I kurs E ingår ett mindre projektarbete. Syftet med detta är att ge eleven träning i att självständigt arbeta med en uppgift av mer tidskrävande slag än de som normalt behandlas inom matematikkurserna. Arbetet kan med fördel pågå parallellt med E-kursen i övrigt.

Anknytning till andra ämnen

Behov och tillämpningar av matematik finns inom många skolämnen. Inom naturvetenskapliga och tekniska ämnen på det naturvetenskapliga programmet och inom många karaktärsämnen på de yrkesinriktade programmen krävs förmåga till matematisk problemlösning och i att kunna använda matematiska modeller och beräkningar.

Även inom samhällskunskap, beteendevetenskapliga ämnen och ekonomi används matematiska modeller liksom inom andra ämnen såsom idrott och olika former av estetisk verksamhet.

Inblickar i matematikens idéhistoria kan med fördel samordnas med att motsvarande epoker behandlas i historiekurserna och för de elever som studerar filosofi ges goda möjligheter att där finna anknytningar till matematikens abstrakta begreppsvärld och logiska bevisföring.

Det är väsentligt att i den lokala arbetsplanen ta hänsyn till andra ämnens behov av specifika matematiska kunskaper och att i matematikundervisningen från andra ämnen hämta tillämpningar som eleverna upplever som meningsfulla för sin studieinriktning.

Ämne: Naturkunskap

Naturkunskap B ingår obligatoriskt i samhällsvetenskapsprogrammet. Man beslutar lokalt om kurserna A och B skall studeras i följd eller om de skall integreras. Kurs A är i huvudsak inriktad mot miljö- och energifrågor, men även i kurs B kan sådana tas upp när tillfälle ges.

Experimentellt arbete har sin givna plats i undervisningen. En modell eller en teori utgör en sammanfattning av iakttagelser och experimentella resultat, och varje naturvetenskaplig förklaring av ett fenomen vilar på empirisk grund. Liksom i Kurs A bör begreppsförståelsen baseras på elevernas egna observationer och undersökningar.

Att söka kunskap ur andra källor än läroböcker utgör en allmän träning i hantering av kunskapskällor. Genom att studera populärvetenskapliga tidskrifter och dagstidningar kan eleverna få kontakt med forskningens frontlinjer. Sökning i databaser ger tillfälle att använda datorer för faktainsamling.

Det tvärvetenskapliga perspektiv som anläggs i naturkunskap kan utnyttjas för att ge en helhetssyn på materiens olika former från mikro- till makrokosmos. Här liksom inom andra delar av kursen är kunskaperna från tidigare studier en grund att bygga vidare på.

Ett historiskt perspektiv på människans kunskapsutveckling kan utnyttjas för att visa att naturvetenskapliga begrepp, modeller och teorier är produkter av människans tänkande i en viss tid och inte absoluta sanningar.

Varje fysikalisk förändring låter sig beskrivas i energitermer. Att eleven behärskar energibegreppen är därför ett bra utgångsläge för studiet av alla naturvetenskapliga ämnesområden och deras tillämpningar.

Genom tidigare studier har eleverna grundläggande kunskaper om organismers byggnad och funktion. På det gymnasiala stadiet fördjupas kunskaperna och molekylärbiologin kan få en mer framträdande roll. Tillämpningar av biologiska och medicinska forskningsresultat kan diskuteras ur etiskt perspektiv. Kunskaper i humanbiologi underlättar ställningstaganden om livsstil och människosyn.

Industrisamhällets framväxt har medfört att nya kretslopp av materia och energi skapats. Dessa kan belysas genom att man följer en process från råvaruutvinning till avfallshantering.

Ämne: Religionskunskap

I religioner och livsåskådningar är begreppet tro centralt. Det möter oss i traditioner, symboler, andaktsformer och i regler för moral och etik. Begreppet tro möter oss också i dagens livsåskådningsdebatt. Det kan studeras både i ett historiskt och i ett aktuellt perspektiv. Historiskt har kristendomen haft ett genomgripande inflytande på svensk tradition, samhällsmoral och kultur. I den kristna kyrkan i dag pågår ett intensivt utvecklingsarbete för att uttrycka den kristna tron i ett språk och med en symbolvärld som passar moderna människor. Bibeltexter, psalmer, sånger och litteratur ger uttryck för kristen tro på Gud och Jesus i olika tider. Genom att följa kyrkoårets växlingar kan man fördjupa förståelsen för helger och högtider.

De övriga världsreligionerna har med sina texter, sånger, högtider, sin religiösa gemenskap och sina etiska principer i viss mån blivit en del av vår kultur genom ökad invandring och internationalisering.

En del människor väljer livsåskådningar med agnostisk eller ateistisk innebörd. Dessa har ofta utvecklats i anslutning till den filosofiska, politiska eller kulturella utvecklingen i samhället. Det finns också många som anger privatreligion som sin verklighetstolkning. I det moderna samhället har nya livsåskådningsliknande tolkningar, som anknyter till begrepp som liv, ekologisk och miljööppstätt ur behov av att rädda världen från katastrofer och att

motivera människor till ansvar inför viktiga uppgifter. Ungdomskulturen med sin musik, sin vånda inför framtiden och sina otraditionella symboler ger många uttryck för försök att finna något som ger trygghet.

Svensk tradition har formats av kristendom, folkbrörelser och filosofier i samspel mellan religion, livsåskådning och samhälle. De traditioner eleverna själva bär med sig från olika kulturer måste tas till vara i undervisningen. I ett sekulariserat samhälle är ingen tro eller livsåskådning självklar. Jämförelser mellan religioner från olika världsdelar och tidsepoker kan ge viktiga bidrag till interkulturell och historisk förståelse. Eleverna skall fördjupa sin förankring i den egna religionen, livsåskådningen, traditionen och kulturen, men också få förståelse och respekt för andras traditioner och kulturer. Detta är ett sätt att utveckla ömsesidig tolerans och hänsyn, samtidigt som det understödjer den egna personlighetsutvecklingen.

Värdefrågorna är viktiga inom ämnet religionskunskap. Eleverna möter ofta frågor som har med gott och ont, rätt och orätt att göra. Om detta tidigt och kontinuerligt tas upp i undervisningen kan eleverna efterhand bli alltmer medvetna om att principiella motiveringar och inställningar, baserade på tro, religion och livsåskådning, ytterst bestämmer våra uppfattningar och präglar vårt handlande, även om vi inte är medvetna om det. Diskussionen kring etikfrågorna kan fördjupas med hjälp av principer som tio Guds bud, humanismens grundläggande principer om människovärde, moralsystem grundade på principen om att allt vad man vill att människor skall göra mot en själv, gör man också mot andra (t.ex. "den gyllene regeln") samt på principer om social rättfärdighet. I undervisningen kan man påvisa vilka principer som kan användas när man diskuterar aktuella etiska frågor. Därigenom bidrar ämnet till att uppfylla viktiga mål i skolan och att aktualisera sådana moraliska och etiska värden som skall hävdas i skola och samhälle.

Värdefrågorna berör inte enbart etiken utan också kultur och samhällsdebatt i ett vidare perspektiv. Undervisningen i religionskunskap skall därför aktualisera hur religion och livsåskådning, kyrkor och samfund fungerar kulturskapande, inspirerar till konst och litteratur, medverkar till social medvetenhet, värnar om naturen och ger människor livsmod och inre kraft, men också visa på hur de ibland har brutit, och fortfarande bryter, mot sina ideal.

Grundläggande perspektiv

Ett grundläggande perspektiv i religionskunskapsstudiet är perspektivet *människan*. Det är människan och människans situation som skall göras till föremål för studium, och de upplevelser och behov av livstolkning som hon har skall stå i centrum.

Man kan utgå från den grundläggande frågan: Vem är jag? Det leder till frågor som: Vilka är mina grundvärderingar? Vad tycker jag är värt att leva för? Vad är rätt och orätt, liv och död, skuld och straff? Vad är moraliskt gott eller ont, vad innebär samhörighet och solidaritet, moral och etik? Vad ligger i begrepp som världen och värden, sekularisering, ångest, kris, identitet och trygghet?

Man kan närma sig dessa frågor ur två perspektiv: ett innehållsligt och ett existentiellt. Innehållsperspektivet har en fast tradition i religionskunskapsstudiet. En kombination av ett innehållsligt perspektiv och ett existentiellt skapar förutsättningar för att göra ämnesstudiet konkret, verklighetsnära

och personlighetsutvecklande. Dessa perspektiv skall i undervisningen samspela med varandra. Särskilt i gymnasial utbildning finns goda förutsättningar för att eleverna kan uppfatta och tillgodogöra sig båda perspektiven och se sambandet mellan innehåll och livsfrågor. Eleverna kan också reflektera över förhållandet mellan religion och livsåskådning och över ställningstaganden i etiska och moraliska frågor.

Innehållsligt perspektiv

I det innehållsliga perspektivet kan man urskilja olika dimensioner. En dimension är ett sätt att uppfatta och avgränsa ett visst innehåll.

Exempel på dimensioner med vars hjälp man kan beskriva och analysera tros- och livsåskådningar och deras roll i samhället är följande:

En historisk dimension: varifrån kommer de värderingar vi accepterar eller förkastar? Vad har lett till det utbud av tros- och livsåskådningar i samhället som vi har i dag? Hur har sekulariseringen påverkat synen på religion, livsåskådning och etik? Vilken är den kyrkohistoriska bakgrunden till de problem som studeras?

En institutionell dimension: vilka institutioner i vårt samhälle har bestämt utvecklingen tidigare och bestämmer utvecklingen i dag inom religion, kyrkor, samfund och i livsåskådningsdebatten? Vilka är särskilt viktiga i ett religionskunskapsperspektiv? Vad betyder kristna kyrkor och samfund? Vad har de att säga om det problem som studeras?

En kulturell dimension: vilka värderingar bestämmer utbudet på det kulturella området, i ungdomskultur, TV, video, etc? Vilken roll spelar tros- och livsåskådning? Vad har kristendomen och andra religioner och livsåskådningar betytt för den kulturella utvecklingen?

En trosdimension: vilket är det kristna trosinnehållet? Vad står andra religioner och livsåskådningar för i fråga om gudstro, verklighetsuppfattning, samhälls- och människosyn?

En etisk dimension: vilka inställningar har olika tros- och livsåskådningar till olika etiska och moraliska problem? Vad har den kristna etiken betytt för det svenska samhällets moralutveckling och vad betyder den idag?

En mötesdimension: hur åstadkommer man möten istället för konflikter mellan religioner och livsåskådningar?

Existentiellt perspektiv

Grundläggande problem bör som framgått inte bara diskuteras ur ett innehållsligt utan också ur ett existentiellt perspektiv. Sådana ständigt återkommande erfarenheter och upplevelser kan beskrivas med begrepp som liv och död, ansvar och skuld, ensamhet och gemenskap, lidande och medmänsklighet, rädsla och trygghet; eller lidande – död – ansvar – skuld – förlåtelse – frälsning – förtröstan – kärlek – meningsfullhet – godhet; eller utifrån begrepp som hopp – fruktan – sorg – klagan – tacksamhet – liv. Detta aktualiserar frågor som: Vilken är den kristna tolkningen av dessa begrepp? Vad säger andra religioner och livsåskådningar? Vilken är den egna inställningen? Hur motiveras den?

Kursplanens uppbyggnad

I ämnet religionskunskap i grundskolan möter eleverna religionskunskapsstudiet för första gången.

Eleverna får tidigt öva sig i att förstå och tolka fenomen i sin omvärld och behandla sådant som har med människans livsvillkor, verksamhet och samverkan att göra. Det innebär att eleverna både måste inhämta kunskaper om och själva ställa sig inför uppgiften att tolka företeelser i omvärlden i ett tros- och livsåskådningsperspektiv, och ge dessa företeelser mening.

I gymnasial utbildning skall eleverna möta liknande innehåll som i grundskolan, men nu från nya utgångspunkter som hjälper dem att upptäcka nya sammanhang. Studerande i gymnasiet är i en ålder då behovet av att utveckla en egen genomtänkt livsåskådning på allvar gör sig gällande. Studierna behöver därför läggas upp så att eleverna ges tillfälle till att informera sig om och bearbeta olika frågor, kritiskt granska, pröva och ompröva dem och ta ställning till dem.

Vuxna studerande har upplevelser och erfarenheter som de kan bidra med och som de ofta behöver hjälp med att bearbeta. En allmän erfarenhet inom vuxenundervisningen är att många av de begrepp som tro, livsåskådning och etik arbetar med av vuxna uppfattas som en konstruktiv hjälp till förståelse för och tolkning av sin omvärld.

Människan är en livstolkande varelse. Genom att resonera kring hur en livstolkning utvecklas och vad den innehåller kan man hjälpa eleverna att allt bättre förstå och tolka sin situation. Vill man nå fram till detta framstår det som självklart att man vid planeringen av undervisningen i religionskunskap behöver ta stor hänsyn till de önskemål, erfarenheter och allmänna förutsättningar som finns i den grupp man skall arbeta med.

Gemensamma innehållsområden

I religionskunskapsundervisningen skall de mål som är gemensamma för de olika programmen omsättas i det egna ämnet. Dessa mål har därför delvis inarbetats i målen för religionskunskapsundervisningen. En grundläggande fråga att diskutera blir då på vilka sätt religionskunskapen kan bidra till att uppfylla dessa mål.

Exempel på viktiga innehållsområden som skall behandlas på alla program är globala överlevnadsfrågor och livsmiljö, solidaritet, människosyn och människovärde, kulturarv, man och kvinna, jämställdhet, gott yrkesmannaskap och god yrkesetik. Både kristendomen och andra religioner och livsåskådningar har viktiga bidrag att ge till breddning och fördjupning av innehållet i dessa begrepp och därmed till elevens egen personlighetsutveckling. I religionskunskapsundervisningen skall eleven fördjupa sin kunskap genom reflektion, dialog, argumentering, diskussion och ställningstagande. Eleven skall utveckla förmågan att diskutera och ta ställning i etik- och livsåskådningsfrågor med anknytning till olika yrkesområden. Särskilt elever inom vuxenutbildningen kan förutsättas att ha mycket konstruktivt att bidra med, exempelvis i frågor om människosyn, om gott yrkesmannaskap och om god yrkesetik.

Samverkan med andra ämnen som anknyter till yrkeserfarenheter och yrkesliv kan vara ett bra sätt att vidga och fördjupa reflektionerna.

Ämne: Samhällskunskap

Ämnet samhällskunskap i gymnasial utbildning kan beskrivas som en utveckling från ett ämne avseende främst medborgarkunskap, över förmedling av ett ämnesinnehåll från olika universitetsdiscipliner, till att vara ett ämne där eleverna genom studier av valda samhällsfrågor aktivt tillägnar sig en allt större förmåga att bearbeta komplexa frågor. Detta för att kunna tydliggöra och söka förstå skeenden i en alltmer mångfasetterad värld.

Kursplanens uppbyggnad

Kursplanen skall ange samhällets krav på utbildningen, ämnets syfte, klargöra ämnets karaktär och struktur samt ange mål. Under "Karaktär och struktur" fångas ämnets kärna in, dvs. sättet att se på ämnet. Detta sker genom att väsentligt innehåll anges genom de olika kunskapsområdena. Ämnets karaktär är att ge kunskaper om olika samhällsförhållanden och samhällsfrågor genom bearbetning och analys. I ämnet betonas också processen på väg till kunskaperna; den träning i bedömning, värdering och personliga ställningstaganden som ämnet ger. Kurserna A, B och C i Samhällskunskap definierar ämnet på olika nivåer. Undervisningen skall planeras utifrån de övergripande målen men kursmålen anger hur långt i denna strävan man bör kunna nå.

Kurs A är en kärnämneskurs vars syfte är att eleverna utifrån studier av skilda samhällsfrågor som anknyter till deras erfarenheter, behov och intressen, ges möjlighet att fördjupa kunskaperna om samhälle, arbetsliv och ekonomi. Eleverna skall självständigt och ingående kunna analysera och även presentera några relevanta samhällsfrågor för att bättre kunna förstå den komplexa verkligheten. Därvid skall någon samhällsfråga vara vald så att den har särskild inriktning mot det program eleven valt. För de elever som inte har historia som särskilt ämne ger denna kurs sådana kunskaper att eleverna kan lägga ett historiskt perspektiv på den ekonomiska, politiska och sociala utvecklingen. Detta blir då en naturlig förskjutning i ämnet samhällskunskap för de program som saknar historieämnet. Kurs A har en tydlig inriktning mot att ge eleverna en grundläggande förmåga att använda olika källor och verktyg för att kunna analysera och presentera några samhällsfrågor så att olika infallsvinklar och eget ställningstagande tydliggörs.

Kurs B är en fördjupningskurs som är konstruerad så att eleverna ges möjlighet att fördjupa och vidga sina kunskaper och färdigheter samt sin medvetenhet och analysförmåga utöver målen för kärnämneskursen. Kursen skall ge eleverna insikt i mera komplexa och omfattande samhällsfrågor, och lära eleverna att använda flera olika källor och verktyg vid analyser av dessa samhällsfrågor.

Målen för kurs C är att eleverna skall bli väl förtrogna med att analysera, presentera och värdera komplicerade samhällsfrågor. Målet är att eleverna vid analysen skall använda många olika källor och verktyg, så att de efter kursen kan tydliggöra ett eget ställningstagande och ha utvecklat en sådan självständighet och analysförmåga att de är väl förberedda för högre samhällsvetenskapliga studier.

Motiv för och förtydligande av kursplanetexten

Samhällsfrågorna utgör grund för studierna av kursplanens skilda kunskapsområden. Begreppet samhällsfrågor har i detta sammanhang en vid innebörd. De samhällsfrågor som studeras i ämnet kan hämtas från olika nivåer; från lokal, regional, nationell och internationell/global nivå. Det är dock viktigt att söka bearbeta och analysera samhällsfrågan även på andra nivåer än där frågan aktualiserades. Det kan således vara viktigt att söka analysera samhällsfrågan dels utifrån individen, dels utifrån de samhälleliga strukturerna. I ”Karaktär och struktur” anges ett antal kunskapsområden och några begrepp i anslutning till dessa, vilka diskuteras och förtydligas nedan.

Demokratins innehåll och uttryckssätt

I skollag och läroplan formuleras de värden skolan skall gestalta och förmedla, den demokratiska värdegrunden. Kärnan i denna värdegrund är människolivets okränkbarhet, aktningen för varje människas egenvärde, individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta, alla människors lika värde, samt ansvar för vår gemensamma miljö. Skolan skall inte vara neutral i fråga om demokratin utan alla ämnen i skolan skall sträva mot att eleverna vill hävda och praktisera den demokratiska värdegrunden. Ämnet samhällskunskap har i detta sammanhang en speciell uppgift: att ta upp den demokratiska värdegrunden i ett analyserande perspektiv och utveckla elevernas förmåga att granska, värdera och ta ställning. I kursplanen (Syfte) betonas att det i studierna skall ske en kritisk granskning och diskussion av de värden som bär upp demokratin, detta för att vidareutveckla ett demokratiskt förhållningssätt. Värdegrunden måste tolkas, konflikter kan uppstå mellan olika värden i värdegrunden. Det är nödvändigt att i ämnet föra en öppen diskussion om hur värdegrunden kan tolkas och praktiseras, detta för att demokratins innebörd inte är entydig och för att eleverna skall kunna få ett personligt förhållningssätt till demokratin. På samma sätt skall demokratins uttryckssätt behandlas. De olika demokratiska institutioner som studeras i ämnet ses som att de representerar demokratiska värden. I analyser och i jämförelser mellan olika länder skall ständigt följande fråga ställas: Gestaltar verkligen olika länders institutioner demokratins tanke, vilka alternativ finns?

Samhällets organisation utifrån politiska, sociala, ekonomiska, kulturella, religiösa och rumsliga aspekter

Formuleringen om den samhälleliga organisationen skall tolkas brett. Här åsyftas inte bara myndigheterna (den offentliga sektorn) utan även övriga övergripande strukturer, t.ex. ekonomins organisation, näringar, arbetsmarknad, mediastruktur osv. ”Samhällets organisation” syftar alltså på de samhälleliga strukturer som varit ett traditionellt studieobjekt i samhällskunskap, och dessa belyses ur flera aspekter.

Individens och grupper skilda livsvillkor

Här åsyftas studier av hur individer och grupper lever sina liv i familj, i arbetsliv, på fritiden och i andra motsvarande verksamheter. Livsvillkoren är olika för olika individer och grupper bl.a. av sociala, ekonomiska och kulturella skäl, men kan också vara olika mellan män och kvinnor. Livsvill-

koren påverkas av de samhälleliga strukturerna men påverkar i sin tur även strukturerna. Denna ömsesidiga påverkan är ett viktigt studieobjekt i ämnet.

Frågor kring kulturarv, kulturell identitet, kulturmöten och kulturkonflikter

Dessa frågor har anknytning till resonemanget ovan om livsvillkor, men har en speciell inriktning mot begreppet identitet. Det kan röra sig om individens eller familjens identitet, om nationell, regional, nordisk, europeisk eller annan identitet eller om icke-rumslig identitet som kvinnlig identitet eller arbetaridentitet. Olika identitetsbehov behöver inte stå i motsats till varandra. Att tränga in i det egna kulturarvet kan tvärtom leda till ökad respekt för andra folks kultur och värden. Ökad migration, större etnisk medvetenhet, fler kulturmöten och kulturkonflikter ger detta kunskapsområde en ökad betydelse.

Internationella förhållanden, internationell utveckling, samlevnad och konflikt

De olika kunskapsområdena i ämnet skall studeras både ur ett nationellt och internationellt perspektiv. Internationella frågor har ett egenvärde i ämnet. Människors livsvillkor och den samhälleliga organisationen i såväl europeiska som icke-europeiska länder ingår i ämnet. Nationella och internationella konflikter och konfliktlösning, Sveriges relationer med omvärlden liksom andra internationella relationer har också en plats i ämnet. Detta innefattar även de ekonomiska relationerna och resursfördelningen mellan rika och fattiga länder liksom kunskaper om det frivilliga solidaritetsarbete som bedrivs.

Samspelet mellan samhälle och natur och därmed sammanhängande överlevnadsfrågor

Samhällskunskapen är, tillsammans med de naturvetenskapliga ämnena, ett av de viktigaste ämnena när det gäller att belysa samspelet mellan samhälle och natur och därmed behandla miljöfrågorna. Ämnet har ansvar för att beskriva och analysera de drivkrafter – ekonomiska och politiska – som framkallar miljöproblem av skilda slag, men som också kan utnyttjas för att åtgärda problemen.

Miljöproblematikens globala karaktär gör det också viktigt att studera betydelsen av internationella relationer ur ett miljöperspektiv. På samma sätt har miljöfrågorna en tydlig koppling till andra stora samtidsfrågor, de s.k. överlevnadsfrågorna. Hit hör frågor kring resurshållning avseende energi, vatten, skog, odlingsbar mark liksom de globala befolkningsfrågorna.

Många kunskapsområden berör andra ämnen. En undervisning som bygger på samverkan med andra ämnen vänjer eleverna att se en sak ur olika synvinklar och hjälper dem att utveckla en helhetssyn på samhället.

En ny kursplan

Ämnet fick en ny kursplan år 1988 (suppl. 88: 82) som gav samhällskunskapen en inriktning mot bearbetning och analys, och lanserade begreppet

samhällsfrågor som den pedagogiska ram som gjorde analysen meningsfull och möjlig:

”Genom att utgå från en komplex samhällsfråga ger man eleverna möjlighet att sätta in sina ämneskunskaper i ett större sammanhang, vilket underlättar för dem att utveckla en helhetssyn.”

”Samhällsfrågor har i detta sammanhang en vid innebörd. Det kan vara frågor i kommunen, regionen, landet eller världen.”

(Läroplan för gymnasieskolan, suppl. 88: 82)

Samma huvudtankar som präglade kursplanen från 1988 finns i föreliggande kursplan. De förändringar som kursplanen nu uppvisar hänför sig i huvudsak till de betoningar som riksdagen gjort i kunskapspropositionen (prop 1990/91: 85) och det förslag som lagts av Läroplanskommittén (SOU 1992: 94).

Den väsentliga förändringen för ämnet i kunskapspropositionen, ”Växa med kunskaper” var att samhällskunskap blev ett kärnämne som finns på alla program. I ”Växa med kunskaper” och i läroplanskommitténs betänkande ”Skola för bildning” betonas frågor om kulturarv – identitet och livsmönster, om samspelet natur – människa – miljö samt de internationella frågorna. Samtliga dessa tre områden har beaktats i kursplanens olika delar.

I läroplanskommitténs betänkande betonas att eleverna skall sträva mot att öka sin förmåga att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl empiriska kunskaper och kritisk analys som på förnuftsmässiga och etiska överväganden.

I och med att socialkunskapsämnet inte längre finns i gymnasieskolan är det nödvändigt att ämnet samhällskunskap mer än tidigare betonar individ/gruppspekten vid behandling av olika samhällsfrågor. Detta är en av de nivåer där elevernas egna värderingar och ställningstaganden kan bearbetas.

Geografiämnet har återkommit till gymnasieskolan men finns inte på alla program. Den i ämnet samhällskunskap nödvändiga rumsliga aspekten finns med i ämnets kunskapsområden och bör särskilt beaktas vid undervisning på de program där geografiämnet inte finns.

Enligt riksdagsbeslutet om gymnasieutbildning skall alla elever få möjlighet till ett historiskt perspektiv. Alla program i gymnasieskolan har inte ämnet historia. Detta innebär att ämnet samhällskunskap har ett ansvar för att ge en historisk bakgrund för de elever som inte har historieämnet.

Eftersom en majoritet av eleverna i grundskolan idag går vidare till gymnasieskolan är det alltmer angeläget att se att ämnet samhällskunskap i gymnasieskolan bygger vidare på den grund som grundskolan har gett i ämnet. Detta är det s.k. ”1 – 12-perspektivet” som antyder att ämnet bör ses i ett tolvårigt perspektiv. Ett uttryck för 1 – 12-perspektivet är att kursplanens övergripande mål till största delen är gemensamma med grundskolans. Grundskolans och gymnasieskolans kunskapsområden är väsentligen desamma. Progressionen i förhållande till grundskolan består i att gymnasiet har ambitioner att behandla större och nya delar av de olika kunskapsområdena, och att bearbetningen och analysen av de olika samhällsfrågorna sker på ett mer systematiskt och kvalificerat sätt. Därvid lär sig eleverna att använda fler källor och verktyg och att se frågorna ur fler perspektiv. Progressionen inom gymnasieskolan innebär en successiv fördjupad analys för att eleverna slutligen, vid genomgången kurs C, skall kunna analysera komplicerade samhällsfrågor på ett mångsidigt sätt. Avsikten är att eleven skall

kunna förstå skeenden, se orsaker och konsekvenser, se hur olika synsätt påverkar förslag till åtgärder. Det innebär också att elevens självständighet ökar, den egna reflektionen blir större och att krav på egna förslag till alternativa lösningar på samhällsfrågor och på eget ställningstagande blir starkare.

Kurserna

Riksdagsbeslutet om en ny gymnasieskola innebär för ämnet samhällskunskap att det är ett kärnämne, men också att ämnet förekommer med skilda volymer och i olika konstellationer med andra ämnen.

Enligt timplanerna för de nya programmen i gymnasieskolan förekommer ämnet i huvudsak i två volymer, 90 timmar och 300 timmar. Den större kursen finns endast på det samhällsvetenskapliga programmet. Samtidigt finns på detta programs humanistiska gren en undervisningsvolym på sammanlagt 200 timmar i ämnet samhällskunskap, avsedd för dem som inte väljer latin eller grekiska. I riksdagsbeslutet ingår också att ämnet geografi, som ingått som en del av ämnet samhällskunskap, har återinförts som självständigt ämne inom det samhällsvetenskapliga programmet.

Beträffande ämnet historia menade riksdagen att det var väsentligt att även eleverna på de yrkesförberedande programmen får möjlighet att studera historiska förhållanden. Ämnet historia finns dock inte inom alla program, men riksdagen menade att ämnet samhällskunskap på de yrkesförberedande programmen skall ge eleverna möjlighet att få ett historiskt perspektiv.

Gör man en sammanfattning av ovanstående – volymer och förekomst av historia och geografi – kan man säga att ämnet samhällskunskap kan förekomma i nedanstående konstellationer:

Minsta garanterade tid i timmar om 60 minuter för samhällskunskap, historia och geografi

	Timmar i samhällskunskap	Timmar i historia	Timmar i geografi	Program och gren
1.	300	190	140	Samhällsvetenskapsprogram, samhällsvetenskaplig gren.
2.	90	80	50	Samhällsvetenskapsprogram, ekonomisk gren
3.	90 + 110	190	–	Samhällsvetenskapsprogram, humanistisk gren (för dem som inte läser latin eller grekiska)
4.	90	190	–	Samhällsvetenskapsprogram, humanistisk gren (för dem som läser latin eller grekiska)
5.	90	80	–	Estetiskt program Naturvetenskapsprogram
6.	90	–	–	Övriga program

Om man skulle beakta dessa volymer och konstellationer fullt ut vid kursuppbyggnad skulle man kunna urskilja sex olika identifierbara kurser. Det är av praktiska skäl inte nödvändigt att särskilja så många kurser. Därför har man i den nya kursplanen stannat för tre identifierbara kurser med skilda kursmål, nämligen kurs A, B och C.

Ämne: Svenska

Kärnämnet svenska har på nationell nivå delats upp i två kurser. Inom utrymmet för lokalt tillägg eller individuellt val skall skolorna erbjuda eleverna möjlighet att därutöver välja ytterligare en kurs. I varje kurs bör strävan vara att ge eleverna en helhetssyn på ämnet.

På gymnasieskolans program garanterar timplanen en viss lärarledd tid för ämnet svenska. När eleverna avslutar programmet skall de ha uppnått samtliga mål för programmets obligatoriska kurser. I den lokala arbetsplanen kan man till exempel för Samhällsvetenskapsprogrammet besluta om att kortare tid än 80 timmar används för att uppnå den första kursens mål och motsvarande längre tid för att uppnå den andra kursens mål.

Inom den gymnasiala vuxenundervisningen är timplanens lärarledda tid riktvärden. I övrigt gäller samma frihet som i ungdomsskolan.

Kursplanerna föreskriver inte hur målen skall uppnås och inte heller vilka tillämpningar som skall väljas. Dock skall tillämpningarna lokalt anpassas till elevernas studieinriktning. Kursplanerna ger genom så kallade friutrymmen ytterligare möjligheter att anpassa kurserna till ett visst program och till elevernas förkunskaper, intressen och behov. Hela den tid som avsätts för kurserna skall alltså inte tas i anspråk för att uppfylla kursplanernas mål utan det skall även finnas tid för fördjupning och breddning efter lokalt beslut.

Det är läraren i svenska som har huvudansvaret för elevernas språkutveckling och som därför bör se till att den enskilde eleven allsidigt övar sitt språk. Svenskämnet har språket som arbetsfält och har därför avgörande betydelse för elevernas språkutveckling och därmed också för deras mög-
nad, tänkande och lärande.

Att skapa förutsättningar för en gynnsam språkutveckling för varje elev är dock hela skolans angelägenhet. Språkutvecklingen pågår ständigt i alla sammanhang och i skolan i samtliga ämnen. Språkutvecklingen är därför ett ansvar för alla lärare, såsom det framgår av läroplanen, de övergripande programmålen och kursplaner i andra ämnen. Varje ämne i skolan erbjuder genom sitt innehåll eleverna naturliga tillfällen att använda och utnyttja sitt språk i tal och skrift. Man lär sig bäst en terminologi genom att tillägna sig orden i deras sammanhang, dvs. samtidigt som man söker kunskap om sakförhållanden. Vidare befäster och fördjupar man sina kunskaper när man språkligt bearbetar dem för att delge andra. Detta bör beaktas av lärare i alla ämnen, och samverkan och samplanering bör så långt det är möjligt ske, så att elevernas erfarenheter från olika håll tillvaratas och deras kunskapsutveckling gynnas.

Motiv och förklaringar

Denna kursplan har fogat "lyssna och se" till basfärdigheterna och betonar starkt det funktionella skrivandet. Målskrivningarna ger möjlighet till en friare uppläggning av litteraturstudierna med kronologiska nedslag, tematisk uppläggning och jämförelser mellan texter från olika tider. Det är inte nödvändigt att läsa litteratur i kronologisk ordning. Att inte göra det kan till exempel underlätta för samplanering med andra ämnen och kurser.

Talet och samtalet

Samtalet är grundläggande för socialt liv och för kunskapsutveckling.

Samtalet genomsyrar människans liv och kulturen omkring henne. Det goda samtalet bygger på samspel mellan deltagarna och respekt för de tankar och idéer som förs fram. I svenskämnet, liksom i andra ämnen, är samtalet nyckeln till den språkliga utvecklingen, till förståelse för och bemötande av texten samt inledning till det egna skrivandet.

Samtalet har därför en viktig plats i ämnet svenska och kan hela tiden utvecklas.

Talet, förberett och strukturerat, har också sin givna plats i svenskämnet. Förmågan att tala i längre, sammanhängande sekvenser (monologer) utan stöd av en samtalspartners inpass är en viktig del i en alltmer utvecklade språkförmåga. Den som behärskar det monologiska uttrycks sättet har dessutom bättre förutsättningar att klara av de krav på sammanhängande, självbärande texter som skrivandet ställer. Eleverna bör därför ges tillfällen till längre självständiga muntliga framträdanden.

Konsten att läsa

Att kunna läsa och förstå en text är inte självklart för alla. Det är en lång och för många mödosam väg att tillryggalägga, innan läsningen flyter smidigt och utan störningar. Otillräcklig läsförmåga påverkar individens möjligheter på snart sagt alla områden, såväl i arbetslivet som i privatlivet. Svårigheter att läsa leder till att elever känner främlingskap inför en text och tar avstånd från den. Även i gymnasial utbildning bör därför tid och kraft ägnas åt att utveckla elevernas läsförmåga, och diskussioner om varför man läser bör äga rum.

Utgångspunkt är varje elevs behov och förmåga, och starten kan ske där eleven befinner sig i sin läsutveckling. Graden av förförståelse är en avgörande förutsättning för själva förståelsen. Det innebär en beredskap för mötet med texten, en sorts öppenhet för vad som väntar, och gör också att verket öppnar sig för läsaren. Här är lärarens roll känslig, och det är viktigt att mötet sker med varsamhet och förståelse för elevers läsning och deras ofta trevande försök att klargöra innehålls- och formfrågor och inte minst egna ställningstaganden till det lästa.

Lyssna och se

All litteratur behöver inte läsas av eleverna utan litteratur kan upplevas på många andra sätt, t.ex. genom högläsning. Lyssna och se är aktuella alternativ och tack vare elektroniska hjälpmedel, film och video kan eleverna både lyssna och se tillsammans och använda tekniken för eget skapande. Litteraturupplevelser kan på så sätt förmedlas och bli utgångspunkt för

diskussioner, och videoinslag kan användas för analys av information och textbehandling av olika slag, vilket bidrar till ökad förståelse för språkets funktioner.

Litteraturen – en kör av röster

Under hela gymnasietiden läser elever litteratur av olika slag. Tillsammans konfronteras lärare och elever med texters teman och bärande tankeinnehåll, med språk och genrer. I litteraturstudiet tränger läsaren in under textens yta och kan börja samtalet med texten – och dess författare. Litteraturläsning ger kunskap åt den som läser uppmärksam.

Texten möter läsaren, men den möter också annan text, från olika tider.

Den deltar i en dialog med frågor och svar. Det är viktigt att eleverna ser också den aspekten. Läsaren förs in i ett enormt tidsspänn. Här deltar läsarna i ett ständigt pågående samtal, fyllt av spänningar, motsägelser och harmonier. Här finns svar och frågor som har betydelse för människans växande och utveckling.

Texter från olika tider, eller från samma tid, belyser varandra genom likhet eller kontrast. Tankar och idéer får ny sprängkraft och blir lättare att förstå som vägröjare och igångsättare av processer i människans historia. Genom att jämföra och diskutera vad vi ser blir vi deltagare och inte bara avlyssnare. Läsningen kan få en tematisk karaktär och texten bör placeras i centrum.

Att läsa litteratur som historia

En annan aspekt av litteraturläsningen är att se litteraturen som ett historiskt förlopp, som litteraturens historia. Den kronologiska upplägningen har av hävd dominerat i gymnasial undervisning. Det litteraturhistoriska betraktelsesättet ger kontinuitet och bredd åt läsningen och relief åt det litterära verket i dess samspel med den historiska verkligheten.

Självklart blir det omöjligt att klara ens en nödorttig täckning av ett så väldigt förlopp. Genom att i stället uppehålla sig vid vägskalet eller knutpunkter i det stora skeendet kan man få möjlighet att tillgodogöra sig tidsinnehåll och tidsfärg och uppnå förståelse för förändringar i kulturens historia. De litterära texterna är historiska dokument som bäst kommer till sin rätt när de studeras i ett sammanhang, i samverkan med andra ämnen.

Litteraturkunskap i vid mening innebär också kunskap om litteraturen och dess medel, om spridningsvägar och betydelse för den enskilde och samhället.

Skolan, elevernas fritid och läsningen

Den litteratur som studeras i skolan kan variera mycket och betingas av olika hänsyn. Gemensam kanon finns inte. Elevernas egen läsning och upplevelser av medieutbudet på fritiden kan ses som en resurs i undervisningen. Det är fråga om fria val som spänner över ett vitt fält. Hit hör också saklitteratur inom en mängd områden. Tas den läsning och det medieutbud eleverna ägnar sig åt på fritiden med i undervisningen, kan detta bli en referensram och en utgångspunkt för analys och textbehandling av olika slag.

Elevernas eget skapande

Alla människor har behov av att skapa, av att uttrycka sig. Skolan bör beakta

detta och se kreativitet på alla områden som en nödvändig del av arbetet. Både den slitstarka och uttrycksfulla vardagsprosan och ett språk med estetiska ambitioner skall utvecklas under skoltiden. Därför är det naturligt att genom samverkan med andra ämnen tillvarata möjligheterna till skapande. Samverkan med ämnet estetisk verksamhet kan till exempel bli aktuell i gymnasieskolan. Elevernas egna skrivförsök, som dikter, noveller, dialoger eller liknande, skapar också en större förståelse för den litterära textens utformning och omvänt.

Skrivandet – ett redskap för tanken

Svenskämnets delar är inflätade i varandra. Att lyssna, se, (sam)tala, läsa och skriva utgör basredskapen för begreppsbildning, kunskapstillägnelse och personlighetsutveckling. Skrivandet är en process där stoffet samlas, bearbetas, skrivs i olika versioner och diskuteras för att presenteras för en mottagare. Skrivandet utvecklas tillsammans med övriga språkliga uttrycksformer. Man lär sig skriva genom att skriva och få gensvar på och bearbeta det man skriver.

Att skriva en egen text är inte självklart för alla. Liksom i fråga om läsning finns en mängd hinder att övervinna. För många elever är ett muntligt och talspråkligt förhållningssätt det enda naturliga. De hävdar att det är mycket bättre att uttrycka sig i ord och handling än genom att skriva. Det är viktigt att med varsamhet få dessa elever att inse vilken nytta de har av att kunna skriva för att skaffa sig kunskaper och reda ut sina tankar.

Det allsidiga skrivandet

Vad man än skriver går man in i en genre med bestämda syften och ibland given form. Genrer som beskrivning och utredning är lätta eller svåra beroende på vilka krav som ställs på deras tillämpning från skrivarens eller läsarens sida. När eleverna kommer till den gymnasiala utbildningen har de redan erfarenhet av de vanligaste skrivformerna och kan därför arbeta över ett brett register av genrer och texttyper.

En allsidig skrivrepertoar är nödvändig. Eleven kan få skriva för sig själv och om sig själv och världen på olika sätt, och skrivandet kan också ske i sakliga, utredande och argumenterande sammanhang, då texten riktar sig till flera bestämda läsare och har bestämda syften. Efter hand ökar skribenten själv sina krav på den egna texten för att den på bästa sätt skall nå fram till sina mottagare. Progression innebär att eleven får sådana skrivuppgifter att han/hon utvecklar sitt skrivande och sitt engagemang så långt det är möjligt.

Ett meningsfullt skrivande utgår från vad eleven uppfattar som intressant eller nödvändigt att skriva om. Det är viktigt att kunna klargöra och formulera egna erfarenheter och kunskaper. Äldre elever finner ofta att den egna livserfarenheten kan användas för att belysa och förklara större sammanhang inom och utom dem själva.

Elevernas egna texter

Det finns ett skrivande som är personligt och därmed mer eller mindre privat, och det finns ett skrivande som är sakligt med ett diskuterande innehåll som är mer eller mindre offentligt. På grundskolenivån har främst det förstnämnda skrivandet odlats. Mycket av det eleverna berättat om har

varit personligt och deras privata språk har därmed varit tillräckligt, men de har också arbetat med andra genrer. I gymnasial utbildning krävs att eleverna även behärskar ett språk av mer offentligt slag. Personligt och sakligt skrivande bör inte ställas mot varandra utan snarare komplettera varandra. Därigenom utvecklas båda formerna.

För att öka skrivfärdigheten bör eleverna få möjlighet att skriva ofta, och skrivandet kan integreras med övrig verksamhet. Därmed kan antalet obligatoriska prov reduceras. Eleverna kan få tillfälle att skriva längre, mer sammanhängande texter än vid traditionellt skrivande. Samtidigt kan det diskuteras hur ett utvidgat skrivande skall kunna förenas med rimlig handledning och bedömning av elevernas texter. Att bara skriva och skriva utan att få någon form av handledning torde vara ganska verkningslöst. Det som skrivs skall också läsas av en mottagare och här kan elever hjälpa varandra. Det är inte nödvändigt att läraren ingående granskar varje inlämnad text i varje särskilt fall.

Innehåll och form hör samman. De är primära kategorier att ta hänsyn till vid läsning och bedömning av elevernas texter. Först och främst kan innehållet diskuteras med eleverna och därefter den språkliga formens betydelse för helhetsintryck och begriplighet. Formdiskussionen omfattar många nivåer: textens uppläggning i stort, sammanhang och struktur, fokus i framställningen, styckeindelning, uttrycksfullhet, klarhet i enskilda formuleringar etc. All granskning bör ske i positiv anda och med sikte på att eleven själv upptäcker och förstår sina starka och svaga sidor. I arbetet med sina texter behöver också eleverna kunna se hur den egna skrivförmågan ökar, för att de själva aktivt skall kunna påverka sin skrivutveckling.

Språklig orientering

Språket utvecklas i bruk och samspel med andra människor. I undervisningen sker det systematiskt i (sam)talet, läsningen och skrivandet. Där de tre grundfunktionerna övas i sammanhang som är meningsfulla och funktionella för eleven, sker också en utveckling av språket. I flödet fram och åter mellan avsändare och mottagare utmejslas budskapet och får form. Intresset för budskapet koncentreras på relationen mellan parterna och vad som kan gynna eller störa denna relation.

Kunskap i grammatik och språkriktighet är viktiga redskap för analys och beskrivning av språkanvändningen i tal och skrift och för diskussioner om språkets bruk i samhället. Däremot förbättras och utvecklas språket knapast genom träning i till exempel grammatik och ordkunskap om övningen inte ingår i ett motiverat sammanhang, t.ex. vid samtal om elevernas texter.

Den som behärskar sitt språk förfogar över en bred repertoar och kan använda språket i funktionella sammanhang. Kunskap om språket innebär också att känna till dess historia och släktskap med andra språk. Hit hör också dagens språkförändringar: nya ord, grammatiska förändringar i språket och den ömsesidiga påverkan som följer av internationalisering och flerspråkighet i en kultur. Kunskaper om svenska som andraspråk kan ge även svenska elever en ny syn på det egna språket och skapa större förståelse för invandrares språksvårigheter. Förtrogenhet med norska och danska ingår, liksom orientering om språk och språksituation i övriga nordiska länder.

Det språksociologiska fältet är omfattande och kan ge upphov till studier,

diskussioner och självständiga undersökningar. Ett viktigt kunskapsområde är språkets roll i samhället, i förhållandet mellan människor från olika generationer, av olika kön, mellan grupper av människor och mellan myndigheter och medborgare. Fältet inkluderar också orientering om andra kommunikationsformer, t.ex. dövas språk. Hit hör också barns språkutveckling, liksom studiet av dialekter, förhållandena för språkliga minoriteter samt iakttagelser och studier av kroppsspråket.

Ämne: Specialidrott

Genom att kombinera studier och idrottsutövning har många ungdomar fått en god start i livet såväl som yrkesmässigt. Undersökningar visar att elever på såväl idrottsgymnasier som gymnasieskolor med hemortsalternativ nått långt inom sin idrottskarriär både nationellt och internationellt. Dessutom påvisar undersökningen att eleverna i genomsnitt ligger bra till yrkesmässigt. Man kan säga att elevens individuella utveckling är mycket god. Där emot skulle det samhälleliga engagemanget kunna öka hos "idrottsleven" för såväl samtida som framtida ledarinsatser inom idrotten (instruktör, tränare, administratör, funktions m.m.) Ungefär 20 % av "idrottsgymnasieeleverna" går vidare i någon form av utbildning som tränare m.m. Därför är det viktigt att i kurserna markera värdet av att engagera sig i samhällsutvecklingen.

Många barn och ungdomar är mycket intresserade av idrott och påverkas inte minst genom medierna av idrotten i samhället. Idrotten är i vissa fall för många ungdomar en stark norm- och värderingsbärare. Det är därför angeläget att den positiva bilden av idrotten och dess utövande blir synligt i kurserna, för att på sikt motverka negativa tendenser som drogmissbruk, anorexia, bulimi och nedrustningen av etik- och moralvärden både inom idrotten och i samhället.

Genom specialidrott kommer eleverna att tydligare än förr uppleva en skillnad på idrottsundervisningen i stort, eftersom kärn- och karaktärsämnet utgår från ett brett hälsoperspektiv och specialidrott från ett individuellt idrottsperspektiv. Därmed skapas möjligheter att klargöra sambanden mellan idrott, samhälle, hälsa och kultur och ge elever en ny dimension av sitt idrottsutövande.

Eleverna på alla gymnasieskolor i landet har möjlighet att välja specialidrott som individuellt val, kurs A (190 timmar). Enskilda skolor kan genom det lokala tillägget (100–130 timmar) dessutom erbjuda eleverna kurs B och därmed möjliggöra en idrottssatsning på hög nivå.

Särskilda kurskommentarer

Ämne: Fördjupning, humaniora eller samhällsvetenskap

Kurs: Fördjupning, humaniora eller samhällsvetenskap

Fördjupningskursen i humaniora eller samhällsvetenskap skall ge fördjupade kunskaper i karaktärsämnen språk eller historia på Humanistisk gren och i geografi, samhällskunskap, historia eller matematik på Samhällsvetenskaplig gren.

Fördjupningskursen i humaniora eller samhällskunskap är en ramkursplan, som är framtagen utifrån följande generella tankegångar:

1. Ämnesfördjupning
2. Förstärkning av grenens inriktning
3. Utrymme för lokal utformning
4. Förutsättningar för ett mer vetenskapligt förhållningssätt
5. Öppning mot tvärvetenskapliga studier

Kursplanen ger frihet att forma kursens innehåll utifrån lokala förutsättningar. Det ges också möjlighet att erbjuda eleven en fördjupning i ett för honom/henne relevant kunskapsområde med utgångspunkt i tidigare studier. Fördjupningskursen skall bygga vidare på tidigare inhämtade ämnen eller kurser. Det skall t.ex. vara möjligt att bygga vidare på Historia A och/eller B, men också filosofi- eller psykologiämnet.

Den humanistiska eller samhällsvetenskapliga fördjupningen kan länkas till kurser eller ämnen hämtade från andra program t.ex. Kultur och folkbildning från Barn- och fritidsprogrammet eller Mediekunskap från Medieprogrammet.

Fördjupning i humaniora eller samhällsvetenskap bör även kunna erbjudas elever från andra program, som t.ex. har studerat Engelska A och B och önskar en språklig-humanistisk fördjupning. Det bör således t.ex. vara möjligt för elever från andra program att som individuellt val välja Samhällskunskap B följt av Fördjupningskursen i Humaniora eller Samhällskunskap.

I fördjupningskursen ges eleven möjlighet att på ett problematiserande sätt fördjupa sina kunskaper och samtidigt relatera dem till skeenden i omvärlden. Genom att söka sammanhang och innebörder i det som sker, stimuleras fantasin och stärks förmågan att symbolisera.

Vid uppläggningsen av kursen bör möjligheter till samverkan mellan olika ämnen tillvaratas. Utgångspunkten är Samhällsvetenskapsprogrammets karaktärsämnen geografi, historia, matematik, naturkunskap, filosofi, psykologi, samhällskunskap, språk och religionskunskap. Kursen kan t.ex. ha en inriktning mot en eller flera kulturgrenar inom ett visst språkområde, då

gärna helt eller delvis på landets eget språk, men kan även utgöras av fördjupning i filosofi, psykologi eller historia sett utifrån olika epoker. Andra berikande fördjupningar kan vara teknikens historia, talekonst eller idéhistoria. Fördjupningskursen ger också möjlighet att studera ett kunskapsområde utifrån ett socialt, etiskt, eller mångkulturellt perspektiv. Därmed främjas både ett vetenskapligt och tvärvetenskapligt synsätt, präglad av kritiskt tänkande och analys.

Ett viktigt redskap vid utvecklandet av kritiskt tänkande och analys är den språkliga färdigheten. En del av arbetet är därför att ge eleven möjlighet att träna och utveckla sin förmåga att genomföra och redovisa en utredande uppgift, ett studiebesök eller ett mindre projekt.

Fördjupningskursen i humaniora eller samhällskunskap har föregåtts av en försöksverksamhet i enlighet med kursplaner i SÖ-FS 1986:42: Informationskunskap, Internationell politik, Förvaltningskunskap, Kulturer och etniska grupper (kulturkunskap) och Människans livsmiljö (ekosofi). Dessa kursplaner har publicerats i Skolverkets planeringsunderlag av april 1992. De kunskapsområden som dessa kursplaner representerar är goda exempel på fördjupningsinnehåll.

Ämnet grekiska kan studeras som alternativ till Fördjupningskursen i Humaniora eller Samhällsvetenskap. (Jmf. Gyf. 5 kap. 7 §).

Ämne: Hemspråk

De tre olika kurserna i hemspråk är samma för alla program med möjlighet till samläsning mellan program och årskurser. För att läsa kursen "Individen och språkanvändningen" skall eleven ha betyget Godkänd i hemspråk från grundskolan eller motsvarande kunskaper. De två följande kurserna förutsätter att eleven har betyget Godkänd på kursen "Individen och språkanvändningen" eller motsvarande kunskaper. Inom ramen för sitt individuella val på 190 poäng kan eleven läsa alla kurserna eller välja att läsa en eller två kurser. Eleven kan även studera sitt hemspråk i stället för språk 2, 3 eller 4.

Hemspråk som utökad studiekurs får läsas under sammanlagt sju år.

Kursplanen i hemspråk gäller för undervisningen i många språk som sinsemellan är mycket olika. Tillämpningen av kursplanen förutsätter därför en anpassning till varje enskilt hemspråk. På samma sätt måste en anpassning ske till olika elevers skilda förutsättningar med hänsyn till att undervisningen omfattar elever med varierande färdighet i hemspråket beroende på t.ex. vistelsetid i Sverige och tidigare studier.

Hemspråksundervisningen bör dock ge eleverna en färdighetsnivå som överstiger den nivå som generellt uppnås vid studier i ett främmande språk.

Det är viktigt att observera att invandrarelever ofta saknar de möjligheter svenska elever har att på ett naturligt sätt använda sitt modersmål i studierna av olika skolämnen. Därmed saknar de till stora delar den verkliga samsambandet som är så avgörande för framför allt inläring av ord och begrepp. Därför är det speciellt viktigt att sträva mot de mål kursplanen

anger med hjälp av ett mångsidigt texturval och genom att göra undervisningen så konkret och verklighetsanknuten som möjligt, inte minst genom att knyta an till elevernas övriga studier. Utgångspunkten för arbetet bör vara elevernas egna erfarenheter och behov.

Ämne: Svenska Skriftlig och muntlig kommunikation

Kursen Skriftlig och muntlig kommunikation är avsedd att förbereda för arbete och studier efter gymnasieskolan och bör därför ligga sent i utbildningen – efter kärnämnet eller parallellt med den senare delen av den andra kärnämneskursen.

Genom sitt innehåll lämpar sig denna kurs synnerligen väl för samverkan av olika slag och mellan olika ämnen och kurser.

Motiv och förklaringar

I karaktärsämnet Svenska står utvecklingen av elevernas kommunikativa färdigheter i centrum. Kursen förbereder för de krav som yrkesliv och vidare studier ställer på såväl språkanvändning som språkform.

Kommunikationsträningen integreras i denna kursplan med alltmer avancerade studier av teori om språk och språkanvändning samtidigt som ett vetenskapligt förhållningssätt bör sätta sin prägel på arbetet. Språkets sociala dimensioner fokuseras med tanke på den kommunikativa processen, och språkets kognitiva funktion, dess betydelse som bärare av kunskap och som redskap för tänkande och inläring, betonas. I detta elevaktiverande och språkstimulerande arbete utvecklas inte bara de kommunikativa färdigheterna; genom integrationen blir även ämneskunskaperna djupare och bredare.

I arbetslivet ställs ofta krav på föredragningar och muntliga presentationer. I högskoleundervisningen förutsätts att studenterna skall delta i seminariediskussioner med längre sammanhängande muntliga inlägg.

Konsten att tala offentligt förvärfvar vi genom tillämpning. Om eleverna under gymnasietiden får tillfälle att, t.ex. i samband med redovisningar, framföra längre texter inför grupper av varierande storlek och sammansättning förvärfvar de successivt det självförtroende och den kunskap om talandet som är en förutsättning för att de skall kunna och våga tala offentligt i olika sammanhang.

Skrivrepertoaren bör baseras på den offentliga sfärens olika genrer och texttyper med dess uttalade krav på klarhet, precision, koncentration och korrekthet.

Rapporter och utredningar av olika slag ingår som en självklar del i såväl arbetsliv som vidare studier. Under gymnasietiden förbereds eleverna för detta skrivande om de får tillfälle att skriva korta utredande texter, PM och rapporter med anknytning till kärnämnen och karaktärsämnen samt allmänt fackbetonade och programspecifika områden.

Talandet och skrivandet leder till kunskap om texter och texters uppbyggnad. Denna kunskap berikas i sin tur av den läsning av såväl skönlitterära texter som saklitterära texter som bör pågå under hela kursen.

Konsten att läsa – och att lyssna och se – är viktiga komponenter i den totala kommunikativa förmågan. De som tar del av andras texter tillägnar sig inte bara strategier för att tolka och värdera budskap och argumentation; de får också mönster och förebilder för sin språkliga produktion. Denna effekt förstärks om läsningen följs upp med olika former av analys.

Den klassiska arbetsmodellen för textproduktion bygger på retorikens processuella synsätt: texter skapas i växelspel mellan arbetsinsatser av olika slag. Kunskapsområden inventeras och överblickas; det insamlade stoffet sovras och struktureras varpå det planeras och formuleras i en preliminär version för att sedan omarbetas på olika sätt innan det presenteras för mottagaren i form av färdig text.

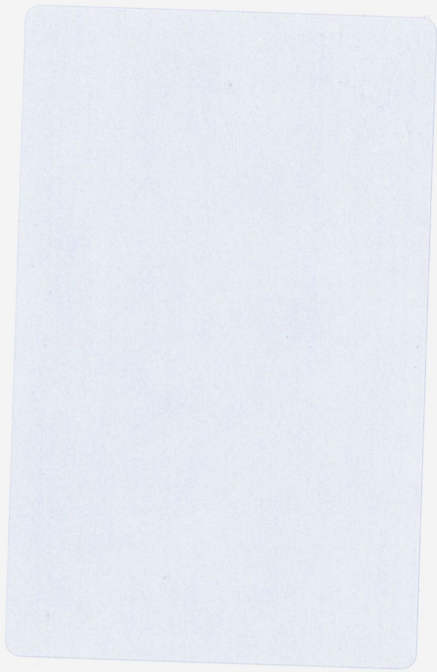
Om texten skall framföras muntligt bör användaren ha kännedom om tillvägagångssätt och tekniker för framförande/framträdande, och om innehållet skall förmedlas som skriven text måste avsändaren känna till skriftspråkets normer och regelverk.

Det är också värdefullt att bli medveten om att texter ofta byggs upp i samspel med andra. Det gäller speciellt skrivna texter, vilka inte sällan arbetas fram i ett samarbete mellan olika skribenter, i ett växelspel mellan samtal och skrivande.

GyVux 1994/95:15 Omvårdnadsprogrammet

För varje nationellt program innehåller materialet följande

- programmål
- programmets uppbyggnad i ämnen och kurser
- kursplaner och betygskriterier
- kommentarer

Programmål, kursplaner och betygskriterier, som finns i materialet, är återtryck av de måldokument som kungjorts i Skolverkets författningssamling (SKOLFS). Kursplanerna och betygskriterierna i materialet gäller även för gymnasial vuxenutbildning.

För samtliga program finns kommentarer till programmet som helhet och till enskilda kursplaner. Syftet med dessa är att ge bakgrund och förklaringar till hur ämnen och kurser inom programmet samverkar och hur målen i kursplanerna samspelar med programmålen.

Programmaterialet omfattar det underlag som nationellt framtagits och fastställts som mål för och planering av utbildningen i gymnasieskola och gymnasial vuxenutbildning.

I basutbudet ingår följande 16 program:

GyVux 1994:1	Barn- och fritidsprogrammet
GyVux 1994:2	Byggprogrammet
GyVux 1994:3	Elprogrammet
GyVux 1994:4	Energiprogrammet
GyVux 1994:5	Estetiska programmet
GyVux 1994:6	Fordonsprogrammet
GyVux 1994:7	Handels- och administrationsprogrammet
GyVux 1994:8	Hantverksprogrammet
GyVux 1994:9	Hotell- och restaurangprogrammet
GyVux 1994:10	Industriprogrammet
GyVux 1994:11	Livsmedelsprogrammet
GyVux 1994:12	Medieprogrammet
GyVux 1994:13	Naturbruksprogrammet
GyVux 1994/95:14	Naturvetenskapsprogrammet
GyVux 1994/95:15	Omvårdnadsprogrammet
GyVux 1994/95:16	Samhällsvetenskapsprogrammet

FRITZES

POSTADRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-20 50 21, TELEFON 08-690 90 90

ISSN 1103-8349

ISBN 91-38-